

บทวิเคราะห์สถานการณ์พัฒนาครูทั้งระบบ และข้อเสนอแนะ
แนวทางการพัฒนาครู เพื่อคุณภาพผู้เรียน

บทวิเคราะห์ สถานการณ์พัฒนาครูทั้งระบบ และข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาครู เพื่อคุณภาพผู้เรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

พจนานุกรม

สถานภาพการพัฒนาคู่มือทั้งระบบ
และข้อเสนอแนะแนวทาง
การพัฒนาคู่มือเพื่อคุณภาพผู้เรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

๓๗๑.๑๐๗ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ส ๖๙๑ บ บทวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบและข้อเสนอแนะ
แนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน / กรุงเทพฯ : ๒๕๕๖.
๑๖๐ หน้า
ISBN 978-616-202-847-2
๑. ครู - การพัฒนา ๒. ชื่อเรื่อง

บทวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบและข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน

สิ่งพิมพ์ สกศ. ๔๒/๒๕๕๖
พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๖
จำนวน ๕๐๐ เล่ม
ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ กลุ่มพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
ถนนสุขุขทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๖๖๘-๗๙๗๔ หรือ ๐-๒๖๖๘-๗๑๒๓ ต่อ ๒๕๑๓
โทรสาร ๐-๒๒๔๓-๑๑๒๙
Web Site : <http://www.onec.go.th>
พิมพ์ที่ บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
๙๐/๖ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๓๔/๑ ถนนจรัญสนิทวงศ์
แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๔๒๔-๓๒๔๙, ๐-๒๔๒๔-๓๒๕๒
โทรสาร ๐-๒๔๒๔-๓๒๔๙, ๐-๒๔๒๔-๓๒๕๒

คำนำ

คุณภาพของครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะครูที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อผู้เรียนที่มีคุณภาพ ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข คุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะมีข้อค้นพบจากงานวิจัยหลายฉบับ ที่พบว่านักเรียนที่มีโอกาสได้เรียนกับครูที่สอนเก่งจะมีพัฒนาการที่ก้าวหน้ามากกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่สอนไม่เก่งถึง ๓ เท่า การพัฒนาคุณภาพครูจึงเป็นนโยบายสำคัญด้านการศึกษารัฐบาลทุกรัฐบาลที่ผ่านมา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่และภารกิจหลักด้านการจัดทำแผนและข้อเสนอแนะนโยบายด้านการศึกษาของชาติ ตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาครูทั้งระบบ เพราะครูจะเป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ รองรับการเป็นศูนย์กลางของประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกในศตวรรษที่ ๒๑ และตั้งเป้าหมายที่จะยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น ตามการประเมินของโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) จึงได้จัดทำวิเคราะห์สถานการณ์พัฒนาครูทั้งระบบ และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษาในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับสภาพปัญหา สถานภาพการพัฒนาครู และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานการวิจัย ข่าวสาร ข้อมูล สถิติ บทสัมภาษณ์ บทความ และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อเสนอแนะแก่หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาครู

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา หวังว่าบทวิเคราะห์สถานการณ์พัฒนาครูทั้งระบบ และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน จะเป็นประโยชน์ต่อนักการศึกษา ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการนำข้อมูลผลการศึกษานี้ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติต่อไป

(ดร.ศศิธารา พิชัยชาญณรงค์)

เลขาธิการสภาการศึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

คุณภาพของครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะครูที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อผู้เรียนที่มีคุณภาพ ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข คุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะมีข้อค้นพบจากงานวิจัยหลายฉบับ ที่พบว่านักเรียนที่มีโอกาสได้เรียนกับครูที่สอนเก่งจะมีพัฒนาการที่ก้าวหน้ามากกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่สอนไม่เก่งถึง ๓ เท่า การพัฒนาคุณภาพครูจึงเป็นนโยบายสำคัญด้านการศึกษาของรัฐบาลทุกยุคสมัยที่ผ่านมา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่และภารกิจหลักด้านการจัดทำแผนและข้อเสนอแนะนโยบายด้านการศึกษาของชาติ ตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาครูทั้งระบบ เพราะครูจะเป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้มีความคุณภาพ รองรับการเป็นศูนย์กลางของประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกในศตวรรษที่ ๒๑ และตั้งเป้าหมายที่จะยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น ตามการประเมินของโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) จึงได้จัดทำทวิเคราะห์สถานการณ์พัฒนาครูทั้งระบบ และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษาในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับสภาพปัญหา สถานภาพการพัฒนาครู และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงาน การวิจัย ข่าวสาร ข้อมูล สถิติ บทสัมภาษณ์ บทความ และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครู เพื่อเสนอแนะแก่หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาครู

จากการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สามารถจำแนกสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู มี ๕ ประเด็นหลัก คือ ๑) **การจัดการเรียนการสอนของครู** มีหลักคิดที่สำคัญคือ ผู้เรียนต้องได้รับประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้ นั่นคือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การเรียนการสอนของครูต้องปรับเปลี่ยนวิธีการโดยการให้โอกาสแก่ผู้เรียนทุกคน ได้มีโอกาสรับรู้ เพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของแต่ละคนให้ได้มากที่สุด โดยปราศจากข้อจำกัด ในด้านต่างๆ ๒) **คุณธรรมจริยธรรมของครู** การพัฒนาวิชาชีพครูต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับ “คุณธรรมจริยธรรม” เพราะตัวอย่างที่ดีมีค่ามากกว่า

คำสอน การมีครูซึ่งเป็นต้นแบบที่ดีย่อมส่งผลให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีครูเป็นแบบอย่างที่ดีชี้แนวทางแก่ศิษย์ ๓) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ของครูเพื่อการจัดการเรียนการสอน ครูต้องติดตามและเรียนรู้ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัลมีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการเรียนรู้ของครูสามารถกระทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ครูจึงต้องติดตามเพื่อเรียนรู้และเข้าใจ ในการนำสื่อเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ๔) องค์ความรู้ใหม่สำหรับครูในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นเรื่องที่คุณครูต้องเรียนรู้และเข้าถึง นั่นคือ ครูต้องเปลี่ยนจากบาทบาทผู้สอนหรือการชี้แนะความรู้ (Teacher) ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ (Facilitator) ส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาปัญญา ความสามารถในการคิด ความสามารถทางอารมณ์ ปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและเข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และ ๕) การใช้และการผลิตสื่อการเรียนการสอนของครูเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน แต่ต้องคำนึงถึงความพร้อมและไม่ยึดติดกับสื่อจนละเลยกระบวนการอื่นๆ ครูต้องทำให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า “สื่อการเรียนรู้”

สำหรับผลการวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนผลการวิเคราะห์สรุปได้ ดังนี้

สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู

ผลการวิเคราะห์ พบว่ามี ๗ ประเด็น คือ ๑) ระบบการพัฒนาครูในภาพรวม ของประเทศยังไม่มีหน่วยงานหรือเจ้าภาพหลักที่จะทำหน้าที่ดูแล กำกับติดตาม วางระบบและวางแผนการพัฒนาในภาพรวม การพัฒนาพัฒนาครูมีหลายหน่วยงานจัดอบรม ขาดระบบฐานข้อมูลของครูขาดการวางแผนร่วมกัน ทำให้การพัฒนาไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เกิดความซ้ำซ้อน ไม่เกิดความคุ้มค่า ๒) กลไกการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาครู ยังขาดกลไกในการรวมพลังขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ไม่มีระบบการบริหารจัดการนิเทศติดตามผลที่จะช่วยในการพัฒนาครู ระบบการนิเทศช่วยเหลือครูยังมีความอ่อนแอ ๓) หลักสูตรการพัฒนาครูไม่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของครู ยังขาดการวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ทำให้กระบวนการพัฒนาไม่ตอบสนองต่อความต้องการของครู หลักสูตรการพัฒนาครูยังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของห้องเรียน ฝ่ายจัดอบรมและพัฒนาครูมักจะกำหนดหลักสูตรตามความจำเป็นของตนเอง ขาดการค้นหาความจำเป็นในการพัฒนาของครูที่แท้จริง ๔) วิธีการและสาระการพัฒนาครู ยังใช้รูปแบบเดิมๆ ไม่มีนวัตกรรมใหม่ ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของครู การพัฒนาครูมีระยะเวลาสั้นไม่เหมาะสมกับเนื้อหา ส่วนใหญ่ใช้การบรรยายฝึกอบรมและพัฒนาในห้องประชุม ขาดการเชื่อมโยงกับ

กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เน้นในหลักการ/ทฤษฎีมากกว่าการได้ลงมือปฏิบัติ จึงทำให้ครูไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้จากการอบรมพัฒนาได้ สาระจากการพัฒนาเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและเทคนิคการสอนมากกว่าด้านอื่นๆ เป็นการฝึกอบรมระยะสั้น ผลการพัฒนาไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูได้

๕) **สถานที่จัดอบรมพัฒนาครู** ส่วนใหญ่เน้นการอบรมตามห้องประชุมในโรงแรม หรือในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งดึงครูออกจากห้องเรียนส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะจะมีปัญหามากในโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้น

๖) **ระบบการติดตามผลการพัฒนาครู** ของแต่ละหน่วยงานขาดระบบการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่ปรากฏคือครูที่เข้ารับการอบรมทำรายงานส่งผู้บริหารเพื่อรับทราบเท่านั้น การติดตามผลหลังการอบรมเพื่อนำไปใช้ในห้องเรียนหรือขยายผลไม่ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม

๗) **แรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของครู** พบว่า ครูยังขาดแรงจูงใจในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ผลการวิเคราะห์พบว่าประเด็นที่เกี่ยวข้องรวม ๙ ประเด็น คือ

๑) **ระบบบริหารจัดการ** ในเรื่องการกระจายอำนาจ สภาพที่เป็นอยู่ครูส่วนใหญ่อยู่ในระบบราชการแบบรวมศูนย์อำนาจ ทำให้ขาดอิสระทางความคิด ระบบการบริหารจัดการเรื่องการใช้หลักสูตรยังมีปัญหา การปรับหลักสูตรการเรียนการสอนแต่ละครั้งครูไม่สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงได้ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมยังขาดการประชาสัมพันธ์ ทุกภาคส่วนยังไม่มีความตระหนักในการเข้ามามีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

๒) **ประสิทธิภาพการใช้ครูและศักยภาพครู** พบว่า ครูที่บรรจุใหม่ และครูประจำการบางส่วนขาดเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ใช้เหตุผล ขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน การคัดเลือกคนเข้าสู่อาชีพครูไม่ได้พิจารณาคัดเลือกอย่างพิถีพิถัน ทำให้ได้ครูที่ไม่มีคุณภาพมาเป็นครู โรงเรียนประสบปัญหาได้ครูบรรจุที่ไม่ตรงตามวุฒิการศึกษาที่ต้องการใช้งาน ครูยังขาดความเป็นนักวิชาการ ที่จะทำให้ตนเองเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการเรียนการสอนทำให้มีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะเรื่องหลักสูตร ขาดความสามารถและทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ขาดครูที่มีความสามารถในการสอนในกลุ่มสาระหลักที่สำคัญ เช่น ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย

๓) **ผู้บริหารสถานศึกษา** พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความเป็นผู้นำทางวิชาการ

๔) **ภาระงานของครู** พบว่า ครูมีภาระงานสอนมาก สอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ และมีภาระงานอื่นที่ได้รับมอบหมายมาก ทำให้ไม่มีเวลาย่อมเยาให้กับการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาตนเอง

๕) **พฤติกรรมของครู** พบว่าครูใช้เวลาในการทำผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนวิทยฐานะมากกว่าการสอนและพัฒนาตนเอง ทำให้มีผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอน ครูสอนโดยไม่ใช้สื่อการสอนและขาดแคลนการพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสารการเรียนรู้สมัยใหม่เพื่อช่วยการสอน ครูไม่รักการอ่าน ไม่รักการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาตนเอง ไม่สามารถคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ได้ และ ครูมีปัญหาหนี้สิน บั่นทอนประสิทธิภาพการทำงานด้านการจัดการเรียนการสอน ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน

๖) **ขวัญและกำลังใจของครู** พบว่า ภาพลักษณ์วิชาชีพครูไม่จูงใจให้คนเก่งเข้าสู่วิชาชีพครู ส่วนครูประจำการขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน เนื่องจาก การได้รับมอบหมายให้ทำการสอนในวิชาที่ไม่ถนัด ความไม่เป็นธรรมในระบบสายงานการบังคับบัญชา ความไม่ชัดเจนในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ เนื่องจากมีการมอบหมายงานอื่นนอกเหนือจากงานสอนนักเรียน

๗) **แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาครู** พบว่า ครูมีแหล่งความรู้เพื่อพัฒนาตนเองไม่เพียงพอ

๘) **สมรรถนะในการพัฒนาครู** พบว่า สมรรถนะหลักของครูมีหลายหน่วยงานที่มีสมรรถนะเป็นของตนเอง ยังขาดสมรรถนะกลางที่เป็นเอกภาพที่จะนำมาใช้เพื่อพัฒนาครู

๙) **ระบบงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาครู** พบว่า ยังไม่มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ ทำให้ขาดแหล่งงบประมาณในการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและไม่ทั่วถึง และระบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาครูยังขาดความเหมาะสม งบประมาณการพัฒนาครูส่วนใหญ่ยังอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานส่วนกลาง ระดับสถานศึกษาไม่ได้รับงบประมาณเพื่อคิดวางแผนเพื่อพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาของตนเอง ต้องรองบประมาณและการสั่งการจากส่วนกลาง

ข้อเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพการพัฒนาครู และปัจจัยที่เกี่ยวข้องการพัฒนาครู มีข้อเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน ดังนี้

๑. **ปรับปรุงระบบบริหารจัดการของหน่วยงาน และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง**
ได้แก่ ๑) ยกกระดับสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) ให้เป็นองค์กรกลางระดับชาติที่มีขีดความสามารถและบทบาทในการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากร

ทางการศึกษา ๒) ทบทวนและปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและแนวปฏิบัติให้เอื้อต่อการพัฒนาครู ระบบการยกย่องเชิดชูเกียรติครู ๓) เร่งรัดให้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาและกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และนำผลประโยชน์จากกองทุนมาใช้ในการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ๔) ปรับระบบการบริหารจัดการด้านการวางแผนการผลิตครู การใช้ครูและพัฒนาครู ที่ชัดเจนทั้งเรื่องปริมาณและคุณภาพ

๒. สร้างกลไก และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน โดยทุกหน่วยงานร่วมกันทบทวนการจัดทำแผนพัฒนาครูในภาพรวมให้มีเอกภาพและบูรณาการอย่างแท้จริง สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาครู ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการตั้งศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ของครูในระดับจังหวัดและระดับเขตพื้นที่การศึกษา จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียนและสร้างสัมพันธ์ภายในกลุ่มเพื่อนร่วมวิชาชีพ ผลักดันให้มีการจัดตั้งคลังสมองครูแห่งชาติ เป็นศูนย์รวมประสบการณ์และผลงานของครูดี ครูเก่ง ครูเชี่ยวชาญ ครูภูมิปัญญา เร่งสร้างกลไกส่งเสริมสนับสนุนให้พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมให้เห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและเข้ามามีส่วนร่วมกันสร้างเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

๓. กิจกรรมและวิธีการพัฒนาครู ปรับแนวคิดการพัฒนาครูใหม่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่ส่งผลต่อผู้เรียน การพัฒนาครูทุกหลักสูตรต้องมีการหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูอย่างจริงจัง แนวทางการพัฒนาครู ต้องยึดภาระงาน มาตรฐาน และจรรยาบรรณวิชาชีพ รูปแบบการพัฒนาครูควรใช้วิธีการที่หลากหลาย ไม่ส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นตัวอย่างในการเป็นผู้นำทางวิชาการ สนับสนุนให้ครูในโรงเรียนสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

๔. หลักสูตรและเนื้อหาการพัฒนาครู จัดให้มีหลักสูตรการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่หลากหลายและมีคุณภาพ เพื่อให้ครูสามารถเลือกหลักสูตรการฝึกอบรมได้ตามความต้องการ เน้นให้ครูเกิดความตระหนัก และมีจิตสำนึกในหน้าที่ เน้นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางวิชาชีพที่ทันต่อความก้าวหน้าและวิทยาการ ให้ครูมีความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหา และทักษะการจัดการเรียนรู้ให้ตรงกับภาระงานที่รับผิดชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการหาความรู้มากกว่าเรียนรู้เนื้อหาสาระเพียงอย่างเดียว

๕. กิจกรรมส่งเสริมเพื่อการพัฒนาครู จัดตั้งสถานีโทรทัศน์สำหรับครู เพื่อเป็นช่องทางในการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่ครูสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง ส่งเสริมให้ครูมีโอกาสได้รับการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

โดยเชื่อมโยงกับการเลื่อนวิทยฐานะ การต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ จัดให้มีห้องสมุดเพื่อเป็นแหล่งเก็บเอกสาร ตำราเพื่อให้ครูได้ศึกษาหาความรู้ จัดทำเว็บไซต์ด้านการเรียนการสอน เพื่อให้ข้อมูลการจัดการเรียนการสอนสำหรับครู

๖. การติดตามและประเมินผลการพัฒนาครู จัดให้มีระบบกำกับ ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาครู โดยจัดให้มีการประเมินผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน และนำผลการพัฒนาเชื่อมโยงกับความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นแกนหลักร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่พัฒนาระบบติดตามและช่วยเหลือครูและบุคลากรทางการศึกษาหลังได้รับการฝึกอบรมไปแล้ว ให้ครูสามารถนำไปพัฒนาการเรียนการสอนได้ หน่วยงานพัฒนาครูและหน่วยงานใช้ครู ร่วมดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ผ่านการพัฒนาเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าของครู

ในช่วงระยะสองทศวรรษที่ผ่านมา ทุกประเทศทั่วโลกได้ริเริ่มและดำเนินการปฏิรูปการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพสู่ยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาครูและเตรียมครูที่จะเข้าสู่วิชาชีพให้มีสมรรถนะสูง สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาครู คือ การเสริมสร้างและปลูกฝังเจตคติที่ดีและถูกต้องในการเป็น “ครูมืออาชีพ” การสร้างและสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลให้ครูมีองค์ความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ และการส่งเสริมให้มีระบบการสนับสนุน ให้ครูสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	(ก)
สารบัญ	(ข)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๕
๑.๓ ขอบเขตของการศึกษา	๕
๑.๔ กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษา	๕
๑.๕ นิยามศัพท์	๙
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๐
บทที่ ๒ สารระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพครู	๑๑
๒.๑ การจัดการเรียนการสอนของครู	๑๑
๒.๒ คุณธรรมจรรยาบรรณของครู	๒๘
๒.๓ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ของครูเพื่อการจัดการเรียนการสอน	๕๑
๒.๔ องค์ความรู้ใหม่สำหรับครูในศตวรรษที่ ๒๑	๖๑
๒.๕ การใช้และการผลิตสื่อการเรียนการสอนของครู	๗๒
บทที่ ๓ สถานภาพการพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	๘๒
๓.๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู	๘๒
๓.๒ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	๙๙
๓.๓ สรุปผลการศึกษาสถานภาพการพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	๑๐๔
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและข้อเสนอแนะ	๑๐๕
ตอนที่ ๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครูและข้อเสนอแนะ	๑๐๕
ตอนที่ ๒ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	๑๑๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๕ สรุปผลการศึกษา	๑๒๓
๕.๑ ผลการศึกษาสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู	๑๒๔
๕.๒ ผลการศึกษาสถานภาพการพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครู เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	๑๒๖
๕.๒.๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู	๑๒๖
๕.๒.๒ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	๑๒๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน	๑๓๐
๕.๔ สรุปส่งท้าย	๑๓๕
บรรณานุกรม	๑๓๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครูเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษา เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดผู้เรียนมากที่สุด หน้าที่ครูที่สำคัญคือการจัดการกระบวนการเรียนรู้ อบรม สั่งสอนผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงาม ให้เป็นผู้มีความรู้ มีทักษะความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข คุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนเพราะมีข้อค้นพบจากงานวิจัยหลายฉบับของกลุ่มประเทศองค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD : Organization for Economic and Co-operation Development) ที่พบว่านักเรียนที่มีโอกาสได้เรียนกับครูที่สอนเก่งจะมีพัฒนาการที่ก้าวหน้ามากกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่สอนไม่เก่งถึง ๓ เท่า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๕)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข และในหมวด ๔ มาตรา ๒๒ บัญญัติไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด” ภารกิจของครูจึงถือเป็นภารกิจที่สำคัญ สังคมส่วนใหญ่จึงมุ่งหวังให้ครูพัฒนาเด็กไทยให้มีคุณภาพเทียบเท่านานาชาติประเทศ แต่จากผลการสอบแบบทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน หรือ โอเน็ตประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓ พบว่า คะแนนเฉลี่ยในวิชาหลัก ได้แก่ ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ นักเรียนไทยยังคงทำคะแนนได้ไม่ถึงร้อยละ ๕๐ และบางวิชายังมีค่าเฉลี่ยน้อยลงกว่าเดิม โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ซึ่งได้คะแนนเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ ๒๐ ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า นักเรียนไทยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ตกต่ำลง รวมไปถึงข้อสอบมาตรฐานระหว่างประเทศ เช่น Programme for International Student Assessment (PISA) และ Trends in

International Mathematics and Science Study (TIMSS) ต่างก็มีคะแนนลดลง และอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน ยกเว้นอินโดนีเซีย (สถาบันวิจัย เพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ๒๕๕๕) ในขณะที่นักเรียนไทยใช้เวลาเรียนในห้องเรียนมากกว่านักเรียนประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน

นอกจากนี้สำนักงานสถิติแห่งชาติ (๒๕๕๕) ได้ศึกษาผลการทดสอบวิชาสามัญ ๗ วิชา ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) เมื่อวันที่ ๗ - ๘ มกราคม ๒๕๕๕ เพื่อให้มหาวิทยาลัยนำคะแนนไปใช้ประกอบการรับบุคคลเข้าศึกษาต่อในระบบรับตรง พบว่า มีเพียงวิชาภาษาไทยเท่านั้นที่เด็กไทยมีคะแนนเฉลี่ยเกินกว่าครึ่งของคะแนนเต็ม (๕๔.๖๑ คะแนน) ขณะที่วิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ๑๙.๙๒ คะแนน รองลงมาคือ วิชาฟิสิกส์ (๒๓.๕๔ คะแนน) และวิชาเคมี (๒๕.๗๕ คะแนน) ตามลำดับ จากข้อมูลดังกล่าว ข้างต้นสะท้อนคุณภาพการศึกษาของเด็กไทยได้เป็นอย่างดี

หากพิจารณาคะแนนต่ำสุดและคะแนนสูงสุดเป็นรายวิชาจะพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมาก ในขณะที่ปี ๒๕๕๘ ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แต่คุณภาพการศึกษาของเด็กไทยโดยเฉพาะในวิชาหลัก ยังเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายมีความห่วงใยอย่างมาก โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ผู้บริหารของกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวคิดที่จะให้มีการทบทวนหลักสูตร วิธีการสอน รวมถึงคุณภาพของครูผู้สอนด้วย เพื่อให้ประเทศไทยมีความพร้อมที่จะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้อย่างมีศักยภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

คุณภาพของเด็กไทยไม่เพียงแต่ด้อยในด้านวิชาการเท่านั้น กรมสุขภาพจิต (วอยซ์ทีวี, ๒๕๕๕) ได้ทำการสำรวจความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กไทย ซึ่งจัดทำขึ้นทุก ๕ ปี และพบว่าระดับอีคิวครั้งล่าสุด น้อยที่สุดในรอบ ๑๐ ปี คือมีค่าอยู่ที่ ๑๖๙.๗๒ ต่างจากปี ๒๕๔๕ ซึ่งมีระดับ ๑๘๖.๔๒ หรือลดลงประมาณ ๑๖.๗ ผลการสำรวจยังพบอีกว่าเด็กไทยมีจุดอ่อนเรื่องความมุ่งมั่นพยายาม โดยมีค่าคะแนนต่ำสุดอยู่ที่ ๔๒.๙๘ รองลงมา คือ ความกล้าแสดงออก ๔๓.๔๘ และความริเริ่ม เบิกบาน ๔๔.๕๓

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวทำให้ต้องกลับมาพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาคุณภาพผู้เรียนที่มีแนวโน้มตกต่ำลงอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาระบบโรงเรียนคุณภาพชั้นนำระดับโลกของบริษัท Mckinsey and company (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๓) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับโรงเรียน คือคุณภาพของครูผู้สอน กล่าวคือ ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ผลการวิจัยสำคัญจากการเก็บข้อมูลในรัฐเทนเนสซี ซึ่งให้นักเรียนอายุ ๘ ปีที่เรียนอยู่ในระดับปานกลาง ๒ คนโดยคนหนึ่งเรียนกับครูที่สอนเก่ง (high-performance teacher) ส่วนอีกคนเรียนกับครูที่สอนไม่เก่ง (low-performance teacher) พบว่าภายใน ๓ ปี ผลการเรียนของนักเรียนทั้งสองคนจะมีความแตกต่างกันมากกว่า ๕๐ เปอร์เซนต์

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาประเด็นดังกล่าวที่ดัลลัสในช่วงเวลาเดียวกันก็พบว่าสอดคล้องกัน คือ นักเรียนที่มีโอกาสได้เรียนกับครูที่สอนเก่งจะมีพัฒนาการที่ก้าวหน้ามากกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่สอนไม่เก่งถึง ๓ เท่า และพบด้วยว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาที่เรียนกับครูที่สอนไม่เก่งติดต่อกันหลายปีจะมีความล้าหลังทางการศึกษาไปอย่างที่ไม่สามารถจะหวนกลับคืนมาได้ โดยเฉพาะในช่วงแรกของการศึกษา ดังนั้น นักเรียนที่ไม่ได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพตั้งแต่ช่วงแรกของการศึกษาเนื่องจากครูผู้สอนขาดคุณภาพ มีโอกาสน้อยมากที่จะแก้ไขในสิ่งที่สูญเสียไปจากการขาดโอกาสเหล่านั้น แม้ว่าจะได้กลับมาเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพดีในภายหลังก็ตาม

เมื่อพิจารณาสภาพความเป็นจริงของครูไทยในยุคปัจจุบันจากการสัมมนาวิชาการ เรื่อง ยุทธศาสตร์การศึกษาไทย : สู่การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ พบว่า การปฏิรูปการศึกษายังพบปัญหาเกี่ยวกับครูหลายประการ เช่น การประกันคุณภาพได้สร้างภาระงานให้กับครูอย่างมาก ทำให้ครูมีเวลาในการเตรียมการสอนน้อยลง ครูถูกเบียดเบียนความสนใจจากการสอน ภาระหน้าที่มีมากเกินไป การฝึกอบรมไม่ตรงกับความต้องการ เงินเดือนครูต่ำ ขาดแคลนครูในบางสาขา ดังนั้น เมื่อครูซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนการสอนยังขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงานย่อมจะส่งผลกระทบต่อตรงสู่คุณภาพของผู้เรียนได้แน่นอน

อย่างไรก็ตาม การประเมินผลคุณภาพผู้เรียนที่พบว่าอยู่ในเกณฑ์ด้อยคุณภาพทั้ง การประเมินเปรียบเทียบกับต่างประเทศและการประเมินโดยหน่วยงานภายในประเทศ เรายังไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นความผิดพลาดในการจัดการเรียนการสอนของครูทั้งหมด นอกจากครูที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนที่ทำหน้าที่สอน ยังมีบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนครูในการจัดการเรียนการสอน หน้าที่สำคัญคือ การจัดเตรียมเครื่องมือสื่ออุปกรณ์ รวมทั้งสนับสนุนการทำงานของครูในทุกรูปแบบ เพื่อให้งานการเรียนการสอนของครูเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากรทางการศึกษาในที่นี้หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานสนับสนุนการสอน ทำหน้าที่ด้านงานธุรการ การเงิน ห้องสมุด สื่อ พัสดุ ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรอื่นๆ ที่มีหน้าที่ช่วยสนับสนุนครูให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ การที่คุณภาพผู้เรียนอยู่ในเกณฑ์ด้อยคุณภาพ บุคลากรทางการศึกษาเหล่านี้ย่อมมีส่วนต้องรับผิดชอบด้วย

เนื่องจากวิชาชีพครู เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีความจำเป็นต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคมไทย อันมีผลกระทบมาจากการพัฒนาในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ที่ทำให้ขอบข่ายของการสืบเสาะ ค้นคว้า แสวงหา และการถ่ายทอดความรู้ การเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวาง รวดเร็ว พร้อมกับการขยายอย่างกว้างขวางของความรู้แห่งศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารรูปแบบต่างๆ ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาโดยรวมให้พัฒนาทันกับ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น วิชาชีพครูจึงทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเนื่องจากเป็นวิชาชีพในการพัฒนาคนให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และเป็นผู้ชี้นำสังคมได้

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของวิชาชีพครูมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิต และการพัฒนาครูสู่การเป็นวิชาชีพชั้นสูง จากคำแถลงนโยบายของรัฐบาล โดยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๔ ได้ให้ความสำคัญของการปฏิรูปครู เป็นนโยบายการศึกษาลำดับต้น โดยมีสาระสำคัญ คือ “การปฏิรูปครู ยกฐานะวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง โดยปฏิรูประบบการผลิตครูให้มีคุณภาพทัดเทียมกับนานาชาติ สร้างแรงจูงใจให้คนเรียนดีและมีคุณธรรมเข้าสู่วิชาชีพครู ปรับปรุงระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนครู พัฒนาระบบความก้าวหน้าของครูโดยใช้การประเมินเชิงประจักษ์ที่อิงขีดความสามารถและ วัตถุประสงค์ผลของการจัดการศึกษาเป็นหลัก จัดระบบการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพครูอย่างต่อเนื่อง แก้ปัญหาหนี้สินครูโดยการพักชำระหนี้และการปรับโครงสร้างหนี้ตามนโยบายแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนของรัฐบาล พัฒนาระบบภูมิสารสนเทศเพื่อใช้ในการกระจายครู ขจัดปัญหาการขาดแคลนครูในสาระวิชาหลัก เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษา”

อย่างไรก็ตาม มีข้อค้นพบที่น่ากังวลสำหรับระบบการศึกษาในหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย คือ การทุ่มเทงบประมาณจำนวนมหาศาลด้านการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างจริงจัง แต่กลับพบว่าคุณภาพการจัดการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนงบประมาณที่ลงทุน นอกจากนี้ยังพบว่ามีความแตกต่างของคุณภาพการศึกษาของประเทศต่างๆ สำหรับประเทศไทยพบว่าสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนไทยอยู่ในระดับต่ำ จากการประเมินผลของโครงการ PISA คะแนนผลการทดสอบในปี พ.ศ.๒๕๕๒ ผู้เรียนของไทยได้คะแนนเฉลี่ยวิชา การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะวิจัยโดยเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ (Barber, ๒๐๐๘) พบว่าการที่โรงเรียนมีคุณภาพระดับโลกมีปัจจัยสำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) การคัดคนที่เหมาะสมเพื่อเป็นครู ๒) การพัฒนาให้ครูเป็นผู้สอนที่มีประสิทธิภาพ และ ๓) การประกันระบบการจัดการเรียนการสอนที่ดีสำหรับนักเรียนทุกคน ดังนั้นบทสรุปสำคัญในเรื่องนี้ ๒ ประการคือ ๑) การปฏิรูปการศึกษาไม่มีวันสำเร็จ ถ้าไม่มีการปฏิรูปครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา และ ๒) คุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (สมศ. ผลดอกออกผล... ๘ ปีแห่งการปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๕๑) ดังนั้น การพัฒนาครูจึงมีความสำคัญซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน เป็นการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทยให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของนโยบายด้านการศึกษาของชาติอย่างแท้จริง

จากข้อมูลดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาครูทั้งระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนา การใช้และการธำรงรักษาครูให้มีคุณภาพ เป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางของประชาคมอาเซียน และประชาคมโลกในศตวรรษที่ ๒๑ และตั้งเป้าหมายที่จะยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น ตามการประเมินของโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) กลุ่มพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จึงดำเนินการศึกษาเพื่อจัดทำ “บทวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน” ขึ้น เพื่อเผยแพร่ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู ซึ่งจะมีรายละเอียดนำเสนอในลำดับต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อ

- ๑) วิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาของครูที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน
- ๒) วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน
- ๓) จัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน

๑.๓ ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ข่าวสาร ข้อมูล สถิติ บทสัมภาษณ์ บทความ และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ โดยมีกรอบประเด็นที่ศึกษาวิเคราะห์ประกอบด้วย สถานภาพการพัฒนาครู และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ

๑.๔ กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับสภาพปัญหา สถานภาพการพัฒนาครู และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน โดยขั้นตอนการดำเนินงานมีดังนี้

๑.๔.๑ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ข่าวสาร ข้อมูล สถิติ บทความ สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา จัดทำเป็นเอกสารยกร่างรายงานผลการศึกษา

๑.๔.๒ นำร่างเอกสารผลการศึกษาศึกษาปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ

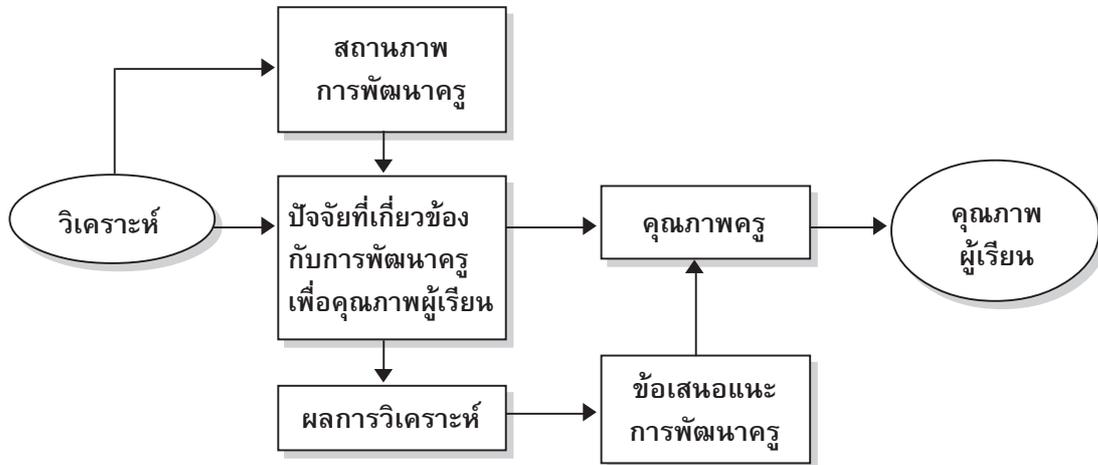
๑.๔.๓ ปรับปรุงร่างเอกสารผลการศึกษาดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

๑.๔.๔ นำเสนอรายงานต่อคณะกรรมการสภาการศึกษาด้านส่งเสริมศักยภาพและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

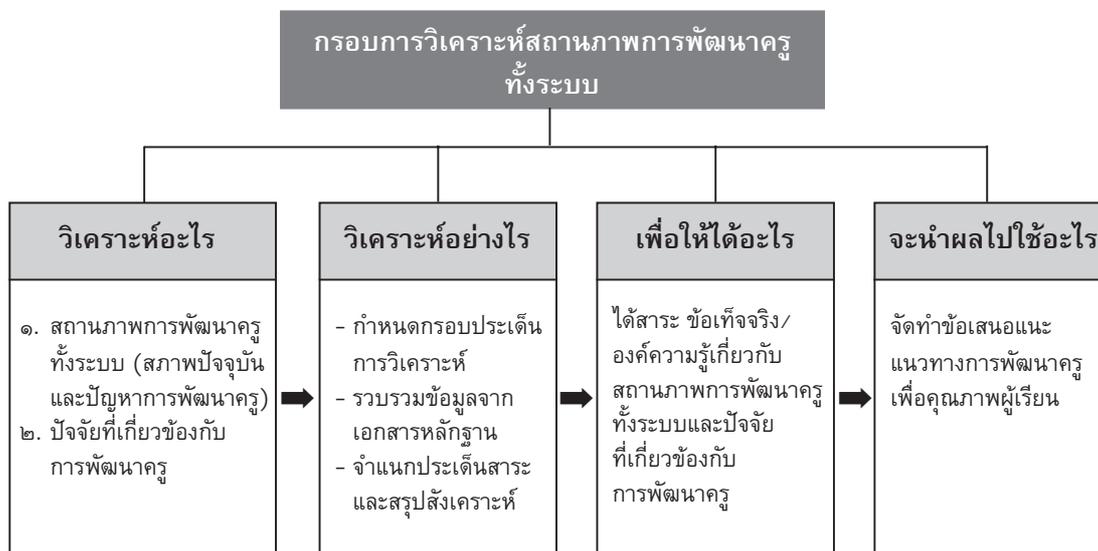
๑.๔.๕ ปรับปรุงรายงานผลการศึกษาดำเนินการตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสภาการศึกษาด้านส่งเสริมศักยภาพและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา และจัดพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบเอกสารและเผยแพร่ทางเว็บไซต์เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

กรอบแนวคิดในการศึกษา

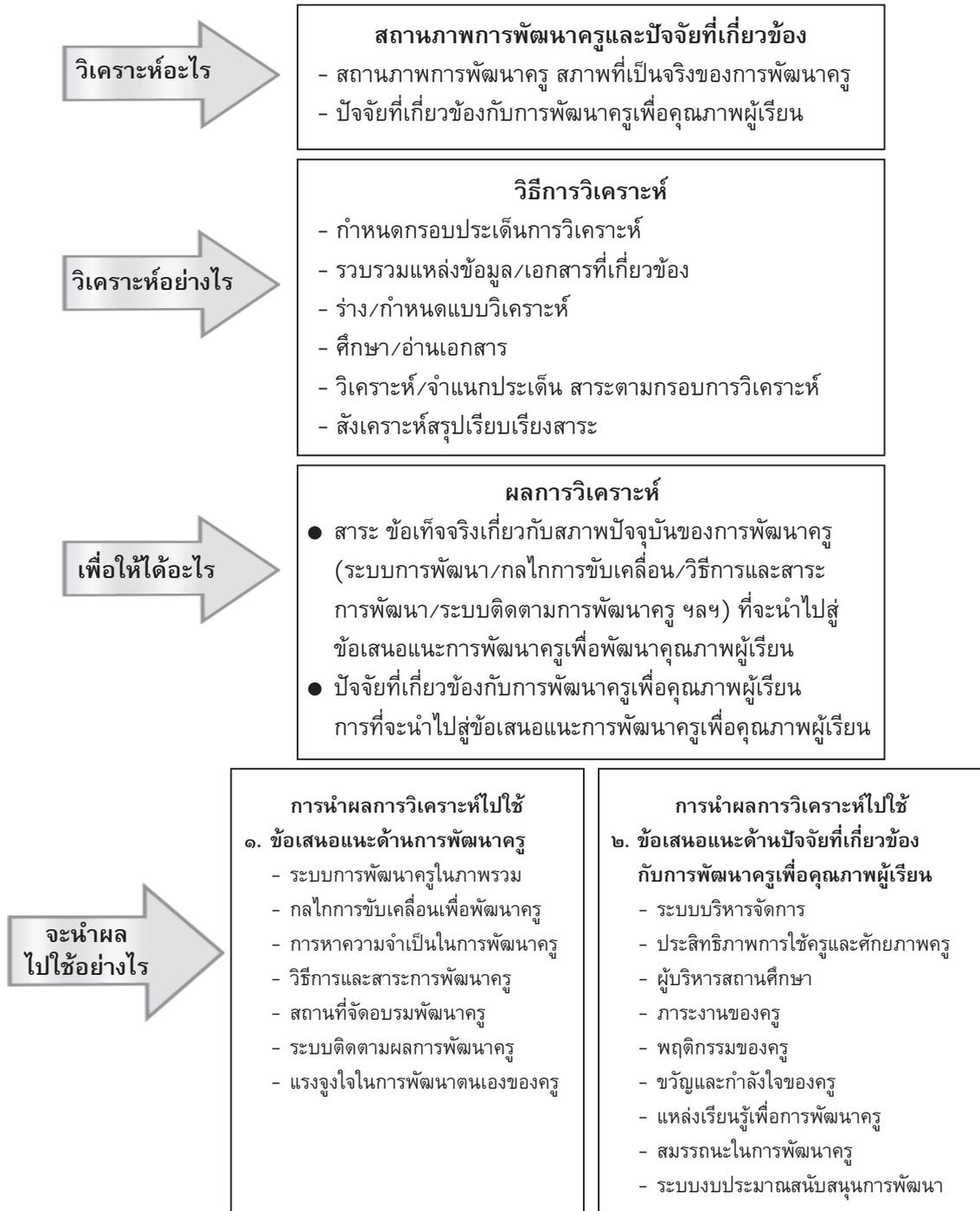
เพื่อให้ได้เอกสารบทวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มีความชัดเจน ครบถ้วน มีความสอดคล้องกับสภาพการพัฒนาครูที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในการดำเนินการจึงได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นฐานในการดำเนินการ โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาดังภาพประกอบที่ ๑.๑ ๑.๒ และ ๑.๓

แผนภาพ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการศึกษา

แผนภาพ ๑.๒ กรอบการวิเคราะห์

แผนภาพ ๑.๓ กระบวนการวิเคราะห์

๑.๕ นิยามศัพท์

๑. **ครู** หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ในสถานศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. **คุณภาพผู้เรียน** หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียนที่มีคุณลักษณะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

๓. **“คุณภาพของครู”** หมายถึง ครูที่มีทักษะความสามารถในด้านต่างๆ ประกอบด้วย

- ๑) ด้านการจัดการเรียนรู้
- ๒) ด้านพัฒนาผู้เรียน
- ๓) ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน
- ๔) ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์

๔. **“การพัฒนาครูทั้งระบบ”** หมายถึง การดำเนินการ ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของหน่วยงานที่มีสถานศึกษาในสังกัดทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการ มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่ตรงตามความความต้องการของครู และปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

๕. **การพัฒนา** หมายถึง การพัฒนาด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยโดยหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาครูของหน่วยงานต้นสังกัดของครู ร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา และตรงตามความต้องการของครูด้วยวิธี Coaching and Mentoring และวิธีการอื่นๆ

๖. **หน่วยงานพัฒนาครู** หมายถึง หน่วยงานจัดการศึกษาและสนับสนุนการจัดการศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๗. **สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู** หมายถึง ลักษณะและวิธีดำเนินการพัฒนาครูของหน่วยงานพัฒนาครูในปัจจุบัน โดยครอบคลุม ระบบการพัฒนาครู กลไก การขับเคลื่อนพัฒนาครู การหาความจำเป็นในการพัฒนาครู วิธีการและสาระหลักสูตรใน

การพัฒนาครู สถานที่ดำเนินการพัฒนาครู ระบบการติดตามผลการพัฒนาครูและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของครู

๘. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน หมายถึง เหตุปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาครูส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน โดยครอบคลุมระบบบริหารจัดการในการอบรมพัฒนาครู ประสิทธิภาพการใช้ครูและศักยภาพครู ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านภาระงานของครู ปัจจัยด้านพฤติกรรมของครู ปัจจัยด้านการส่งเสริมขวัญและกำลังใจของครู ปัจจัยด้านแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองของครู ปัจจัยด้านสมรรถนะในการพัฒนาครู และปัจจัยด้านระบบงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาครู

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑) ได้ข้อมูลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานภาพการพัฒนาของครูทั้งระบบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน ซึ่งเป็นข้อมูลสำหรับการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความครอบคลุม ชัดเจน

๒) ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียนเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

บทที่ ๒

สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพครู

ในบทนี้ จะนำเสนอสาระที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพครู ซึ่งมีความสำคัญสำหรับการกำหนดแผนและแนวทางในการพัฒนาครู ข้อมูลที่ได้นำมาจากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานการวิจัย ข่าวสาร สถิติจากสื่อสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ในรูปสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ประเด็นที่จะนำเสนอต่อไปนี้จะประกอบด้วยสาระที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู ๕ ประเด็น ดังนี้

๑. การจัดการเรียนการสอนของครู
  ๒. คุณธรรมจริยธรรมของครู
  ๓. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ของครูเพื่อจัดการเรียนการสอน
  ๔. องค์ความรู้ใหม่สำหรับครูในศตวรรษที่ ๒๑
  ๕. การใช้และการผลิตสื่อการเรียนการสอนของครู
- โดยนำเสนอสาระของแต่ละประเด็นตามลำดับ รายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ การจัดการเรียนการสอนของครู

ครู : ตัวละครสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

จากการที่สังคมยกให้ครูเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษา เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดผู้เรียนมากที่สุด หน้าที่ครูที่สำคัญคือการจัดการกระบวนการเรียนรู้ อบรมสั่งสอนผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงาม ให้เป็นผู้มีความรู้ มีทักษะความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข คุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนเพราะมีข้อค้นพบจากงานวิจัยหลายฉบับของกลุ่มประเทศองค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา(OECD : Organization for Economic and Co-operation Development) ที่พบว่านักเรียนที่มีโอกาสได้เรียนกับครูที่สอนเก่งจะมีพัฒนาการที่ก้าวหน้ามากกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่สอนไม่เก่งถึง ๓ เท่า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๕)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ กับการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน ของครู

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข และในหมวด ๔ มาตรา ๒๒ บัญญัติไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” และมาตรา ๒๔ บัญญัติไว้ว่า “สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง จัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การวิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความ รอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือของบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนเพื่อร่วมพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕)

จากสาระที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพราะได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายชัดเจน ครบถ้วนทั้งในเรื่องการให้ความสำคัญกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน การพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้มีความรู้ มีค่านิยมที่ดีงามมีคุณลักษณะนิสัยที่ดี มีทักษะที่จำเป็นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเน้นการได้ฝึกปฏิบัติจริง และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้ตลอดเวลา ดังนั้นครูจึงเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการเรียนการสอน ครูจำเป็นต้องเตรียมการในภารกิจของตนให้สมบูรณ์ ปรับภารกิจด้านการสอนของตนเองเพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มศักยภาพ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เครื่องมือสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยเริ่มใช้ในโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนที่มีความพร้อมในการใช้หลักสูตรในปีการศึกษา ๒๕๕๒ และใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศ ปี ๒๕๕๓ หลักสูตรนี้มีแนวคิดเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน คือการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยมาตรฐานการเรียนรู้จะระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญในการนำหลักสูตรลงสู่การปฏิบัติ โดยครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกิจดังกล่าว โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรในการจัดการเรียนรู้คือครูผู้สอนต้องคำนึงถึงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล พัฒนาการทางสมองและเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ครูต้องใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย และใช้แหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศ เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๒))

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังกล่าวมีพัฒนาการมาจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๒) ได้ศึกษาวิจัยสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๔๔ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียน มีข้อค้นพบสภาพและปัญหาของการใช้หลักสูตร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเป็นข้อมูลสำคัญที่นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔

สภาพและปัญหาด้านผู้เรียน พบว่า

- ๑) ผู้เรียนขาดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะทักษะด้านการอ่าน การเขียน การพูดสื่อสาร การฟัง การคิดเลข และการจัดลำดับความคิด ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูผู้สอน
- ๒) ผู้เรียนมีปัญหาครอบครัวและขาดความพร้อมในการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจำนวนหนึ่งเป็นเด็กในครอบครัวแตกแยก ยากจน ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้การอบรมดูแล และไม่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากผู้ปกครองเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ขาดความพร้อมในการเรียนรู้
- ๓) ผู้เรียนขาดความรับผิดชอบและไม่ตั้งใจทำงาน โดยผู้เรียนกลุ่มนี้มักไม่นำอุปกรณ์การเรียนมาเรียน ไม่ตั้งใจทำงาน ทำให้มีผลงานที่ไม่มีคุณภาพและเป็นปัญหาในชั้นเรียน

๔) ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญ มีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียน และขาดนิสัยใฝ่เรียนรู้ ทั้งนี้เพราะมีสิ่งอื่นที่เร้าความสนใจมากกว่าการเรียน เช่น การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ การสนใจเพศตรงข้ามเนื่องจากเข้าสู่วัยรุ่น การเที่ยวห้างสรรพสินค้าและแหล่งบันเทิง การไม่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญต่อการเรียน

สภาพและปัญหาด้านครู พบว่า

๑) ครูผู้สอนไม่ได้จบการศึกษาในวิชาเอกที่สอนโดยตรง โดยมีสาเหตุสำคัญจากการมีครูที่จบวิชาเอกที่สอนไม่เพียงพอ และการขาดความสมดุลของครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้ต้องจัดครูที่จบวิชาเอกอื่นสอนแทน

๒) ครูมีภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากภาระงานสอนมาก เช่น งานธุรการ งานการเงิน งานประกันคุณภาพ เป็นต้น ทำให้ครูไม่มีเวลาทุ่มเทให้การสอนอย่างเต็มที่ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการขาดบุคลากรสายสนับสนุนการสอน

๓) ครูมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน สาเหตุมาจากการสอนไม่ตรงสาขาวิชาเอก การขาดทักษะและประสบการณ์ในการสอน ไม่ลุ่มลึกในเนื้อหาวิชา รวมทั้งไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๔) ครูต้องสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ สาเหตุมากจากการมีครูไม่เพียงพอ ขาดความสมดุลตามสัดส่วนวิชาเอก ส่งผลให้ครูเตรียมการสอนไม่ทันและจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร

๕) ครูใช้เวลาในการทำผลงานวิชาการมากทำให้สนใจการสอนน้อยลง เนื่องจากการประเมินวิทยฐานะของครูผ่านการเขียนผลงานทางวิชาการ ทำให้ครูต้องใช้เวลาในการทำผลงานและศึกษาค้นคว้ามากขึ้น ไม่มีเวลาในการเตรียมการสอนและการจัดกิจกรรมสอน

๖) ครูสอนโดยไม่ใช้สื่อการสอน สาเหตุมาจากการขาดแคลนสื่อ การไม่ให้ความสำคัญกับสื่อ และครูไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน

๗) ครูให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระการเรียนรู้หลักมากกว่ากลุ่มสาระรอง โดยเฉพาะกรณีที่ครูต้องสอนหลายกลุ่มสาระ ครูจะให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระหลักมากกว่า ทำให้กลุ่มสาระรองถูกละเลย

๘) ครูขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรอย่างลึกซึ้ง ทั้งเรื่องการพัฒนาหลักสูตร และการแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน เนื่องจากไม่ได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๙) ครูขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน สืบเนื่องจากการได้รับมอบหมายให้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ไม่ถนัด การต้องทำงานหนักไม่มีเวลาพัก ความเบื่อหน่ายท้อแท้ ความไม่ก้าวหน้าในอาชีพ และการมีเงินเดือนน้อย

๑๐) ครูขาดการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการพัฒนา ครูส่วนใหญ่ไม่ได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง การอบรมพัฒนาครูที่ผ่านมาขาดการติดตามและประเมินผลการพัฒนาครู

๑๑) การพัฒนาอบรมครูไม่สอดคล้องกับความต้องการของครู ส่วนใหญ่เป็นการอบรมตามที่หน่วยงานต้นสังกัดเป็นผู้กำหนด ซึ่งมักไม่สอดคล้องกับความต้องการของครูและเป็นการอบรมที่ไม่ได้กำหนดแผนไว้ชัดเจน

สภาพและปัญหาด้านหลักสูตร พบว่า

๑) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มีความซับซ้อนเข้าใจยาก เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร ภาษาหรือคำที่ใช้ในหลักสูตรเป็นคำใหม่ๆ ที่ยาก ต่อการจดจำและเข้าใจ ประกอบกับการขาดการอบรมพัฒนา ด้านหลักสูตรให้กับครูอย่างเพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๒) สถานศึกษาไม่ได้จัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการ เนื่องจากสาระการเรียนรู้มีมากเมื่อไม่ได้จัดทำเป็นหลักสูตรแบบบูรณาการ ทำให้ครูสอนได้ไม่ครอบคลุมสาระที่จำเป็น

๓) สถานศึกษาจัดโครงสร้างหลักสูตรเอง ทำให้การจัดเวลาเรียนและรายวิชาของสถานศึกษาแต่ละแห่งแตกต่างกัน ซึ่งเกิดปัญหาในกรณีที่ผู้เรียนย้ายสถานศึกษา

๔) หลักสูตรสถานศึกษาขาดความครอบคลุมและไม่สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน เนื่องจากการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาหลายแห่งไม่ได้ดำเนินการตามหลักการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างแท้จริง

๕) สถานศึกษาไม่ได้จัดทำหลักสูตรและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เอง แต่ใช้ตัวอย่างในเอกสารหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักสูตรสถานศึกษา หลายแห่งนำหลักสูตรของสถานศึกษาอื่นมาใช้โดยไม่ได้ปรับให้สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและบริบทของตน

สภาพและปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า

๑) สถานศึกษาบางแห่งมีการจัดการเรียนการสอนตามศักยภาพของผู้เรียน โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามศักยภาพ นักเรียนที่เรียนอ่อนขาดโอกาสในการเรียนร่วมกับนักเรียนเก่ง

๒) การจัดการเรียนการสอนของครูส่วนใหญ่เน้นการบรรยายและยังใช้สื่อนวัตกรรม การสอนน้อย โดยครูยังใช้การสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง ไม่นิยมใช้สื่อการเรียนการสอนหรือนวัตกรรม

๓) ครูส่วนใหญ่จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ แต่ไม่ได้จัดการเรียนรู้ตามแผนสอนตามความเคยชินและประสบการณ์เดิม ทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ครูส่วนหนึ่งใช้แผนการจัดการเรียนรู้ของสำนักพิมพ์เอกชน ซึ่งเมื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริงก็ไม่ได้จัดตามแผนดังกล่าว เนื่องจากครูคนเดียวต้องสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ และสอนหลายระดับชั้น

๔) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ได้ฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย หรือข้อมูลที่มาจากชีวิตและประสบการณ์จริง ส่วนใหญ่ผู้เรียนนิยมค้นคว้าและใช้การคัดลอกเนื้อหาจากสื่อเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตมานำเสนอครูผู้สอน ซึ่งทำให้ขาดการอ่านหรือคิดวิเคราะห์

๕) เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ส่วนใหญ่ครูยกตัวอย่างตามตำรา ขาดการแปลงเนื้อหาที่เป็นนามธรรมและหลักการให้เป็นรูปธรรมและสภาพจริงทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาและกิจกรรมการสอนเข้ากับชีวิตจริงได้

๖) จำนวนผู้เรียนต่อห้องมากเกินไปทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ โดยสถานศึกษาขนาดใหญ่จัดให้แต่ละห้องเรียนมีนักเรียนมากกว่า ๕๐ คน ทำให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและดูแลผู้เรียนได้ไม่ทั่วถึง

๗) การจัดชั้นเรียนแบบเรียนร่วม เป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และควบคุมชั้นเรียนได้ยาก โดยครูต้องปรับกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมากเพื่อให้เด็กปกติกับเด็กพิเศษสามารถเรียนด้วยกันได้

สภาพและปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า

๑) ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้สื่อการเรียนการสอนไม่หลากหลาย โดยใช้สื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปที่เป็นหนังสือแบบเรียนมากเกินไป ไม่ใช้สื่อประกอบการสอนอื่นๆ

๒) ครูขาดความรู้และทักษะในการผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เนื่องจากครูไม่ได้รับการพัฒนาให้มีทักษะในการผลิตและพัฒนาสื่อ ประกอบกับไม่ได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษาเท่าที่ควร

๓) สื่อการสอนที่ได้รับจากส่วนกลางไม่ตรงกับเนื้อหาและความต้องการของครู ไม่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ เนื่องจากไม่มีอุปกรณ์เชื่อมต่อในการใช้สื่อ ไม่มีห้องปฏิบัติการและ/ หรืออุปกรณ์ที่ใช้กับสื่อ

๔) สถานศึกษาขนาดเล็กขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์การสอน เนื่องจากการขาดแคลนงบประมาณเพื่อจัดหาสื่อและอุปกรณ์การสอน และมีความต้องการเร่งด่วนด้านอื่นมากกว่า

๕) สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนการสอนไม่เหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้เพราะครูขาดความรู้และทักษะในการเลือกใช้สื่อ และครูผู้สอนไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดซื้อสื่อโดยตรง

สภาพและปัญหาด้านการวัดและประเมินผลการเรียน พบว่า

- ๑) ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลไม่เหมาะสม โดยครูส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจในการวัดผลและประเมินผลการเรียนที่เหมาะสม
- ๒) นโยบายที่ไม่ให้ผู้เรียนติด ๐ ติด ร และการเรียนซ้ำชั้นมีผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน เนื่องจากทำให้ผู้เรียนเลื่อนชั้นไปเรียนในชั้นที่สูงขึ้นขณะที่มีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอ ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนในระยะยาว
- ๓) ครูขาดทักษะในการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผลการสร้างข้อสอบส่วนใหญ่เป็นการวัดด้านความรู้ความจำ
- ๔) การกำหนดให้มีการประเมินผลเป็นรายปีสำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ ๑, ๒ และ ๓ ทำให้ขาดข้อมูลผลการประเมินผลเพื่อนำมาใช้พัฒนาผู้เรียน

สภาพและปัญหาด้านการส่งเสริมและสนับสนุนของผู้เกี่ยวข้อง พบว่า

- ๑) หน่วยงานต้นสังกัดให้การสนับสนุนสถานศึกษาไม่เท่าเทียมกัน โครงการพัฒนาต่างๆ มักเป็นโครงการที่จัดให้กับสถานศึกษาขนาดใหญ่มากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก ทำให้สถานศึกษาขนาดเล็กที่มีความพร้อมน้อยอยู่แล้วไม่ได้รับการพัฒนา
- ๒) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ปกครองให้ความสำคัญในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ไม่เท่าเทียมกัน ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและการสนับสนุนช่วยเหลือในกลุ่มสาระวิชาที่ต้องไปสอบคัดเลือกและการสอบแข่งขันมากกว่า
- ๓) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายังไม่สามารถสนับสนุนการนิเทศการเรียนการสอนได้เต็มที่ สาเหตุหลักมาจากความขาดแคลนศึกษานิเทศก์และขาดศึกษานิเทศก์เฉพาะสาขาวิชา ทำให้ครูไม่ค่อยได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญ
- ๔) ศึกษานิเทศก์ไม่ได้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาและได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ งานการนิเทศการศึกษา มีความสำคัญน้อยลง ศึกษานิเทศก์มีภาระงานอื่นมาก ขณะที่บทบาทในการนิเทศการสอนลดลง
- ๕) การนิเทศภายในสถานศึกษายังไม่เข้มแข็ง ผู้นิเทศภายในสถานศึกษาส่วนใหญ่ขาดความรู้ความสามารถด้านการนิเทศทำให้ขาดความรู้ในเนื้อหาสาระและความชำนาญในการนิเทศ
- ๖) นโยบายการจัดการศึกษาทั้งด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายบ่อยๆ ตามผู้บริหาร ตั้งแต่ระดับกระทรวงลงมาถึงระดับสถานศึกษา ทำให้การจัดการศึกษาดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง

๗) การขาดตัวอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนที่อยู่ในสภาพจริงชุมชนบางแห่งยังขาดตัวแบบที่ดีที่ผู้เรียนจะใช้เป็นตัวอย่าง

๘) หน่วยงานต้นสังกัดมีงานมอบหมายให้สถานศึกษาปฏิบัติมากและกระทบต่อการสอนของครู โดยเฉพาะเป็นกิจกรรมตามโครงการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกิจกรรมของหน่วยงานภายนอก หน่วยงานต้นสังกัดและกิจกรรมของชุมชน ซึ่งนักเรียนและครูต้องเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้กระทบต่อการเรียนการสอน

๙) หน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนการเรียนการสอน โดยสถานศึกษาบางแห่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกอย่างดีทั้งด้านงบประมาณ สื่อวัสดุอุปกรณ์การสอน แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวได้ปรากฏผลเป็นที่ประจักษ์ คือ คุณภาพผู้เรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินและการทดสอบโดยองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศบ่งชี้ว่าคุณภาพผู้เรียนยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำและด้อยกว่านานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบแรก และรอบที่สองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้สะท้อนวิกฤติคุณภาพการศึกษาไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานค่อนข้างชัดเจนว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาได้มาตรฐานขั้นต่ำในการจัดการศึกษาตามหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ ประมาณ ๑ ใน ๓ และอีกประมาณ ๒ ใน ๓ (มากกว่า ๒ หมื่นแห่ง) ยังไม่ได้มาตรฐาน ผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรต่ำ มีความขาดแคลนครูทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ครูได้มาตรฐานเฉพาะด้านวุฒิการศึกษา แต่วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญยังไม่ได้มาตรฐาน

คุณภาพผู้เรียนสะท้อนถึงปัญหาคุณภาพการจัดการเรียนรู้

ข้อมูลจากเอกสารรายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา : ระเบียบวาระแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๕) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๑) ได้กล่าวถึงประเด็นปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียน ดังนี้

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประเด็นปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียน โดยสรุปดังนี้

๑) **ประเด็นปัญหา** คือ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนกับนานาชาติประเทศ และผู้เรียนขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะด้านการคิด วิเคราะห์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนทั้งคุณลักษณะในด้านความรู้ ความสามารถในการคิดอย่าง

เป็นระบบ ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

๒) สาเหตุของปัญหา คือ การขาดแคลนครู เทคนิควิธีการสอนและการจัดกระบวนการเรียนไม่ส่งเสริมให้เด็กรู้จักการคิดวิเคราะห์ ทրพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และขาดรูปแบบวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเฉพาะ

ระดับอาชีวศึกษา มีประเด็นปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียน โดยสรุปดังนี้

๑) ประเด็นปัญหา คือ ผู้เรียนและผู้สำเร็จการอาชีวศึกษามีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ รวมทั้งขาดทักษะพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ขาดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ และผู้เรียนไม่นิยมเรียนอาชีวศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่มีความสามารถสูง ทำให้ขาดแคลนกำลังคนระดับกลาง (ปวช.และปวส.) โดยเฉพาะที่มีคุณภาพค่อนข้างมาก

๒) สาเหตุของปัญหา คือ ภาพลักษณ์ เจตคติและค่านิยมของการเรียนอาชีวศึกษาไม่ดี ประกอบกับค่าตอบแทน และการยอมรับในสังคมต่ำ ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ (ปวช.และปวส.) ส่วนใหญ่ไม่ออกสู่ตลาดแรงงานมุ่งเข้าเรียนต่อในสถาบันอุดมศึกษา ขาดแคลนครู อาจารย์ด้านวิชาชีพ ขาดทิศทางและเป้าหมายการพัฒนากำลังคนโดยรวมของชาติ

ระดับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีประเด็นปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียน โดยสรุปดังนี้

๑) ประเด็นปัญหา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับต่ำ ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนมาก และประชาชนไม่สนใจการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒) สาเหตุของปัญหา คือ ความรู้ ความสามารถของบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีวุฒิตรงตามวิชาที่สอนของครูผู้สอนยังไม่เพียงพอ ประสพการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องของครูการศึกษาออกโรงเรียนยังมีน้อย งบประมาณที่ลงทุนต่อหัวสำหรับผู้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เข้ารับการศึกษาต่อเนื่องไม่สอดคล้องกับสภาพที่ควรจะเป็น สื่อ วัสดุอุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพหลากหลายและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ที่ยังขาดแคลน

จากผลการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน มีประเด็นและสาเหตุของปัญหาสำคัญในแต่ละระดับ สรุปได้ ดังนี้

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สัมฤทธิผลทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเทียบสัมฤทธิผลทางการเรียนกับระดับนานาชาติ และผู้เรียนขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สาเหตุของปัญหามาจากการขาดแคลนครู ขาดเทคนิควิธีการสอน และการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผู้เรียนขาดทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และขาดรูปแบบวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเฉพาะ

ระดับอาชีวศึกษา พบว่า ผู้จบการศึกษามีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ ขาดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ และผู้เรียนไม่นิยมเรียนอาชีวศึกษา สาเหตุของปัญหามาจากภาพลักษณ์ เจตคติ และค่านิยมของการเรียนอาชีวศึกษาไม่ดี ผู้สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าสู่ตลาดแรงงาน ขาดแคลนครู อาจารย์ด้านวิชาชีพ และขาดทิศทางเป้าหมายการพัฒนากำลังคนโดยรวมของชาติ

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนมาก และประชาชนไม่สนใจการเรียนรู้ออกนอกระบบ สาเหตุของปัญหามาจากผู้สอนมีวุฒิไม่ตรงตามวิชาที่สอน ขาดประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่อง งบประมาณไม่เพียงพอ และขาดสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)

ความพยายามปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ติดตามความก้าวหน้าการจัดการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๒) มีข้อสรุปที่สำคัญ ๔ ด้านดังนี้

๑) ด้านหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ซึ่งประเด็นสำคัญที่มีการปรับปรุง คือ ๑) ปรับมาตรฐานการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมและชัดเจนยิ่งขึ้น จัดทำตัวชี้วัดชั้นปี และตัวชี้วัดช่วงชั้น ๒) กำหนดวิสัยทัศน์ หลักการ สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน สาระการเรียนรู้แกนกลาง โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ของแต่ละชั้นปี ๓) กำหนดเกณฑ์การวัดผลกลาง ๔) ปรับกระบวนการสร้างหลักสูตร โดยให้พัฒนาหลักสูตรอิงมาตรฐาน และ ๕) กำหนดบทบาทหน้าที่บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน รวมถึงพัฒนาบุคลากรในทุกระดับให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยหลักสูตรแกนกลางนี้ได้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๑ โดยมีการนำร่องใช้หลักสูตรในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตร และโรงเรียนที่มีความพร้อมในการใช้

หลักสูตร นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเข้าสู่หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับทุกช่วงชั้น มีการอบรมผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์ในแนวคิดดังกล่าวแล้วกว่า ๑,๒๐๐ คน รวมถึงการนำร่องหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาแล้วกว่า ๑,๗๐๐ แห่ง

๒) ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การเรียนการสอนภาษาไทย รวมถึงการนำแนวคิด BBL (Brain Based Learning) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อแก้ไขปัญหาการอ่านการเขียนของผู้เรียน โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๔๙๒ แห่ง นอกจากนี้ได้นำแนวคิด แบบ BBL มาใช้ ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ คนในทุกเขตพื้นที่การศึกษาและกำลังมีการขยายผลต่อยอดในช่วงชั้นอื่นๆ

นอกจากนี้ มีการปรับปรุงการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมด้วยการกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมืองในทุกภาคเรียนและทุกชั้นปี อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง และให้สอดแทรก ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นด้วย อีกทั้งมีการพัฒนาผู้บริหาร ครูผู้สอน จำนวน ๒๐,๐๐๐ คน และถวายความรู้แก่พระสงฆ์กว่า ๔,๐๐๐ รูป ควบคู่ไปกับการจัดทำหนังสือเรียนพระพุทธศาสนาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ ชั้นละ ๑ เล่ม และหนังสือเรียน หน้าที่พลเมืองชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ชั้นละ ๑ เล่ม รวมถึงการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมชุด เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ๑๗ เล่ม การจัดการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า ครูผู้สอนร้อยละ ๘๙.๓๘ มีการจัดการเรียนการสอน ด้วยการสอดแทรกหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนเองสอน บูรณาการไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันในช่วงชั้นเดียวกัน และบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ในช่วงชั้นเดียวกัน เป็นอันดับรองลงมา ส่วนวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยการปฏิบัติจริง การให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง การบรรยาย การอภิปราย เป็นอันดับรองลงมาตามลำดับ สำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษได้มีการปรับปรุงการเรียนการสอนศาสนาอิสลามศึกษาในเขตพัฒนาเฉพาะ จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งการปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ให้เข้มข้นสำหรับผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลามในโรงเรียนสามัญของรัฐ โดยขณะนี้ได้ดำเนินการไปแล้ว ๑๔๒ แห่ง และจะขยายเพิ่มอีก ๑๔๗ แห่ง

๓) ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียน ปัจจุบันพิจารณาจากเกณฑ์ ๔ ด้าน คือ ๑) เกณฑ์ผลการเรียน ๒) เกณฑ์คุณธรรม จริยธรรม ๓) เกณฑ์ในด้านการคิดวิเคราะห์ และ ๔) เกณฑ์ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งหากผู้เรียนที่ได้รับการวัดและประเมินผลไม่ผ่านเกณฑ์นี้จะต้องเข้าสู่ขั้นตอนการซ่อมเสริมก่อนจึงจะวัดและประเมินผลผู้เรียนอีกครั้ง ก่อนจะเลื่อนชั้นไป

๔) ด้านปัญหาอุปสรรคของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเพื่อเพิ่มทักษะและเตรียมความพร้อมผู้เรียนในช่วงชั้นถัดไปยังมิได้ถูกนำมาใช้มากนักในการจัดการเรียนการสอน อีกทั้ง ครูผู้สอนบางส่วนยังไม่สามารถปรับและพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาสาระที่ทันต่อประเด็นการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความไม่ชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ อาทิ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร แนวทางการวัดและประเมินผล ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อ/ไม่ก่อปัญหาสำหรับผู้ปฏิบัติ และระบบนิเทศและติดตามผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่สะท้อนให้เห็นว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญ อีกประการหนึ่งที่สามารถสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ดีขึ้น

ผลการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่าสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน มีการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตร เป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมีการนำร่องการใช้หลักสูตรในโรงเรียนต้นแบบ และโรงเรียนที่มีความพร้อมในการใช้หลักสูตร นอกจากนี้ ยังมี การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเข้าสู่หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับทุกช่วงชั้น มีการอบรมผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนการเรียนการสอนภาษาไทย รวมถึงการนำแนวคิด BBL (Brain Based Learning) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ส่วนวิธีการจัดการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติจริง การให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนพิจารณาจากเกณฑ์ ๔ ด้าน คือ ๑) เกณฑ์ผลการเรียน ๒) เกณฑ์คุณธรรม จริยธรรม ๓) เกณฑ์ในด้านการคิดวิเคราะห์ และ ๔) เกณฑ์ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งหากผู้เรียนที่ได้รับการวัดและประเมินผลไม่ผ่านเกณฑ์นี้จะต้องเข้าสู่ขั้นตอนการซ่อมเสริมก่อนจึงจะวัดและประเมินผลผู้เรียนอีกครั้งก่อนจะเลื่อนชั้นไป

ปัญหาอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเพื่อเพิ่มทักษะและเตรียมความพร้อมผู้เรียนในช่วงชั้นถัดไปยังมิได้ถูกนำมาใช้มากนักในการจัดการเรียนการสอน อีกทั้ง ครูผู้สอนบางส่วนยังไม่สามารถปรับและพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาสาระที่ทันต่อประเด็นการเปลี่ยนแปลงของสังคม และมีความไม่ชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้

ปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนของครู โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๗ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๘)

พบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้รับการพัฒนาทางวิชาการมากขึ้น มีการพัฒนาความรู้ ทักษะตามความถนัด และความสนใจมากขึ้น มีการพัฒนาทักษะการคิด แต่มีข้อมูลเชิงประจักษ์บางส่วนที่แสดงว่าผู้เรียนยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาทักษะการคิดในระดับที่มีความซับซ้อนได้มากนัก ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้มากขึ้น ยกเว้นกลุ่มผู้เรียนที่ไม่ได้รับการเรียนรู้ตามแนวทางนี้อย่างถูกต้อง และกลุ่มผู้เรียนที่ได้รับมอบหมายงานมากเกินไป ผู้เรียนไม่ได้ได้รับการพัฒนาด้านลักษณะชีวิต (เช่น ความขยัน อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ตรงต่อเวลา การทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น) และการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมอย่างเพียงพอ และสอดคล้องกับการพัฒนาด้านวิชาการ ส่วนผลการสังเคราะห์สภาวะการณ์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๐) พบว่า ผู้เรียน คือปัจจัยหนึ่งของปัจจัยด้านคนที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาไทย โดยผู้เรียนทุกระดับ ต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีลักษณะรุนแรง และมีทั้งความขาดและเกิน กล่าวคือ ขาดแคลนความสุข ความอบอุ่นทางใจ ขาดความอบอุ่นทางครอบครัว ขาดตัวแบบหรือผู้ชี้ทางที่ถูกต้องควร ส่วนที่มากเกินไป คือ มีตัวแบบที่ยั่วให้ติดกับความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือยตามอย่าง วัฒนธรรมบริโภคมากเกินไป มีแหล่ง หรือพื้นที่มีวามสุ่มกระทำกิจกรรมในทางเสื่อมเสียมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในพื้นที่เหล่านี้ลดลง

การจัดการเรียนการสอนของครูในอดีตที่ผ่านมาจะเน้นครูเป็นศูนย์กลาง ต่อมามีความพยายามเปลี่ยนแปลงเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวทางในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ประเด็นจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีนักวิชาการศึกษาได้ให้ความหมาย ได้แก่

ทิศนา แคมมณี (๒๕๕๑) “เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนและประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียนจะได้รับ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างตื่นตัวและได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ต่างๆ อันจะนำผู้เรียนไปสู่การเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง”

ศิริชัย กาญจนวาสี (๒๕๔๗) “เป็นกระบวนการพัฒนาร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมของผู้เรียนด้วยการยึดผู้เรียนเป็นแกนกลางของการสร้างและพัฒนาความเจริญงอกงาม สร้างการมีส่วนร่วมรู้ ร่วมคิด ร่วมกระทำ โดยผู้สอนทำหน้าที่ร่วมวางแผนจัดกิจกรรม และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่งเสริมความคิดและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับศักยภาพความต้องการและความสนใจของผู้เรียน”

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (๒๕๔๒) “เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน”

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน โดยครูเป็นผู้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมของผู้เรียน สอดคล้องกับศักยภาพความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูมีบทบาทสำคัญมาก เพราะครูจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากครูเป็นสำคัญมาเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยต้องพัฒนาผู้เรียน โดยจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพซึ่งวิสัย ทัศน์ใหญ่ (๒๕๔๓) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือ

(๑) ผู้สอนต้องเปลี่ยนกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ใหม่ เปลี่ยนวิธีคิดโดยมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้

(๒) ผู้สอนต้องมีความเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและเกิดขึ้นใหม่ ตลอดเวลา การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ตามสภาพจริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นสำคัญของการเรียนรู้

(๓) การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ ซึ่งผู้สอนจะยิ่งมีความสำคัญจะต้องมีการวางแผนการเรียนการสอนและการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองและสามารถพัฒนาขึ้นไป โดยอาศัยความรู้ภายในของตนเองกับการเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ รอบตัวผู้เรียน

(๔) เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ที่มาจากผู้เรียนจะมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน โดยเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ไม่ใช่คุณภาพของการจำ แต่เป็นศักยภาพของความใส่ใจและผลักดันของแต่ละบุคคล

(๕) พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมเนื่องจากธรรมชาติของผู้เรียนมีศักยภาพที่หลากหลายและซับซ้อน ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทุกๆ คน และทุกๆ ด้านโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(๖) กิจกรรมการเรียนรู้เป็นโครงสร้างแบบเปิดมีความยืดหยุ่นหลากหลาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการคิด ทักษะกระบวนการ ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ทักษะการจัดการ ซึ่งทักษะเหล่านี้จะหลอมรวมเป็นทักษะชีวิตของผู้เรียน

(๗) การประเมินในขณะที่มีการเรียนการสอนเป็นการประเมินที่เป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับความเป็นจริง

ลักษณะอย่างไรจึงเรียกว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือการกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ลักษณะที่สำคัญที่สามารถระบุได้ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้อที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปได้ดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ชุมชนชาติ และเทคโนโลยี ผู้เรียน ได้ค้นคว้า ทดลองฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จนค้นพบสาระสำคัญของบทเรียน ได้ฝึกวิธีคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการ และสามารถแสดงออกได้ชัดเจนมีเหตุผล

บทบาทครู คือ การปลุกเร้าและเสริมแรงศิษย์ในทุกกิจกรรมให้ค้นพบคำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งการร่วมทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม ความมีวินัย รับผิดชอบในการทำงาน ผู้เรียนมีโอกาสฝึกการประเมินและปรับปรุงตนเอง ยอมรับ ผู้อื่น สร้างจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและเป็นพลโลก

การเรียนรู้ เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา เกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ทั้งในตัวผู้เรียน ในห้องเรียน และนอกเหนือไปจากห้องเรียนที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

การเรียนรู้ระดับผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนด จุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเองรวมทั้งร่วม ประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้ ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละคน

กระบวนการเรียนรู้ระดับห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่

ผู้เรียน

- ได้คิดเอง ทำเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

- มีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

- มีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้

ครู

- เป็นผู้วางแผนขั้นต้น ทั้งเนื้อหาและวิธีการแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และช่วยชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้อง ให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

การจัดกระบวนการเรียนรู้ระดับห้องเรียนนี้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ นอกจากครู และผู้เรียนแล้ว ผู้ที่มีบทบาทสนับสนุนอย่างสำคัญ คือ ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากร

สนับสนุนการสอน ตลอดจนการจัดสื่อการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวผู้เรียน

กระบวนการเรียนรู้ระดับนอกเหนือห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนทุกขั้นตอน

ระดับนอกเหนือห้องเรียนนี้ นอกจากผู้มีส่วนร่วมใน ๒ ระดับที่กล่าวแล้ว ยังรวมถึงฝ่ายนโยบาย ผู้บริหาร พ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน และฝ่ายสนับสนุนอื่นๆ

กล่าวโดยสรุป การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่

- มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน
- ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
- ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้
- ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

ครูต้องปฏิบัติตนอย่างไรในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ครูต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรครูต้องเข้าใจแนวคิด การจัดการเรียนรู้และผลที่เกิดกับผู้เรียนแล้วนำมาออกแบบจัดการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่ครูต้องให้ความสำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้แบบบูรณาการ การสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการลงมือปฏิบัติ กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย การเรียนรู้ศึกษาด้วยตนเอง การพัฒนาลักษณะนิสัย ฯลฯ

บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาปัญญา พัฒนาความสามารถในการคิด ความสามารถทางอารมณ์ปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและเข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ครูต้องติดตามและเรียนรู้การใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิธีการจัดการเรียนการสอนต้องหลากหลาย ครูต้อง

รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลนำข้อมูลของผู้เรียนมาใช้ในการออกแบบจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล พัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจและความสามารถ ครูใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสาระการเรียนรู้ที่สอน ครูต้องจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกันเรียนรู้กับผู้อื่น รวมทั้งเรียนรู้จากธรรมชาติ ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นระยะ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ นำกระบวนการคิด และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเรียนรู้แบบบูรณาการ

สรุปได้ว่า ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา โลกทางการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก การศึกษาในอดีตเรายอมรับ ว่า ครูเป็นผู้รู้หรือผู้ถ่ายทอดความรู้ผ่านตัวผู้เรียน แต่ในปัจจุบันแนวคิดนั้นอาจไม่เหมาะกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น ความรู้ที่มีอยู่มากมายในโลกนี้เรามีอาจสอนโดยครูได้ทั้งหมด แต่การจัดการเรียนรู้ของครูควรมีหลักคิดที่สำคัญคือ **ผู้เรียนต้องได้รับประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้** นั่นคือ การเรียนรู้ ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การเรียนการสอนของครูต้องปรับเปลี่ยนวิธีการโดยการให้โอกาสแก่ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสรับรู้ เพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของแต่ละคนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยปราศจากข้อจำกัด ทั้งระดับสติปัญญา ความสามารถในการรับรู้ ครูในฐานะผู้สอนต้องมีแนวคิดที่ยึดมั่นว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับ เวลา และสถานที่ กระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญที่ครูต้องยึดถือคือการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดทั้งในการแก้ปัญหา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ความรู้ ในทุกระดับ

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทำให้การจัดการเรียนรู้ของครูสามารถกระทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น สิ่งสำคัญคือครูต้องติดตามเพื่อเรียนรู้และเข้าใจในการนำสื่อเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพราะสื่อเทคโนโลยีสามารถเข้าถึงผู้เรียนโดยใช้ ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว รวมถึงการสร้างสถานการณ์เสมือนจริงได้ นอกจากนี้เทคโนโลยีสามารถสร้างเครือข่ายให้บุคคลที่เป็นผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้อย่างไร้ขอบเขต

ในอนาคตอันใกล้นี้ ภาพของครูที่ยืนสอนหน้าชั้นเรียนคอยบอกให้นักเรียนจดหรือท่องจำสิ่งที่ครูรู้ อาจยังคงมีอยู่ แต่จะค่อยๆหายไป ครูจำเป็นต้องปรับตัวในการที่จะค้นหาวิธีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีลักษณะนิสัย ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนมากขึ้น ครูจะต้องเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนมากขึ้น อย่างไรก็ตามการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียนยังคงมีความสำคัญต่อไป เพราะผู้เรียนยังคงเป็นมนุษย์ที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่ การสัมผัส และสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียนยังมีความจำเป็น และอาจมีความสำคัญมากขึ้นเพราะผู้เรียน

ต้องการ ครูที่เข้าใจ โดยเฉพาะในยุคสมัยที่ทุกคนนิยมด้านวัตถุและความฟุ้งเฟ้อ ครูในฐานะผู้บอกความรู้ในอดีต อาจจะต้องปรับตัวเป็นพี่เลี้ยงผู้ชี้แนะ เป็นผู้ประทับประคองให้ผู้เรียนปรับตัวให้สามารถอยู่ได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ครูจะไม่ใช่เพียงผู้บอกความรู้ให้กับผู้เรียนอีกต่อไป

๒.๒ คุณธรรมจริยธรรมของครู

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากผลความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ จุดหนึ่งจุดใดจะส่งผลกระทบต่อแพร่กระจายไปยังส่วนอื่นได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเสื่อมโทรมด้านจริยธรรมของสังคมที่มาจากสาเหตุของการยึดวัตถุมากกว่า คุณความดี การแข่งขันเพื่อเอาชนะแทนการร่วมมือ การมองคนอื่นเป็นคู่แข่งมากกว่าเป็นพันธมิตร การศึกษาจึงเป็นทางออกในการแก้ปัญหาดังกล่าว และผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้บริหารหน่วยงานทางการศึกษาและครู น่าจะเป็นความหวังของการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรมต่อนักเรียนและบุคคลอื่นในสังคม เพราะสังคมคาดหวังให้ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครู คือต้นแบบที่ดี ที่ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมมากกว่าวิชาชีพอื่น

ความหมายคำว่า “ครู” หมายถึง ผู้เปิดประตูของวิญญูญาณไปสู่คุณธรรมเบื้องสูง ผู้ควรเคารพ ผู้มีความหนัก ผู้เป็นเจ้าของอยู่เหนือศิระของทุกคน และหน้าที่ของครู คือ สร้างความอยู่รอดของสังคม โดยการให้การศึกษที่สมบูรณ์แก่ศิษย์ การศึกษาที่สมบูรณ์ คือ การศึกษาที่ครบองค์สาม อันได้แก่ ให้ความรู้ทางโลก ให้ความรู้ทางธรรม เพื่อให้ใจอยู่รอด คือรอดพ้นจากความครอบงำของกิเลสและให้รู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

ในอดีตคนที่จะมาเป็นครูส่วนใหญ่เป็นคนเก่ง มีความรักในวิชาชีพ มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีความสามารถสอบได้เป็นอันดับที่ ๑-๒ ของโรงเรียนหรือของจังหวัด แต่ปัจจุบันมีคนหลายประเภทเข้ามาเป็นครู บางคนอาจจะไม่รู้ว่าตัวเองจะไปทำอาชีพอะไรก็มาเรียนครู เข้ามาประกอบอาชีพครู กอปรสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ความหลากหลายของคนมีมากขึ้น แต่ละวิชาชีพจึงมีทั้งคนดีและมีคนไม่ดีอยู่ประปรายร้อยละ ๑ แต่เมื่ออาชีพอื่นๆ มีคนน้อย จำนวนร้อยละ ๑ จึงมีไม่มากนัก ขณะที่ครูทั่วประเทศมีอยู่กว่า ๗๐๐,๐๐๐ คน เมื่อมีครูกระทำผิดร้อยละ ๑ ก็ถือเป็นจำนวนมากจนเกิดผลกระทบต่อการศึกษาปฏิบัติของครู ทำให้คุณธรรมของครูตกต่ำ จนเกิดการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับวิชาชีพครู ดังนั้น จึงต้องมีกระบวนการในการคัดเลือกครู ซึ่งจะต้องเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาที่เป็นผู้ผลิตครู หน่วยงานที่ใช้ครู รวมถึงผู้บังคับบัญชาที่จะต้องร่วมมือกัน ปัจจุบันการสอนหนังสือจะสอนแต่เนื้อหาวิชาไม่ได้ แต่ต้องสอนคุณธรรมจริยธรรมด้วย เพราะครูที่สอนได้ดี ก็ต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับศิษย์ ซึ่งตั้งแตอดีตจนถึงปัจจุบันวิชาชีพครูให้ความสำคัญกับจริยธรรมในวิชาชีพมาตลอด

แต่วันนี้มาตรฐานครูลดลงไปมากเมื่อเทียบกับสมัยก่อนเพราะมีคนหลายประเภทมาเป็นครู ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือการปลูกฝังจิตวิญญาณของบัณฑิตที่จะจบออกมาเป็นครู จะต้องมียุทธศาสตร์ ความเป็นครูอย่างแท้จริง

คุณธรรมจริยธรรมถือเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาความเป็นมนุษย์ มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ “ครู” เป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศมากที่สุดวิชาชีพหนึ่ง รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นทั้งครูและผู้บังคับบัญชาก็เป็นผู้ที่มีความสำคัญเช่นกัน ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและครูจึงต้องดำเนินการไปควบคู่กัน คุณธรรมกับผู้ที่ทำงานด้านการศึกษาทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ เพราะหากผู้บริหารสถานศึกษาและครูขาดคุณธรรม ความเป็นปฐูนียบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาและครูก็จะหมดไป

ความหมายของคุณธรรม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่าเป็นสภาพคุณงามความดี (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๕)

คาร์เตอร์ วี. กู๊ด (Carter V. Good) ให้ความหมายคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรมคือ คุณลักษณะที่ดีงาม หรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจนเป็นนิสัย และการที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคมในทางความประพฤติและ จริยธรรม

ความสำคัญของคุณธรรม คุณธรรมเป็นเสมือนหลักการสำคัญที่ให้ไว้สำหรับบุคคลหรือสังคมได้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต จะช่วยให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น มีความสำเร็จในงานที่ทำ เป็นคนดีของครอบครัว สังคม และประเทศชาติ สำหรับครูกับคุณธรรมนั้น จะต้องเป็นของคู่กัน หากครูขาดคุณธรรมเมื่อใดก็เหมือนกับนักบวชที่ไร้ศีล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พระราชทานหลักคุณธรรมสำหรับคนไทย ในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง วันจันทร์ที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕ เพื่อยึดถือปฏิบัติ มีอยู่ ๔ ประการ ได้แก่

ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความสุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ร่มเย็นโดยเฉพาะ ผู้ที่เป็นครู จำเป็นต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของตนเองและผู้อื่น

ครูดีตามแนวพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล-
อดุลยเดชมหาราช

๐ “ผู้เป็นครูอาจารย์นั้น ใช่แต่ว่ามีความรู้ในทางวิชาการและในทางการสอน เท่านั้นก็หาไม่ จะต้องฝึกอบรมเด็กทั้งในด้านศีลธรรม จรรยา และวัฒนธรรม รวมทั้งให้มีสำนึก รับผิดชอบ ในหน้าที่ และในฐานะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไปข้างหน้า การให้ความรู้ หรือที่ เรียกว่าการสอนนั้น ต่างกับการอบรม การสอน คือ การให้ความรู้แก่ผู้เรียน ส่วนการอบรมเป็น การฝึกจิตใจของผู้เรียนให้ซึมซาบจนติดเป็นนิสัย ขอให้ท่านทั้งหลาย จงอย่าสอนแต่อย่างเดียว ให้อบรมความรู้ ดังกล่าวมาแล้วด้วย ...” พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตนักศึกษาวิทยาลัย วิชาการศึกษา ในวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๓

๐ “...ครูจะต้องตั้งใจในความดีอยู่ตลอดเวลา แม้จะเหน็ดเหนื่อย เท่าไรก็จะต้องอดทน เพื่อพิสูจน์ว่าคุณนี้เป็นที่เคารพสักการะได้ แต่ถ้าครูไม่ตั้งตัวในศีลธรรม ถ้าครูไม่ทำตัวเป็นผู้ใหญ่เด็กจะเคารพได้อย่างไร.....” พระราชทานแก่คณะครูโรงเรียนราษฎร์ที่วราชอาณาจักร ณ ศาลาผกาภิรมย์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๓

๐ “...ถ้าครูไม่หวังประโยชน์ที่ควรจะหวัง หันไปหวังอำนาจ ห่วงตำแหน่ง ห่วงสิทธิ์ และหวังรายได้กันมากเข้าๆ แล้ว จะเอาจิตเอาใจที่ไหน มาห่วงความรู้ ความดี ความเจริญของเด็ก ความหวังในสิ่งเหล่านั้น ก็จะค่อย ๆ บั่นทอนทำลายความเป็นครูไปจนหมดสิ้นจะไม่มีอะไรเหลือไว้พอที่ตัวเองจะภาคภูมิใจ หรือผูกใจใครไว้ได้ ความเป็นครูก็จะมีค่าเหลืออยู่ให้เป็นที่เคารพบูชาอีกต่อไป “ พระราชดำรัสแก่ครูอาวุโส ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ วันเสาร์ที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๑

๐ “...สำหรับครูนั้น จะต้องทำตัวให้เป็นที่ยรัก เป็นที่เคารพ เป็นที่เชื่อถือใจของนักเรียน คือ ข้อแรก ต้องฝึกฝนตนเองให้แตกฉานและแม่นยำ ชำนาญทั้งในวิชาความรู้ และวิธีสอน เพื่อสามารถสอนวิชาทั้งปวงได้โดยถูกต้อง กระจ่างชัด และครบถ้วนสมบูรณ์ อีกข้อหนึ่งต้องทำตัวให้ดี คือ ต้องมีและแสดงความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์ สุจริต ความสุภาพ ความเข้มแข็ง และอดทนให้ปรากฏชัดเจน จนเคยชินเป็นปกติวิสัยเด็ก ๆ จะได้เห็นได้เข้าใจในคุณค่า ของความรู้ ในความดี และในตัวครูอย่างซาบซึ้ง และยึดถือเอาเป็นแบบอย่าง ภารกิจของครู คือ การให้ การศึกษา ก็จะได้บรรลุตามที่มุ่งหวัง...” พระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ครูโรงเรียนวังไกลกังวลในโอกาสที่เข้ารับพระราชทานรางวัลเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๒๑

๐ “... ความเป็นครูนั้นประกอบด้วย สิ่งที่มีคุณค่าสูงหลายอย่าง อย่างหนึ่ง ได้แก่ ปัญญา คือ ความรู้ที่ดีประกอบด้วยหลักวิชาอันถูกต้อง ที่แน่นแฟ้นกระจ่างแจ้งในใจ รวมทั้งความฉลาดที่จะพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนถึงจะทำคำที่จะพูดทุกอย่างได้โดยถูกต้องด้วย เหตุผลอย่างหนึ่ง ได้แก่ ความดี คือความสุจริต ความเมตตากรุณา เห็นใจ และปรารถนาดีต่อ

ผู้อื่นโดยเสมอหน้า อีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ ความสามารถที่จะเผยแผ่และถ่ายทอดความรู้ความดีของตนเองไปยังผู้อื่นอย่างได้ผล ความเป็นครูมีอยู่แล้วย่อมฉายออกให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ด้วย กล่าวคือ ความแจ่มแจ้งแน่ชัดในใจย่อมส่องแสงความรู้ออกมาให้เข้าใจตามได้โดยง่าย และความหวังดี โดยบริสุทธิ์ใจย่อมน้อมนำให้เกิดศรัทธาแจ่มใส มีใจพร้อมที่จะรับความรู้ความดีด้วยความชื่นบาน ทั้งพร้อมจะร่วมงานด้วยโดยเต็มใจและมั่นใจโดยนัยนี้ ผู้ที่ได้รับแสงสว่างแห่งความเป็นครูซบย้อมกายใจแล้ว จึงเป็นผู้ใฝ่หาความรู้ ใฝ่หาความดี ทั้งตั้งใจและเต็มใจที่จะช่วยเหลือสนับสนุนผู้อื่นโดยบริสุทธิ์ จะประกอบกิจการใดก็จะทำให้กิจการนั้นดำเนินไปโดยสะดวกราบรื่น และสำเร็จประโยชน์ที่มุ่งหมายได้โดยสมบูรณ์ ผู้ที่มีความเป็นครูสมบูรณ์ในตัว นอกจากจะมีความดีด้วยตนเองแล้ว ยังจะช่วยทุกคนให้มีโอกาสเข้ามาสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบรรลุถึงความดีความเจริญไปด้วย...” พระราชดำรัส พระราชทานแก่ครูอาวุโส ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๒๒

๐ “...ครูที่แท้จริงนั้นต้องเป็นผู้ทำแต่ความดี คือ ต้องหมั่นขยันและอดุสาหะพากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต้องหนักแน่น อดทน และอดกลั้น สำรวมระวัง ความประพฤติปฏิบัติของตน ให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ตั้งงาม รวมทั้งต้องซื่อสัตย์ รักษาความจริงใจวางใจเป็นกลางไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ...” พระราชดำรัส พระราชทานแก่ครูอาวุโส เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๒๓

ทฤษฎีและแนวคิดการพัฒนาคุณธรรม

การพัฒนาคุณธรรมของมนุษย์มีการพัฒนาเป็นลำดับจากวัยทารกจนถึงตลอดชีวิต ต้นกำเนิดของแหล่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางคุณธรรมมาจากอิทธิพลของสังคมและพันธุกรรม คำว่า “สังคม” ในที่นี้คือ สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กทั้งที่เป็นบุคคล และสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ อื่นๆ ส่วน “พันธุกรรม” ได้แก่ ความสามารถในการรู้คิด และพัฒนาขึ้นตามลำดับขั้นอายุ วุฒิภาวะหรือประสบการณ์ที่ผู้นั้นประสบอยู่ การพัฒนามีลักษณะทฤษฎีที่สำคัญแบ่งเป็น ๓ แนวทางใหญ่ คือ

๑) **ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)** ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของฟรอยด์ (Freud) เชื่อว่า คุณธรรมกับมโนธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์อยู่ในสังคม กลุ่มใดก็จะเรียนรู้ความผิดชอบชั่วดีจากสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้น จนมีลักษณะพิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่าเอกลักษณ์ เป็นกฎเกณฑ์ให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำชั่วแล้วรู้สึกสำนึกเกิดหรือตบะปะละอายใจตนเองถือว่าได้รับการลงโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกแล้วพึงละเว้นไม่ปฏิบัติอีกโดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอก เป็นการสร้างมโนธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจองค์ประกอบของลำดับขั้นพัฒนาการทางคุณธรรม

ในลักษณะทฤษฎีเช่นนี้ บทบาทของการศึกษาคือ การพัฒนาทางด้านจิตใจ เพื่อเสริมสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมต้องการ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือการศึกษาเพื่ออบรมฝึกฝนการนำสติปัญญาไปใช้เป็นประโยชน์แก่กล้า ยิ่งขึ้น พยายามแสวงหาจุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิต คือ ความเป็นอยู่อย่างดีที่สุด หรือการมีอิสรภาพ การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมของชีวิต โดยชีวิต เพื่อชีวิต เป็นความสามารถเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และรู้จักเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน

๒) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นกระบวนการ สังคมประกิต โดยการซึมซาบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากสังคมที่เติบโตมา รับเอาหลักการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับหลักการเสริมแรง และการทดแทนสิ่งเร้า รับแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็น รูปแบบ โดยยึดถือว่าการเรียนรู้ คือ การสังเกตเลียนแบบจากผู้อื่นใกล้ชิดเพื่อแรงจูงใจ คือ เป็นที่รักที่ยอมรับในกลุ่มพวกเดียวกับกลุ่มต้นแบบเพื่อเป็นพวกเดียวกัน

สถาบันหรือกลุ่มสังคมมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือโรงเรียน จะได้รับความคาดหวังจากสังคมอย่างมากในการเป็นสถาบัน ที่ปลูกฝังรูปแบบและเสริมสร้างการเลียนแบบจากตัวอย่างในสังคมให้แก่นักเรียนพึงระมัดระวัง ในการสอน เพราะถ้าขาดความสามารถในการอธิบายเหตุผลให้เด็กเลียนแบบ ใช้อารมณ์และ วางอำนาจแทน จะทำให้เด็กรู้สึกเป็นศัตรูต่อผู้ควบคุมพฤติกรรมทุกระดับ ตั้งแต่บิดามารดา ครู ไปจนถึงตำรวจ พึงอบรมให้เด็กรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้สึกละอายที่ทำชั่ว ความคิดเหตุผลและความ สม่่าเสมอในการลงโทษและให้รางวัลเด็ก เป็นที่ยอมรับว่าโรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่อบรม กลุ่มเอกลาให้นักเรียนมีคุณธรรมเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติจึงมีหน้าที่ ต้องจัดและพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการปลูกฝังและเสริมสร้าง คุณธรรม

๓) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) แนวคิดของ นักจิตวิทยากลุ่มนี้เห็นว่าคุณธรรมเกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนา คุณธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงคุณธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลซึ่งมี วุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้คุณธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ

นักจิตวิทยาที่สนใจศึกษาในแนวทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาคือ เพียเจต์ และโคลเบอร์ก

ทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมของเพียเจต์

เพียเจต์ (Piaget) เป็นผู้เริ่มศึกษาพัฒนาการทางคุณธรรมของเด็ก และมีความคิดว่าพัฒนาการทางคุณธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้เกณฑ์และลักษณะต่างๆ ทางสังคม ดังนั้นพัฒนาการทางคุณธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้นๆ และได้แบ่งขั้นของมนุษย์ออกเป็น ๓ ขั้น ได้แก่

๑. ขั้นก่อนคุณธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒ ปี) ยังไม่เกิดคุณธรรม แต่สามารถเรียนรู้จากประสาทสัมผัสและมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นต้น

๒. ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง (อายุ ๒-๘ ปี) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ มีการคิดก่อนปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น

๓. ขั้นยึดหลักแห่งตน (อายุ ๘-๑๐ ปี) เกิดหลักความคิดพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคม คลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความคิดเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

จุดประสงค์หลักของเพียเจต์ คือ การสำรวจธรรมชาติในการตัดสินคุณธรรมของเด็กซึ่งได้ทำวิจัยในเจนีวาโดยศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลในเรื่อง ต่อไปนี้

๑. เจตคติของเด็กที่มีต่อกฎ

๒. การตัดสินของเด็กเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิด

๓. การประเมินค่าความยุติธรรมในการตัดสิน

เพียเจต์ เริ่มกำหนดว่าความงอกงามในการตัดสินด้านคุณธรรมมีลำดับพัฒนาการเป็นระยะๆ โดยขึ้นอยู่กับการวางรูปแบบในความก้าวหน้าในการเรียนรู้ มากกว่าการเรียนรู้กฎโดยการให้รางวัลและการลงโทษ คือ การลอกเลียนแบบอย่างเท่านั้น และได้กล่าวอีกว่า คุณธรรมประกอบขึ้นด้วยระบบของกฎและการคงอยู่ของคุณธรรม จะค้นหาได้จากความเชื่อถือ ซึ่งแต่ละรายบุคคลพยายามที่รับกฎเหล่านั้น

ทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Theory)

โคลเบอร์ก เป็นนักการศึกษาด้านคุณธรรมที่มีชื่อเสียงมาก เป็นผู้นำทฤษฎีจริยศึกษาที่สังเคราะห์เอาขอบเขตความรู้ทางปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา และศึกษาศาสตร์มาประกอบกันขึ้นเป็นทฤษฎีบูรณาการ (Integrated Theory) และนำเอามาใช้ในการจัดการด้านจริยศึกษา (Moral Education)

โคลเบอร์ก ได้ศึกษาพัฒนาการทางคุณธรรมตามแนวของเพียเจต์ และได้แบ่งระดับของคุณธรรมออกเป็น ๓ ระดับ จัดเป็นขั้นพัฒนาการทางคุณธรรมได้ ๖ ขั้น ดังปรากฏในตาราง ดังนี้

ตารางแสดง เหตุผลเชิงคุณธรรม ๖ ชั้น ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ระดับ ในทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมของโคลเบอร์ก

ระดับของคุณธรรม	ชั้นการให้เหตุผลเชิงคุณธรรม
๑. ก่อนเกณฑ์ (๒-๑๐ ปี)	๑. การเชื่อฟังและการลงโทษ (๒-๗ ปี) ๒. การแสวงหารางวัล (๘-๑๐ ปี)
๒. ตามเกณฑ์ (๑๐-๑๖ ปี)	๓. การทำตามความเป็นชอบของผู้อื่น ๔. การทำตามหน้าที่ในสังคม
๓. เหนือเกณฑ์ (๑๖ ปีเป็นต้นไป)	๕. การทำตามกฎเกณฑ์และข้อสัญญา ๖. การยึดมั่นในธรรมตามหลักสากล

โคลเบอร์ก วิเคราะห์หลักคุณธรรมว่าเป็นลำดับหรือระบบของแนวทางสำหรับเผชิญการเลือก ที่จะปฏิบัติในสิ่งที่มีให้เลือกอย่างหลากหลายวิธี พัฒนาการทางคุณธรรมมี ๖ ลำดับชั้นที่อาจนำไปใช้ในรูปแบบต่างๆ ที่จะเลือกได้ในสถานการณ์ของการพิจารณาสิ่งที่เป็นคุณธรรมลำดับขั้นของการพัฒนาการทางคุณธรรม มีดังต่อไปนี้

๑) การเชื่อฟังและการลงโทษ พิจารณาในด้านประเด็นของการถือเอาอัตราของตัวเองเป็นใหญ่

๒) การแสวงหารางวัล เป็นเป้าหมายตามลักษณะเฉพาะรายบุคคล และการแลกเปลี่ยนกันอย่างเสมอภาคที่ตกลงกัน เพื่อจะยอมรับความคิดเห็นของกันและกันในสังคมเพื่อแสวงหารางวัล

๓) การทำความเห็นชอบของผู้อื่น ความสัมพันธ์และการทำตามรูปแบบตามที่ผู้อื่นเห็นชอบเป็นการแลกเปลี่ยนกันในความคาดหวัง การติดต่อประสานงานและความศรัทธายึดมั่นไว้วางใจต่อผู้อื่น โดยการปฏิบัติที่ดึงมาต่อกันตามบทบาทและหน้าที่ของตน

๔) การทำตามหน้าที่ในสังคม ระบบสังคมและความมีสติรับผิดชอบที่จะให้มีการดำเนินการตามหน้าที่ที่ตนกระทำในสังคมนั้น เพื่อรักษาระเบียบทางสังคมทำหน้าที่ของสังคมจึงต้องรักษาสถาบันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นโดยส่วนรวม

๕) การทำตามกฎเกณฑ์และข้อสัญญา สิทธิพื้นฐานและพันธสัญญาทางสังคมที่จะใช้กับประชาชนโดยส่วนรวม จะต้องยึดถือค่านิยมซึ่งมีมากมายแตกต่างกันไป รวมทั้งความคิดเห็นซึ่งมีอยู่เฉพาะกลุ่ม นำมารวมกันเป็นพันธสัญญาของสังคมร่วมกัน

๖) การยึดในมโนธรรมตามหลักสากล หลักคุณธรรมสากลถือเป็นการแนะแนวทางให้มนุษย์ชาติกระทำตามข้อกำหนดของสังคมพื้นฐานของแต่ละแห่งโดยภาพกว้างและลึก การถือเอาความเคารพนับถือในบุคคลอื่นเป็นจุดหมายมิใช่เป็นวิธีการ ความยุติธรรมคือสัจธรรมไม่ขึ้นกับวัฒนธรรมเฉพาะแห่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น

การวิเคราะห์คุณธรรมของโคลเบอร์ก เปิดเผยให้เห็นถึงเรื่องสำคัญ คือ

๑) หลักคุณธรรม เป็นข้อปฏิบัติหรือแนวทางเมื่อต้องเผชิญกับทางเลือกในคุณธรรมหลายทาง และการปฏิบัติคุณธรรมต่างๆ

๒) การตัดสินใจที่เป็นมาตรฐานจนยึดเป็นกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหาขัดแย้งต่างๆ ได้ตามความต้องการ หลักคุณธรรมจึงต้องเป็นไปตามหลักสากลและเป็นค่านิยมที่ได้รับการยอมรับนับถือโดยทั่วไป

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey)

ดิวอี้ เสนอประเด็นที่ว่า หลักคุณธรรมจะไม่แยกออกจากชีวิตในสังคมของมนุษย์ トラบใดที่ยังมีการสมาคมร่วมกันอยู่ ดังนั้นโรงเรียนจึงเป็นรูปแบบของชีวิตในสังคม มิใช่เป็นการเตรียมตัวสำหรับบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ

คุณธรรม คือ หลักความประพฤติที่มีการฝึกอบรมให้เป็นความประพฤติของพลเมืองดี โดยเน้นที่รายบุคคลเท่ากับที่ตระหนักถึงผลทางสังคมที่จะดำรงรูปแบบของสังคมนั้น ดังนั้นหลักคุณธรรมจึงไม่มีใครคนใดคนหนึ่งผูกขาดการตัดสินใจ ไม่ใช่เรื่องเหนือธรรมชาติไม่สร้างรูปแบบเฉพาะภูมิภาคหรือวิถีชีวิตเพียงใดอย่างหนึ่ง การแปลความหมายคุณธรรมในชีวิตสังคมซึ่งเต็มไปด้วยการเร่งรัดหน้าที่จะสร้างลักษณะนิสัยของบุคคลโดยเน้นความสำคัญในด้านจิตวิทยาในการจัดจรรยาศึกษา

อุปกรณ์การให้ความรู้ทางคุณธรรมมีความรู้สึกรับผิดชอบเป็นส่วนช่วยได้มาก ผลงานของโรงเรียนตัดสินได้จากความสำเร็จในการพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจคุณธรรมของแต่ละบุคคลได้ นักการศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมนักเรียนโดยการเสริมสร้างพลังในการดำเนินกิจกรรมด้วยตัวนักเรียนเอง ใช้สติปัญญาโดยไม่ละทิ้งหลักคุณธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

จอห์น วิลสัน (John Wilson)

วิลสัน ได้เสนอหลักการใช้เหตุผลอย่างมีระบบว่า คุณธรรม คือ ระดับในการกำหนดคุณสมบัติของคนในสังคมตามความรู้สึก ความสนใจที่วัดได้จากคนอื่น ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนาและอารมณ์ของมนุษย์ได้แก่ เจตคติ ความเชื่อถือ และความคิดทางคุณธรรม ซึ่งตรงกับความสนใจของผู้อื่น

หลักคุณธรรมสามารถจำกัดความ เหมือนคำว่า ค่านิยม (Values) เข้มทิศที่เป็นตัวชี้บอกคุณค่า คือ ความเชื่อ ความเห็น เจตคติ ความสนใจ หรือการปฏิบัติที่บุคคลทำอย่างแยกตัว เป็นอิสระออกมาให้ผู้อื่นได้รู้ว่ากำลังดำเนินการวางรูปแบบของค่านิยมขึ้นมา ค่านิยมเป็นผลผลิตของประสบการณ์ส่วนตัวด้วยอย่างหนึ่ง

จากทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางคุณธรรม สรุปได้ว่าพัฒนาการทางคุณธรรมของบุคคลได้รับอิทธิพลมาจากสังคมเป็นส่วนใหญ่ บุคคลที่เกิดมาในแต่ละสังคม จะต้องเรียนรู้และยอมรับกฎเกณฑ์ จารีตประเพณีในสังคมของตน จะก่อให้เกิดความสุขและเป็นที่ยอมรับของสังคม

ครูกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

วิจิตร ศรีสะอ้าน (<http://nawaporn.files.wordpress.com>, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงการทำให้วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงไว้ว่า คือ “การทำให้ครูมีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างแท้จริง โดยมีพันธะหน้าที่ในการสั่งสอนลูกศิษย์ให้เป็นคนดีและมีความรู้ ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่หนักหนากว่าคนธรรมดาทั่วไป ดังนั้นจึงต้องทำให้ครูยืนอยู่ในสังคมได้อย่างสง่างาม และไม่เดือดร้อนเรื่องฐานะความเป็นอยู่ เพื่อให้พวกเขาทุ่มเทพลังทั้งหมดในการสร้างเยาวชนที่มีคุณภาพและคุณธรรม...”

การเป็นวิชาชีพชั้นสูงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนหลายๆ อย่างเพื่อให้สมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง คำว่า “การเป็นวิชาชีพชั้นสูง” ไม่ใช่ใครทุกคนที่อยากจะเป็นกันได้ง่าย ๆ ทุกอย่างมีขั้นตอนอย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อที่จะให้คนเป็นครูได้มีสิ่งตอบแทนที่เหมาะสมกับความเป็นครู ขณะเดียวกัน คนที่ประกอบวิชาชีพครูหรือเรียกสั้น ๆ ว่า “ครู” ก็ต้องยกระดับตัวเองในด้านของศาสตร์ต่างๆ ที่ตัวเองถนัด เพื่อให้ได้มีความรู้มากขึ้นกว่าเดิมและไม่หยุดที่จะไฝ่หาความรู้มาเพิ่มเติมตลอดเวลายังคงรักษาจรรยาบรรณของครูเอาไว้เสมอในจรรยาบรรณต่างๆ ข้อ

ในปัจจุบันวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพหนึ่งที่ได้ยกระดับเป็นเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยมีพันธะหน้าที่ต่อสังคมชัดเจน มีการให้บริการต่อสังคมที่ชัดเจน และกำหนดคนที่จะก้าวเข้าสู่อาชีพครูต้องมีการศึกษา อย่างน้อยระดับปริญญาตรี และอาชีพครูมีมาตรฐานวิชาชีพ มีจรรยาบรรณของความเป็นครู มีองค์กรควบคุม มีใบอนุญาตความเป็นครูรองรับ เพื่อยกระดับวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ด้วยกำหนดให้คนที่ประกอบอาชีพเป็นครูต้องมีใบประกอบวิชาชีพ วิชาชีพครูจึงเป็นวิชาชีพควบคุมโดยมีคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ ทำหน้าที่ดูแลการออกใบอนุญาต การพักใช้ หรือเพิกถอนใบอนุญาต ดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษารวมทั้งการส่งเสริม ยกย่อง และพัฒนาวิชาชีพไปสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่กำหนดให้มีการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษากับการยกระดับวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ในฐานะหน่วยงานควบคุมกำกับและการออกใบประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ได้ดำเนินการตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๙ (๑) คือมีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพมาตรา ๙ (๑๑) (ง) กำหนดให้คุรุสภามีหน้าที่ออกข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ และมาตรา ๔๙ กำหนดให้มีข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ ประกอบด้วย (๑) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ (๒) มาตรฐานการปฏิบัติงาน (๓) มาตรฐานการปฏิบัติตน

มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาซึ่งพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ กำหนดให้เป็นวิชาชีพควบคุมทางการศึกษา ตั้งแต่วิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น (ตามที่ประกาศกำหนดในกฎกระทรวง) จะต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดีต่อผู้รับบริการ อันถือเป็นเป้าหมายหลักของการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องศึกษาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพให้สมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูงและได้รับการยอมรับ

มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดคุณภาพในการประกอบวิชาชีพ สามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้แก่ผู้รับบริการจากวิชาชีพได้ว่า เป็นบริการที่มีคุณภาพ ตอบสังคมได้ว่าการที่มีกฎหมายให้ความสำคัญกับวิชาชีพทางการศึกษา และกำหนดให้เป็นวิชาชีพควบคุมนั้น เนื่องจากเป็นวิชาชีพที่มีลักษณะเฉพาะ ต้องใช้ความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญในการประกอบวิชาชีพ

พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๔๙ กำหนดให้มีมาตรฐานวิชาชีพ ๓ ด้าน ประกอบด้วย

๑. มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง ข้อกำหนดสำหรับผู้ที่ จะเข้ามาประกอบวิชาชีพ จะต้องมีความรู้และประสบการณ์วิชาชีพเพียงพอที่จะประกอบวิชาชีพ จึงจะสามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นหลักฐานแสดงว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์พร้อมที่จะประกอบวิชาชีพทางการศึกษาได้

๒. มาตรฐานการปฏิบัติงาน หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในวิชาชีพให้เกิดผลเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด พร้อมทั้งมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อ

ให้เกิดความชำนาญในการประกอบวิชาชีพ ทั้งความชำนาญเฉพาะด้านและความชำนาญตามลำดับคุณภาพของมาตรฐานการปฏิบัติงาน หรืออย่างน้อยจะต้องมีการพัฒนาตามเกณฑ์ที่กำหนดว่ามีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญ เพียงพอที่จะดำรงสถานภาพของการประกอบวิชาชีพต่อไปได้หรือไม่ นั่นก็คือ การกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องต่อใบอนุญาตทุกๆ ๕ ปี

๓. มาตรฐานการปฏิบัติตน หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประพฤติตนของผู้ประกอบวิชาชีพโดยมีจรรยาบรรณของวิชาชีพเป็นแนวทางและข้อพึงระวังในการประพฤติปฏิบัติเพื่อดำรงไว้ซึ่งชื่อเสียง ฐานะ เกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ ตามแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพที่คุรุสภาจะกำหนดเป็นข้อบังคับต่อไป หากผู้ประกอบวิชาชีพผู้ใดประพฤติผิดจรรยาบรรณของวิชาชีพ ทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นจนได้รับการร้องเรียนถึงคุรุสภาแล้ว ผู้นั้นอาจถูกคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพวินิจฉัยชี้ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ๑) ยกข้อกล่าวหา ๒) ตักเตือน ๓) ภาคทัณฑ์ ๔) พักใช้ใบอนุญาตที่กำหนดเวลาตามที่เห็นสมควร แต่ไม่เกิน ๕ ปี และ ๕) เพิกถอนใบอนุญาต (มาตรา ๕๔)

“การกำหนดให้วิชาชีพทางการศึกษาเป็นวิชาชีพควบคุม นับเป็นความก้าวหน้าของวิชาชีพทางการศึกษา และเป็นการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพให้สูงขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อผู้รับบริการทางการศึกษาที่จะได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีมาตรฐานที่สูงขึ้นด้วยซึ่งจะทำให้วิชาชีพและผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาได้รับความเชื่อถือ ศรัทธา มีเกียรติและศักดิ์ศรีในสังคม”

มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้กล่าวถึงสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู ซึ่งระบุไว้ในข้อบังคับ ดังนี้

“ครู” หมายความว่า บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญา ทั้งของรัฐและเอกชน

“มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณภาพ ที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตาม ประกอบด้วย มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐานการปฏิบัติตน

“มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับความรู้ และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา ซึ่งผู้ต้องการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องมีเพียงพอที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพได้

“มาตรฐานการปฏิบัติงาน” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือการแสดง พฤติกรรมการปฏิบัติงานและการพัฒนางาน ซึ่งผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา รวมทั้งต้อง ฝึกฝนให้มีทักษะหรือความชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

“มาตรฐานการปฏิบัติตน” หมายความว่า จรรยาบรรณของวิชาชีพที่กำหนดขึ้น เป็น แบบแผนในการประพฤติตน ซึ่งผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตาม เพื่อรักษาและ ส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือ ศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคม อันจะนำมาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

ข้อ ๕ “ผู้ประกอบการวิชาชีพครู ต้องมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

(ก) มาตรฐานความรู้ มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษาหรือเทียบเท่า หรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ ดังต่อไปนี้

- (๑) ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู
- (๒) การพัฒนาหลักสูตร
- (๓) การจัดการเรียนรู้
- (๔) จิตวิทยาสำหรับครู
- (๕) การวัดและประเมินผลการศึกษา
- (๖) การบริหารจัดการในห้องเรียน
- (๗) การวิจัยทางการศึกษา
- (๘) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา
- (๙) ความเป็นครู

(ข) มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตาม หลักสูตรปริญญาทางการศึกษา เป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการ สอนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด ดังต่อไปนี้

- (๑) การฝึกปฏิบัติวิชาชีพระหว่างเรียน
- (๒) การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ....

...ข้อ ๑๐ ผู้ประกอบการวิชาชีพครู ต้องปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

- (๑) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ
- (๒) ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน
- (๓) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
- (๔) พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
- (๕) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

- (๖) จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน
- (๗) รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ
- (๘) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
- (๙) ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
- (๑๐) ร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสร้างสรรค์
- (๑๑) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
- (๑๒) สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

นอกจากนี้ ข้อบังคับยังกำหนดให้ครูต้องประพฤติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพและแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาดนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่เสมอ ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ มีจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ คือมีใจรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจ แก่ศิษย์ และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ และผู้รับบริการ ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ มีจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ คือ พึ่งช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ มีจรรยาบรรณต่อสังคม พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

คุณลักษณะของครูที่ดี

จากการศึกษารวบรวมข้อคิดเห็นของบุคคลต่างๆ เกี่ยวกับลักษณะครูที่ดี สรุปได้ ดังนี้

- ๑) ความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความประพฤติ ทั้งทางกายและวาจาและใจ ที่แสดงถึงความเคารพในกฎหมาย ระเบียบประเพณีของสังคม และความประพฤติที่สอดคล้องกับอุดมคติหรือความหวังของตนเอง โดยให้ยึดส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตัว
- ๒) ความซื่อสัตย์สุจริตและความยุติธรรม หมายถึง การประพฤติที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เอาเปรียบ หรือคดโกงผู้อื่นหรือส่วนรวม ให้ยึดถือหลักเหตุผล ระเบียบแบบแผน และกฎหมายของสังคมเป็นเกณฑ์

๓) ความขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาอาชีพ หมายถึง ความประพฤติที่ไม่ทำให้เสียเวลาชีวิตและปฏิบัติกิจอันควรกระทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม

๔) ความสำนึกในหน้าที่และการงานต่าง ๆ รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ หมายถึง ความประพฤติที่ไม่เอารอดเอาเปรียบสังคมและไม่ก่อความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่สังคม

๕) ความเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม วิจาร์ณและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล หมายถึง ความประพฤติในลักษณะสร้างสรรค์และปรับปรุงมีเหตุมีผลในการทำหน้าที่การงาน

๖) ความกระตือรือร้นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีความรักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หมายถึง ความประพฤติที่สนับสนุนและให้ความร่วมมือในการอยู่ร่วมกันโดยยึดผลประโยชน์ของสังคมให้มากที่สุด

๗) ความเป็นผู้มีพละทานามัยที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ หมายถึง ความมั่นคงและจิตใจ รู้จักบำรุงรักษาและจิตใจให้สมบูรณ์ มีอารมณ์แจ่มใสมีธรรมะอยู่ในจิตใจอย่างมั่นคง

๘) ความสามารถในการพึ่งพาตนเองและมีอุดมคติเป็นที่พึ่ง ไม่ให้ว้าวานหรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นโดยไม่จำเป็น

๙) ความภาคภูมิใจและการรู้จักทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม และทรัพยากรของชาติ หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกซึ่งศิลปะและวัฒนธรรมแบบไทยๆ มีความรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตนเองและทรัพยากรของชาติ

๑๐) ความเสียสละ และเมตตาอาารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญ และความสามัคคีกัน หมายถึง ความประพฤติที่แสดงออกถึงความแบ่งปัน เกื้อกูลผู้อื่น ในเรื่องของเวลา กำลังกาย และกำลังทรัพย์

หลักคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับครูในฐานะผู้บังคับบัญชา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมเพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์กรขึ้นอยู่กับผู้บริหารซึ่งจะวินิจฉัยสั่งการ หรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษานั้น ควรที่จะประกอบด้วยเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ คุณลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ และ คุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหาร และในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงบริบทต่างๆ ไปอย่างมากมาย ผู้บริหารก็ควรมีลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้

๑. มองกว้างไกลอย่างต่อเนื่องและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ สามารถที่จะกำหนดกลยุทธ์ในการบริหาร

๒. **ความสามารถที่จะวิเคราะห์สถานการณ์** เพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์และ แผนปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายได้อย่างเหมาะสม

๓. **ไวต่อการรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น** ทั้งสังคมภายนอกและภายในองค์กร ทั้งในและนอกเขตพื้นที่การศึกษารวมทั้งรู้จักวิเคราะห์ความเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาอีกด้วย

๔. **ความสามารถในการจัดระบบการสื่อสารให้ได้ผล** เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้ทั่วถึงทุกระดับขององค์กร หน่วยงาน/สถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษามีอาชีพ ต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี สารสนเทศ (IT) เป็นอย่างดี

๕. **ความสามารถในการบริหารทรัพยากรบุคคล** ต้องสามารถวางแผนบุคคลสรรหา คัดเลือก กำหนดระบบงบประมาณ ความก้าวหน้าในอาชีพ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อให้ทราบแนวคิด ทศนคติต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น และนำมาเป็นข้อมูล ในการบริหารทรัพยากรบุคคล

ลักษณะซึ่งแสดงคุณธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีจะปรากฏอยู่ในหลักของศาสนาทุกศาสนา ระเบียบ กฎหมาย คำสั่ง จรรยา และวินัยของข้าราชการครู ซึ่งโดยสรุปแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีคุณธรรมในเรื่องต่อไปนี้เป็นพื้นฐาน คือ

- ๑) มีเมตตา กรุณา ต่อผู้ร่วมงานและผู้อื่น
- ๒) มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
- ๓) ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้ร่วมงาน
- ๔) มีความยุติธรรม มีเหตุผล และวางตัวเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ
- ๕) มีความรักและห่วงใยผู้ร่วมงาน
- ๖) ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อหน่วยงาน และผู้อื่น
- ๗) มองโลกในแง่ดี
- ๘) ยึดระบบคุณธรรมในการบริหารงาน

คุณธรรมดังกล่าวข้างต้น เป็นเรื่องที่ยอมรับจากสังคมและเป็นความคาดหวังทั้งของทางราชการและสังคมที่จะได้เห็นข้าราชการไทยประพฤติปฏิบัติโดยมีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหาร สามารถเป็นแบบอย่างที่ดี ในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาใช้เป็นแบบอย่าง ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่การงานแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะ “ครู” ด้วยแล้ว ก็ยิ่งคาดหวังสูงกว่าข้าราชการในตำแหน่งอื่นๆ เพราะการดำรงอยู่ในตำแหน่งที่เป็นทั้งครูและผู้บังคับบัญชาจึงจำเป็นต้องเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทั้งในด้านคุณธรรมและหน้าที่การงานแก่ผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อ “ครองงาน” ได้ แต่ผู้บริหารจะไม่สามารถ “ครองตน” และ “ครองคน” ได้เลย ถ้าหากผู้บริหารขาดคุณธรรม

“คุณธรรม” เป็นเครื่องทำให้เกิด “จริยธรรม” ผู้บริหารที่ดีต้องมีหลักธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจ และพฤติกรรมกรปฏิบัติให้อยู่ในกรอบและเป็นแบบอย่างที่ดี โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีต้องมี คุณธรรม จริยธรรม อันได้แก่ “ทศพิธราชธรรม” ซึ่งเป็นหลักธรรมของนักบริหาร แปลว่า หลักธรรมสำหรับทำให้ผู้อื่นรักใคร่พอใจ ๑๐ ประการ ได้แก่ ทาน ศีล บริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน ความยุติธรรม และในการ เป็นผู้บริหารมีหลักธรรมเพื่อเป็นการสนับสนุนการปฏิบัติทศพิธราชธรรมให้ได้ผลสมบูรณ์ ยิ่งขึ้น เช่น พรหมวิหาร ๔ โลกธรรม ๘ หิริโอตตปปะ สัปปริสธรรม ๗ อิทธิบาท ๔ สังคหัตถุ ๔ เป็นต้น โดยมีรายละเอียดของหลักธรรม ดังนี้

● **ทศพิธราชธรรม** ซึ่งเป็นหลักธรรมของนักบริหาร แปลว่า หลักธรรมสำหรับทำให้ผู้อื่นรักใคร่พอใจ ๑๐ ประการ รายละเอียดดังนี้

๑) ทาน (ทาน) การให้ หมายถึง การให้ การเสียสละ นอกจากเสียสละทรัพย์ สิ่งของแล้ว ยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่ผู้อื่นด้วย

๒) ศีล (ศีล) คือความประพฤติที่ดีงาม ทั้ง กาย วาจา และใจ ให้ปราศจากโทษ ทั้งในการปกครอง อันได้แก่ กฎหมายและนิติราชประเพณี และในทางศาสนา

๓) บริจาค (บริจาค) คือ การเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อความสุขส่วนรวม

๔) ความซื่อตรง (อาชชว) คือ ความซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ดำรงอยู่ใน สัตย์สุจริต

๕) ความอ่อนโยน (มัททว) คือ การมีอัธยาศัยอ่อนโยน เคารพในเหตุผลที่ควร มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสและอ่อนโยนต่อบุคคลที่ เสมอกันและต่ำกว่า

๖) ความเพียร (ตป) คือ มีความอุตสาหะในการปฏิบัติงาน โดยปราศจากความ เกียจคร้าน

๗) ความไม่โกรธ (อกุโธ) คือ ความไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ไม่มุ่งร้าย ผู้อื่นแม้จะลงโทษผู้ทำผิดก็ตามเหตุผล

๘) ความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) คือการไม่เบียดเบียน หรือบีบบังคับ ไม่ก่อทุกข์ หรือเบียดเบียนผู้อื่น

๙) ความอดทน (ขันติ) คือ การมีความอดทนต่อสิ่งทั้งปวง รักษาอาการ กาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย

๑๐) ความยุติธรรม (อวิโรธน) คือ ความหนักแน่น ถือความถูกต้อง เทียงธรรม เป็นหลัก ไม่เอนเอียงหวั่นไหวด้วยคำพูด อารมณ์ หรือลาภสักการะใดๆ

สรุปหลักทศพิธราชธรรม คือหลักในการที่ผู้บริหารจะต้องมีไว้ในตัวเอง นั่นคือ จะต้องมีการเสียสละทรัพย์สินของตนเองเพื่อบำรุงเลี้ยงผู้อื่น เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย ด้งามงามกาย งามวาจา และงามพร้อมด้วยจิตใจ มีการเสียสละหรือบริจาคสิ่งของต่างๆ ต้องเป็นบุคคลผู้ที่ซื่อตรง คือการมีความซื่อสัตย์ ปฏิบัติภารกิจหน้าที่โดยสุจริต มีความจริงใจ มีอัธยาศัยไมตรี อ่อนโยน ไม่เย่อหยิ่งในตน และในงานนั้น เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งเดช คือการแผดเผากิเลสตัณหาให้เข้ามาครอบงำอำยิจิตใจ ระวังยับยั้งข่มใจ โดยการใช้เมตตาธรรม คือความไม่โกรธ ไม่เบียดเบียน การให้อภัยบุคคลอื่น เป็นผู้ที่มีความอดทนในการทำงาน อดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย และอดทนต่อการกล่าววาติเตียนของผู้อื่นและคนรอบข้าง และข้อสุดท้ายควรเป็นผู้ไม่คลาดธรรม คือมีความหนักแน่นในธรรม ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหว สถิตมั่นในธรรม เป็นต้น

ความคาดหวังด้านคุณธรรมจริยธรรมที่สังคมมีต่อผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารเผชิญกับปัญหาทุกสัปดาห์ไม่เข้า คาบ ไม่ออกด้านจริยธรรมอยู่ทุกวัน กรีนฟิลด์กล่าวว่า ผู้บริหารไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบต่อปัญหาด้านคุณธรรมของสังคมของนักเรียน และต่อวิชาชีพครู โดยระบุว่าสังคมมีความคาดหวังด้านจริยธรรมจากผู้บริหาร เช่น

- โรงเรียนต้องเป็นสถาบันแห่งศีลธรรม (moral institute) ที่ช่วยกำหนดปทัสสถานของสังคม
- ผู้บริหารต้องเป็นต้นแบบ ด้านศีลธรรม (moral agent) การตัดสินใจเรื่องใดๆ ของผู้บริหารต้องอยู่บนเหตุผลค่านิยมทางศีลธรรม (moral value) เป็นหลักมากกว่าหลักการอื่นใด
- การบริหารโรงเรียนจะต้องยึดหลักการทุ่มเทเพื่อให้เกิดบรรยากาศให้นักเรียนได้เจริญงอกงาม ได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข (ดี เก่งและมีความสุข)

ความประพฤติของผู้บริหาร จึงต้องแสดงออกถึงการเป็นผู้มีศีลธรรม การแสดงออกเชิงศีลธรรมของผู้นำนอกจากสามารถมองเห็นได้จากการประพฤติปฏิบัติประจำวันแล้ว ผู้นำยังต้องทำให้นโยบายต่างๆ และโครงสร้างของโรงเรียนแฝงด้วยค่านิยมเชิงจริยธรรม ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องทำให้นโยบายและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของครูและนักเรียนมุ่งเน้นคุณธรรมจริยธรรม เรื่องความยุติธรรม การไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น เน้นความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน ยึดความสำคัญของการทำงานแบบทีมมากกว่าทำรายบุคคล รวมทั้งการสร้างค่านิยมให้เกิดการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น เป็นต้น

โดยสรุปจะเห็นว่าผู้บริหาร ไม่เพียงเป็นผู้นำการประพฤติปฏิบัติทางจริยธรรมเฉพาะตนเองเท่านั้น แต่มีหน้าที่สำคัญยิ่งคือ “การสร้างโรงเรียนให้เป็นสถาบันแห่งคุณธรรม จริยธรรม”

ผู้บริหารโรงเรียนที่เห็นความสำคัญของคุณธรรม นำคุณธรรมจริยธรรมมาเป็นหลักในการบริหารนั้น จะเป็นที่ยอมรับนับถือเคารพยกย่องแก่ผู้ร่วมงานและคนทั่วไป ทำให้ผู้ร่วมงานมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การบริหารงานของโรงเรียนสามารถดำเนินงานได้อย่าง

ราบรื่น ผู้ร่วมงานในโรงเรียนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โรงเรียนมีความมั่นคง ครูมีจรรยาบรรณในวิชาชีพครูในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เกิดประสิทธิภาพ ทำให้โรงเรียนได้รับการไว้วางใจจากชุมชนในการจัดการศึกษา

● **ความประพฤติของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องแสดงออก**

ผู้บริหารควรหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะทำให้ลายความไว้นือเชื่อใจ และใช้ความเป็นผู้นำทางจริยธรรม โดยมุ่งเน้นตามข้อแนะนำต่อไปนี้

๑) พัฒนาวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับปรัชญาการจัดการศึกษาที่ดี ผู้บริหารที่ไม่มีวิสัยทัศน์บนพื้นฐานทางปรัชญา การจัดการศึกษา ดูเหมือนจะทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกับการตัดสินใจและการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ทางการเมืองจะมากุมการปฏิบัติผล ก็คือจุดมุ่งหมายกลายเป็นวิถีไป

ผู้บริหารต้องมีเหตุผลในการปฏิบัติ เขาต้องมีเหตุผลอ้างอิงสนับสนุนได้ในการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ เหตุผลอยู่บนพื้นฐานของหลักการมิใช่อารมณ์ หรือการหยั่งรู้ ผู้บริหารต้องยืนอยู่บนหลักการที่สามารถทดสอบได้ ผู้บริหารต้องค้นหาปรัชญาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย และบุคลิกลักษณะส่วนตัวของเขา

๒) ผู้นำทางการศึกษาควรสร้างบรรยากาศทางจริยธรรมในโรงเรียน ซึ่งมีใช่เป็นการประมวลกฎเกณฑ์หรือกฎหมาย แต่เป็นเรื่องเจตคติที่เหนือกว่า ซึ่งต้องรับผิดชอบให้สอดคล้องกับการปฏิบัติอย่างรอบครอบ การตัดสินใจในแต่ละครั้งของผู้บริหารจะต้องสร้างบรรยากาศทางจริยธรรม เช่น ถ้าผู้บริหารไม่เอาผิดกับการสอนที่ย่ำแย่ เป็นบรรยากาศของการสนับสนุนเช่นนั้น ก็เท่ากับเป็นการยอมรับการฉ้อฉลต่อชุมชนและนักเรียน ผู้บริหารที่ไม่เอาผิดกับนักเรียนที่ขาดเรียนก็เท่ากับโรงเรียนไม่มีความสำคัญ

ผู้บริหารต้องถามและตอบคำถามนี้ ทำไมโรงเรียนจึงต้องจัดตั้งขึ้น เราต้องประสบผลสำเร็จในเรื่องอะไร พันธกิจอะไรที่โรงเรียนต้องทำเพื่อนักเรียนและชุมชน พฤติกรรมของนักเรียนและครูเป็นเช่นไรที่มีความสำคัญต่อชุมชนของโรงเรียน คำตอบคำถามเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบบรรยากาศทางจริยธรรมของโรงเรียน

๓) การแบ่งแยกควรอยู่ในภาวะที่ควรถูกตำหนิการแบ่งแยกเกิดขึ้นในรูปแบบที่ละเอียดอ่อน การเลือกที่รักมักที่ชังเกิดขึ้นในห้องพักครูที่ซึ่งสังเกตเห็นเป็นเชิงลบได้ถูกละเลยในห้องแนะแนวนักเรียนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ควรได้รับการส่งเสริมวิชาชีพมากกว่าศึกษาต่อทางวิชาการและในชั้นเรียนการดูหมิ่นได้รับการเพิกเฉย ผู้บริหารต้องไม่อดทนกับการแยกที่รักมักที่ชัง ผู้บริหารต้องวินิจฉัยว่าเป็นเรื่องจริยธรรม และเป็นประเด็นทางการศึกษาวิธีเดียวที่จะทำให้ ครู นักเรียน ชุมชนมีความตระหนักในเรื่องนี้สูงขึ้นก็โดยการพัฒนาบุคลากรผ่านมาเป็นนโยบาย การสร้างเจตคติมีการปฏิบัติ มีการตรวจสอบติดตาม

๔) การสอนที่ดีเป็นหน้าที่ การสอนที่ย่ำแย่ทำร้ายนักเรียน ทำลายครูที่สอนดี และทำร้ายชุมชน ครูที่ย่ำแย่ผิดพลาดในการจำแนกนักเรียนตามฐานความรู้ของนักเรียนส่งผลให้บรรยากาศในโรงเรียนไม่ดี ทำลายครูที่ทำการสอนดี ผลการสอนของครูที่ย่ำแย่ส่งผลถึงการดำเนินชีวิตของนักเรียน

ผู้บริหารต้องรักษาคุณภาพของสิทธิต่างๆ ของครูและสิทธิต่างๆ ของนักเรียน และสิทธิของชุมชน นักเรียนไม่มีพลังอำนาจที่จะเปลี่ยนครู นักเรียนต้องพึ่งพาผู้บริหารที่จะแน่ใจได้ว่า ครูที่มีพฤติกรรมที่ย่ำแย่ควรได้รับการปรับปรุงหรือขจัดออกไป ในการจัดการครูที่มีพฤติกรรมการสอนที่ย่ำแย่ ผู้บริหารมีภาระหน้าที่ในการปฏิบัติในสิ่งที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียนและชุมชน

๕) ผู้บริหารคือผู้สร้างชุมชน คนส่วนมากไม่รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน โรงเรียนผิดพลาดในการที่ไม่รวมชุมชนเข้ามาอยู่ในโครงสร้างของโรงเรียน เป็นผลให้ชุมชนไม่มีความรู้สึก หรือเป็นภารกิจ ไม่มีตัวเชื่อมระหว่างกลุ่มต่างๆ ของโรงเรียน เมื่อไม่มีความรู้สึกของชุมชน กลุ่มต่างๆ ของโรงเรียนก็ดูเหมือนทำงาน ด้วยรูปแบบของการเผชิญหน้าและความขัดแย้งมากกว่าความร่วมมือและความร่วมใจ

ผู้บริหารที่ดีสร้างชุมชนเขาจะวาดมโนภาพว่าโรงเรียนเป็นหน่วยเดียวกับชุมชนที่ซึ่งกลุ่มต่างๆ จะมีความร่วมมือ โรงเรียนต้องสร้างบรรยากาศแห่งความอบอุ่น สถานที่เชิญชวนเพราะครูและนักเรียนมีความรู้สึกมีความต้องการ ชุมชนของโรงเรียนยอมรับในคุณค่าภายนอกของสมาชิกต่างๆ ดังนั้นการแบ่งแยกการหลอกลวง การไม่เคารพนับถือจึงไม่มีในโรงเรียน การทำงานเพื่อสร้างชุมชนด้วยการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การสร้างค่านิยมร่วมเป็นเป้าหมายเบื้องต้นของผู้บริหารที่มีจริยธรรม

๖) รักษาคุณภาพของสิทธิของทุกกลุ่ม เป็นความยากลำบากในการรักษาคุณภาพในสิทธิต่างๆ ของกลุ่มที่มีความแตกต่างอย่างมากภายในชุมชนของโรงเรียน ผู้บริหารอาจหาวิธีการที่ง่าย ๆ ที่มุ่งไปที่คนกลุ่มใหญ่ สนับสนุนให้เขามีความมั่นใจเสมอ ในทางตรงกันข้าม สิทธิของคนกลุ่มน้อยก็ต้องไม่เกิดความสูญเสียด้วย เมื่อสิทธิของคนส่วนใหญ่แยกออกจากสิทธิของคนส่วนน้อย ประเด็นทางจริยธรรมจะเกิดขึ้น ผู้บริหารต้องวินิจฉัยแนวทางการปฏิบัติบนพื้นฐานของข้อแนะนำทางจริยธรรม

ผู้บริหารที่มีประสิทธิผล รักษาคุณภาพสิทธิของกลุ่มใหญ่กับคนกลุ่มน้อยคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่ยากจะบรรลุประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องกำหนดกรอบการตัดสินใจในสภาพแวดล้อมของสิทธิของการปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อโรงเรียน หน้าที่ของโรงเรียนคืออะไรในสังคมประชาธิปไตยที่มอบให้ตามสถานการณ์ บทเรียนอะไรที่สามารถเรียนรู้จากสมาชิกของชุมชนจากการตัดสินใจ สิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นเบื้องต้นก็คือสิ่งใดที่เป็นสิทธิในกรอบความรับผิดชอบของผู้บริหาร

๗) ปฏิบัติในประเด็นที่ถูกต้องแต่อาจไม่ถูกใจคนส่วนใหญ่ บ่อยครั้งที่ผู้บริหารต้องแยกระหว่างความทันสมัยกับความถูกต้องทางจริยธรรม ผู้นำทางจริยธรรมจะไม่มีปัญหาในสิ่งที่ถูกต้องกับความทันสมัยจะเป็นเหมือนเหรียญคนละด้าน อย่างไรก็ตามมีหลายครั้งเมื่อประเด็นเหล่านี้ไม่เป็นเหมือนเหรียญคนละด้านหลายสถานการณ์อาจเป็นประเด็นทั้งคู่สนับสนุนเพื่อคนส่วนน้อยและรับหลักการของทิศทางการศึกษาใหม่ ผู้นำที่ชาญฉลาดจะสะท้อนประเด็นต่างๆ ตรวจสอบทุกด้านและใช้ดุลยพินิจพิจารณาจากหลักธรรมที่มีอยู่ ตัวอย่างในการให้ข้อเสนอแนะโค้ชที่เบี่ยงเบนเพราะโค้ชโกรธคนที่ใช้อิทธิพลเสนอแนะประเด็นทางจริยธรรม ในขณะที่กำหนดประเด็นต่างๆ ของหลักสูตรอาจจะเป็นปัญหาทางความคิดเห็น และเนื้อหาวิชาเพื่อการประนีประนอม

๘) การตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานอะไรเป็นสิ่งที่ถูกต้องสำหรับสมาชิกของชุมชนของโรงเรียน ผู้บริหารคือผู้ตัดสินใจบนพื้นฐานว่า อะไรคือสิ่งที่ถูกต้องขององค์กร หรือลืมนำว่า องค์กรตั้งขึ้นเพื่อสนองตอบความต้องการของสมาชิก ดังนั้นโรงเรียนจึงมิได้รักษามุมมองว่า ส่วนนี้ไว้ จึงเฉยเมยกับเสียงบ่น ใช้ความวอกของระบบราชการหลีกเลี่ยงคำวิจารณ์ ไม่พิจารณาความต้องการของนักเรียน มุ่งานให้บุคลากรในองค์กรทำเท่านั้น ผู้บริหารที่ดีต้องมีเป้าหมายเบื้องต้นในการให้บริการ เป้าหมายการให้บริการคือต้องยึดคำถามที่ว่า เราจะมีส่วนร่วมอย่างไร เราสามารถปรับปรุงวิธีการที่จะช่วยสมาชิกของเราอย่างไร ต้องริเริ่มโดยเชิญผู้ปกครองกลับมาโรงเรียน ความมุ่งมั่นในการให้บริการต้องการให้ผู้บริหารประเมินโรงเรียน ประเมินสมาชิกและประเมินโปรแกรมที่เราส่งมอบและให้ความช่วยเหลือ

๙) สร้างความกล้าทางจริยธรรมซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งของผู้บริหาร ผู้บริหารจะขาดความกล้าทางจริยธรรมไม่ได้ ผู้บริหารสามารถอ้างสิทธิในการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม แต่ถ้าเขาพลาดที่จะทดสอบ เมื่อเผชิญหน้ากับผู้ปกครอง สมาชิกของคณะกรรมการ ศึกษาพิเศษที่เขาขาดความกล้าทางจริยธรรม ผู้บริหารที่รับแรงกดดันจะทำลายมาตรฐานทางจริยธรรม ผู้นำต้องมีความกล้าทางจริยธรรมที่จะกล้าต่อต้านหรือกล้าพูดคำว่าไม่ได้ ผู้บริหารต้องมีจุดยืนสอดคล้องกับหน้าที่ พันธกิจ ความรับผิดชอบตามบทบาท โดยสรุปผู้บริหารไม่อาจพึ่งพาคณะกรรมการหรือหวังที่จะให้คนอื่นช่วยตัดสินใจในพันธกิจได้ จึงต้องปฏิบัติตามหลักจริยธรรมอันเป็นบทบาทของผู้บริหาร

๑๐) สื่อให้เห็นว่าสิ่งที่พูดกับสิ่งที่ทำบูรณาการเข้ามาในหน้าที่ของตนเอง โรงเรียนจะไม่มีบรรยากาศทางจริยธรรม ถ้าผู้บริหารไม่สื่อค่านิยมทางจริยธรรมผู้บริหารต้องกำหนดกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมของชุมชนและสังคม กฎเกณฑ์นี้ต้องสื่อทุกวัน สิ่งแวดล้อมทางจริยธรรมจะบรรลุผลผ่านการตัดสินใจเป็นพันๆ ครั้งตลอดระยะเวลาอันยาวนาน ผู้นำทางจริยธรรมมีความหมายเกี่ยวกับโรงเรียนที่ดี ผู้บริหารที่มีจริยธรรมต้องสนใจว่าเงินที่ใช้ นั้นใช้อย่างถูกต้อง บุคคลได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ครูสอนอย่างดี โค้ชสอนผู้เล่นให้เล่น

หนักและยุติธรรม หลักสูตรต้องพัฒนาตามความต้องการทางสังคมท่านต้องรับผิดชอบนักเรียน ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในกระบวนการของโรงเรียน ผู้บริหารที่ดีต้องมีจริยธรรม

แนวทางการพัฒนาจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาและครูให้ปฏิบัติตนในกรอบคุณธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมดูเหมือนจะเป็นของคู่กันและต้องกระจายไปในสังคมให้มากพอสมควรจึงจะยั่งยืนถ้ามีคนเพียงจำนวนน้อยมีคุณธรรมและจริยธรรม ก็คงจะได้รับการยกย่องกล่าวขานตามสมควรแต่ช่วยสังคมไม่ได้ เป็นเพียงแค่ตัวอย่าง และในปัจจุบันเชื่อว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีคุณธรรมและจริยธรรมมีอยู่มากแต่ก็ยังไม่มากพอที่จะเป็นคนหนุ่มมากในสังคมนี้ได้

ปัจจุบันสังคมให้ความสำคัญกับมูลค่าของวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ต้องปรับกระบวนทัศน์และวิธีคิดใหม่ เนื่องจากปัจจัย สิ่งแวดล้อม อาจส่งผลทำให้การเสริมสร้างและพัฒนาจิตสำนึกในด้านคุณธรรมและจริยธรรมขาดความสมบูรณ์ ซึ่งการปลูกฝังหรือสร้างจิตสำนึกในด้านคุณธรรมนั้น เป็นสิ่งสำคัญและเป็นประโยชน์จึงควรให้มีการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดกับบุคคลทุกๆ คน โดยจะต้องมีการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพราะการที่ผู้บริหารโรงเรียนมีคุณธรรมจะเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งก็คือครู ทำให้ครูเกิดขวัญและกำลังใจ รู้สึกว่าตนเองมีความมั่นคงความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติงานในองค์กรสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสร้างจริยธรรมในโรงเรียนนั้น โดยปกติโรงเรียนมักละเลยในการกระตุ้นให้มีการถกประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมโดยอ้างว่าทุกคนต้องรับภาระงานประจำหนักอยู่แล้วทั้งการหาเวลาว่างตรงกันยังเป็นเรื่องยาก วิธีหนึ่งที่เสนอแนะในการสร้างความตระหนักทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นในโรงเรียนได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการทางจริยธรรม (Ethical committee) ดังเช่นที่พบในโรงพยาบาลจะมีคณะกรรมการจรรยาบรรณ เป็นต้น คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ไม่เพียงกำหนดกฎระเบียบทางการ แต่ยังมีหน้าที่สร้างจิตสำนึกต่อประเด็นทางจริยธรรม ช่วยดูแลให้ครู ผู้บริหาร ปฏิบัติตามแนวทางแห่งจรรยาบรรณของวิชาชีพ ให้คำแนะนำต่อผู้บริหารในการแก้ไขประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เป็นต้น

จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมสำหรับครูเมื่อสังคมคาดหวังให้ครูเป็นผู้ประพฤติดี ประพฤติชอบ มีสติสัมปชัญญะ มีคุณธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นที่ครูจะต้องหาวิธีส่งเสริมคุณธรรมให้กับตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมของตนให้ได้เหมาะสมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นครู ดังตัวอย่างกิจกรรม ดังนี้ ๑) กิจกรรมการเลียนแบบจากตัวแบบที่ดี เพื่อโน้มน้าวให้ครูมีความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงาน ๒) กิจกรรมการรวมพลังกลุ่ม กลุ่มครูที่มีแนวคิดและวางแผนปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้วยดีจะมีอิทธิพลต่อครูคนอื่น สามารถชักนำให้ครูอื่นๆ ประพฤติตาม

เช่น ครูกลุ่มหนึ่งวางแผนกันประหยัดเพื่อเก็บเงินสำหรับอนาคตและเพื่อพัฒนาตนเองหรือลดความฟุ่มเฟือยต่างๆ เพื่อประหยัดทรัพย์สินส่วนตัว ทรัพย์สินของทางราชการและสาธารณสมบัติ เช่น ตั้งโครงการประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ โครงการซ่อมบำรุงเครื่องมือเครื่องใช้ภายในหน่วยงานด้วยตนเอง เป็นต้น ๓) การเพิ่มสมรรถภาพทางจิต ด้วยวิธีฝึกการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ให้มีความยับยั้งชั่งใจที่จะไม่แสดงปฏิกิริยาตอบสนองในทางลบ แต่ให้ใช้วิธีไตร่ตรองศึกษาสาเหตุที่แท้จริงของพฤติกรรมนั้นเสียก่อน พยายามเอาชนะอุปสรรคด้วยการสร้างคำมั่นสัญญาและบันทึกผลการปฏิบัติของตนเองไว้ วิธีนี้อาจให้เพื่อนครูหรือผู้ใกล้ชิดเป็นผู้ประเมินความก้าวหน้าให้และการฝึกสมาธิ เพื่อให้มีจิตใจที่สงบไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยวิธีนี้จะช่วยให้ครูมีความแจ่มใสในอารมณ์ สามารถที่จะเพิ่มสมรรถภาพทางจิตให้กับตนเองได้เป็นอย่างดี

ผู้บริหารสถานศึกษาและครู...เป็นต้นแบบด้านคุณธรรมและจริยธรรมแก่สังคม

พระเทพโสภณ (ประยูร ฐมมจิตโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้สรุปความสำคัญของคำว่า “ต้นแบบ” ว่ามี ๒ นัย

๑) ในฐานะเป็นแม่แบบ เพื่อให้ผู้ดูแบบได้เอาอย่าง ศึกษาตามพฤติกรรมต้นแบบ แล้วทำตามแบบ เลียนแบบ ต่อมาก็อาจ ประยุกต์แบบ

๒) ในฐานะเป็นแรงบันดาลใจ ไม่ต้องสอนกันตรง ๆ เพียงแค่ผู้ดูแบบ... ได้เห็น... ได้รับฟังต่อ ๆ กันมาได้รับรู้ก็เกิดความปลื้มปีติ ศรัทธาเชื่อมั่น เป็นขวัญกำลังใจ แม้ไม่รู้จัก แม้เพียงแค่มอง **แค่อยู่ให้เห็น ก็เป็นแรงบันดาลใจมหาศาล** ผู้ดูแบบก็ได้ **อาหิสังส์มากมาย** ให้เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นกำลังใจแก่ผู้ดูแล กระตุ้นให้ผู้ดูแบบสร้างสรรค์สิ่งดีงาม ต้นแบบตามนัยนี้อาจไม่ต้องมีการถ่ายทอดจากต้นแบบสู่ผู้ดูแบบ

จะเห็นได้ว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่การศึกษาจะต้องมีแบบอย่างที่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า ตัวอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน การมีครูต้นแบบที่ดีย่อมส่งผลให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยมีครูเป็นแบบอย่างที่ดีชี้แนะทางสว่างแก่ศิษย์ ต้นแบบแห่งการเรียนรู้มีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ **ต้นแบบสอนให้รู้ ต้นแบบทำให้ดู และต้นแบบอยู่ให้เห็น** จุดเริ่มต้นของการเกิดแรงบันดาลใจในชีวิตของนักเรียน คือการ ได้รู้ ได้ดู ได้เห็นต้นแบบ เกิดศรัทธาต่อต้นแบบ เกิดแรงบันดาลใจให้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เลียนแบบตามต้นแบบ หากครูเป็นต้นแบบที่ดี เป็นกัลยาณมิตรของศิษย์และเพื่อนครู ก็ย่อมจะเกิดผลต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ เกิดครูดี ศิษย์ดี ต่อเนื่องขยายวง ต่อ ๆ กันไปสู่สังคมที่ดีและสงบสุข

คุณสมบัติของครูแบบไหน

ครูทุกคนสามารถเป็นครูต้นแบบ ขอเพียงแต่ให้ครูมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพ พัฒนาคน ด้วยบทบาทหน้าที่สร้างคน ฉะนั้น อาชีพนี้จึงไม่ใช่ใครจะมาเป็นครูก็ได้ แต่ต้องเป็นคนที่มีใจรักในความเป็นครูอย่างแท้จริง ซึ่งเครื่องมือที่จะสร้างคนให้เป็นคนดีนั้น มี ๒ ปัจจัยหลัก คือ

ศรัทธา และ ปัญญา ซึ่งครูต้องมีศรัทธาในอาชีพครู และสร้างศรัทธาในเด็กได้ด้วย และปัญญานั้นครูต้องลับสมองให้คมเสมอ ด้วยการพยายามเรียนรู้และติดตามให้ตัวเองทันสมัยและก้าวหน้าอยู่เสมอ ตลอดจนทำให้ศิษย์เกิดความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และรู้จักเอื้อเฟื้อแบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้กับคนรอบข้าง เพราะถ้าครูได้ประพฤติปฏิบัติเช่นนี้แล้ว ก็ย่อมจะเป็นครูที่ **สอนเป็น เห็นผล คนยกย่อง ดังนี้**

สอนเป็น ในที่นี้ หมายถึง ครูมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล จากนั้นจัดทำแผนการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและประสบการณ์จริง โดยใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง

เห็นผล หมายถึง คุณภาพหรือภาพแห่งความสำเร็จที่เกิดกับผู้เรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดการศึกษา นั่นคือผู้เรียนเป็นคนดี เป็นคนเก่งและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

คนยกย่อง หมายถึง ผลแห่งการพัฒนาและการสะสมความดีงามที่ครูได้ถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ ที่ได้นำมวลความรู้และประสบการณ์จากครูไปใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญงอกงาม จนเป็นที่ยอมรับของสังคมในระดับต่างๆ และเป็นแรงบันดาลใจให้สร้างคุณงามความดีแก่เยาวชน และประเทศชาติสืบต่อไป

ดังเช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ **พระองค์ทรงเป็นต้นแบบของครูที่ดี** ทรงมีพระเมตตากรุณาคือการให้โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยาก ทรงเป็นแบบอย่างของผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน อีกทั้งยังทรงเสียสละและอุทิศเวลาให้แก่ประชาชนชาวไทยอย่างเต็มพระปรีชาสามารถโดยมิเคยหวังสิ่งใดตอบแทนเพียงแต่ทรงมีพระราชประสงค์อยากเห็นปวงชนชาวไทยอยู่ดีมีสุข พระองค์ทรงศึกษาค้นคว้าและทดลองอีกทั้งยังทรงเป็นผู้ริเริ่มนำหลักการดำเนินชีวิตตามแนวของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และทรงสั่งสอนให้ทุกคนดำเนินชีวิตตามแนวทฤษฎีดังกล่าว จนก่อให้เกิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบด้วยสามห่วง สองเงื่อนไข ในสัมมิตที่ทั่วโลกต่างให้ความสนใจที่จะศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทประเทศของตน จึงกล่าวได้ว่าพระองค์ทรงเปรียบเสมือนต้นแบบครูที่ดีของปวงชนชาวไทย

เห็นได้ว่า**คุณสมบัติของครูต้นแบบ ก็คือ ครูที่พร้อมที่จะเป็นผู้สร้างและเป็นผู้ให้ในเวลาเดียวกัน** จากทรรศนะที่ได้นำมากล่าวทั้งหมดในข้างต้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า นี่คือนวัตกรรมอันดีงามส่วนหนึ่งของต้นแบบครูดีและเป็นครูที่ศิษย์ต้องการ ต้องมีการพัฒนาความรู้สติปัญญาตลอดเวลา มีเมตตา มีคุณธรรม จริยธรรม ที่ดีงามเป็นแม่พิมพ์ที่เลิศล้ำด้วยคุณค่าครูทุกคนต้องช่วยกันร่วมสร้างสรรค์ให้ฝันของศิษย์เป็นจริง ดังนั้นผู้ที่มีความตั้งใจและมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ของครูที่ดีตามทรรศนะที่กล่าวไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อพัฒนาตนให้เป็นครูที่ดี

ต่อไปในอนาคต เนื่องจากครูทุกคนในประเทศไทยคือหัวใจของการขับเคลื่อน เพราะ...คุณภาพของเด็ก สะท้อนคุณภาพของครู

๒.๓ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ของครูเพื่อการจัดการเรียนการสอน

ICT เป็นคำย่อมาจาก Information and Communication Technology หมายถึง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งปัจจุบันหลายประเทศให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม อุตสาหกรรม การบริการสังคม สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม การศึกษา ฯลฯ จนเกิดภาพความแตกต่างระหว่างประเทศที่มีความพร้อมทาง ICT กับประเทศที่ขาดแคลน ซึ่งในการนำ ICT มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละด้านนั้น มีการใช้ผ่านช่องทางการสื่อสารในระบบเครือข่าย เช่น สัญญาณระบบ Wi-Fi 3G และอุปกรณ์ต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต (Tablet) อันจะทำให้ผู้ส่งสารสามารถส่งข้อมูลข่าวสารถึงผู้รับสารได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย และเสียค่าใช้จ่ายน้อย

ICT กับการจัดการศึกษา : การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์

ในยุคที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การศึกษานับเป็นรากฐานสำคัญในการให้ความรู้ที่จำเป็นเพื่อขับเคลื่อนและเตรียมความพร้อมให้คนไทยก้าวข้ามการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงเร่งพัฒนาการศึกษาเพื่อให้การศึกษาส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคน และเพื่อให้คนไปช่วยพัฒนาประเทศ ICT จึงเป็นเครื่องมือที่มีพละการสูงในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา เช่น ช่วยนำการศึกษาให้เข้าถึงประชาชน เพิ่มโอกาสทางการศึกษา ลดปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อเนื่องนอกระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ช่วยจัดทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ รวมถึงช่วยเพิ่มความรวดเร็วในการจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บรักษา และการเรียกใช้ข้อมูลในกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ ICT ช่วยในการจัดการเรียนการสอน โดยทั่วไปจะแบ่ง ICT สำหรับการจัดการศึกษาเป็น ๒ ส่วน คือ *ภาคส่วนของการบริหารจัดการ* และ *ภาคส่วนของการจัดการเรียนรู้* ในส่วนของการบริหารจัดการ ICT จะเกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป และการบริหารงานงบประมาณ และในส่วนของจัดการเรียนรู้ ICT จะเกี่ยวข้องกับผู้เรียน และแหล่งเรียนรู้

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันเน้นการนำสื่อ ICT มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพอย่างแพร่หลายและหลากหลายรูปแบบ การเรียนการสอนโดยใช้สื่อ ICT มาแลกเปลี่ยนสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รูปแบบที่พบเห็นและมีใช้กันมากที่สุด คือ การสร้างระบบ

การบริหารจัดการเรียนรู้ หรือ Learning Management System (LMS) เพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถเข้ามาใช้ร่วมกันได้ ระบบดังกล่าวประกอบด้วยเนื้อหา หลักสูตร และเครื่องมือการเรียนการสอนต่างๆ ที่มีไว้ให้บริการ เพื่อสร้างการเรียนรู้แบบไม่จำกัดสถานที่และเวลา (Anywhere Anytime) บทเรียนการสอนจะถูกปรับใช้เป็นการสอนที่ทันสมัยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น Power Point การสอนในห้องบรรยาย วิทยุทัศน์การสอนในแต่ละหัวข้อ เว็บไซต์การเรียนด้วยสื่อมัลติมีเดียสมบูรณ์แบบ หรือแม้กระทั่งเสียงบรรยายเพื่อให้นักเรียนสามารถดาวน์โหลดไปฟังภายหลังได้ นอกจากนี้ ยังมีการทดสอบออนไลน์รวมอยู่ในระบบนั้นด้วย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ โดยครูและนักเรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) ซึ่งกันและกันโดยตรงผ่านระบบกระดานข่าวและการคุยแบบส่วนตัว ซึ่งจะทำให้ข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่หรือการเข้าถึงครูผู้สอนที่ยากเหมือนในอดีตลดลงไปได้มาก

George L. Ekol (ทนายศึก เล็บครุฑและคณะ, ๒๕๕๓) ได้เสนอแนวคิดในการเข้าถึงการใช้ ICT เพื่อการจัดการเรียนการสอนไว้ ๔ ระยะ (Approach) ได้แก่ สัมผัส (Emerging) ประยุกต์ใช้ (Applying) แพร่ขยาย (Infusing) เปลี่ยนร่างแปลงรูป (Transforming)

๑. ระยะสัมผัส ได้แก่ การเริ่มต้นการนำ ICT เข้ามาใช้ ด้วยการซื้อหา รับผิดชอบ ทั้งตัวคอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์ในขั้นนี้ทั้งผู้บริหารและครูเริ่มต้นค้นหาความเป็นไปได้ในการใช้ ICT ในการบริหาร และการใช้หลักสูตร

๒. ระยะประยุกต์ โรงเรียนใดที่มีความประทับใจใน ICT ก็ถือว่าได้เริ่มต้นเข้าสู่วิธีนี้ ครูใช้ ICT ในการทำงานประจำวัน ครูปรับหลักสูตรเพื่อเพิ่มการใช้ ICT ในการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา แต่ครูยังคงเป็นผู้มีอำนาจ (dominate) ในกระบวนการเรียน

๓. ระยะแพร่ขยาย มีการนำคอมพิวเตอร์ไปใช้ในห้องทดลอง ห้องเรียน ครูค้นหาวีธีใหม่ที่จะใช้ ICT เพื่อการเปลี่ยนแปลงผลผลิตของตนให้มีคุณภาพ และแสดงออกถึงความเต็มใจอย่างเต็มที่ขึ้น หลักสูตรเริ่มบูรณาการ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ในโลกรของความเป็นจริง

๔. ระยะเปลี่ยนร่างแปลงรูป ในระยะนี้ ICT ถูกบูรณาการเข้าไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมืออาชีพ ช่วยเพิ่มผลผลิตส่วนบุคคล หลักสูตรจึงเป็นหลักสูตรที่ใช้ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Centered) มีการบูรณาการการเรียนการสอนที่นำไปสู่การประยุกต์ใช้จริง

นอกจากนั้น ยังได้กล่าวถึงระดับความเข้มข้นของการใช้ประโยชน์จาก ICT ไว้ ๔ ระดับ ซึ่งได้ปรับมาจาก แบบแผนการจัดระดับความเข้มข้นของการเรียนการสอนที่ใช้ ICT ของ UNESCO, ๒๐๐๒ ไว้ ดังนี้

ระดับที่ ๑ ค้นพบเครื่องมือ ICT (Discovering ICT Tools) ระดับนี้ครูและนักเรียนค้นพบว่า ICT คือ อะไร นำมาใช้ประโยชน์อะไรได้บ้างระดับนี้ถือว่าเป็นระดับอ่านออกเขียนได้ใช้ทักษะ ICT พื้นฐานเป็น ระดับนี้สอดคล้องกับระยะสัมผัสของการเข้าถึง ICT

ระดับที่ ๒ เรียนรู้วิธีการใช้ ICT (Learning how to use ICT Tools) ระดับนี้เป็นระดับที่ครูและนักเรียนเริ่มใช้ประโยชน์จาก ICT อย่างหลากหลาย และเชื่อมโยงกับการเข้าถึง ICT ในระยะการประยุกต์ใช้

ระดับที่ ๓ เข้าใจว่าจะใช้ ICT อย่างไร เมื่อไร ที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (Understanding How and When to use ICT Tools to achieve particular purpose) ระดับนี้บ่งบอกถึงความสามารถจำแนกแยกแยะได้ว่า ICT จะช่วยอะไรได้บ้างสามารถเลือกใช้เครื่องมือ ICT ได้เหมาะสมกับงานที่จะทำหรือปัญหาที่ต้องการแก้ไข

ระดับที่ ๔ เป็นผู้เชี่ยวชาญในการใช้ ICT (Specializing in the use of ICT tools) ระดับนี้เป็นระดับของความเชี่ยวชาญใน ICT ในระดับนี้นักเรียนจะเรียน วิชา ICT ซึ่งช่วยให้เกิดความเชี่ยวชาญ หลังจากเรียนจบแล้ว นักเรียนจะกลายเป็นมืออาชีพที่ห่างไกลจากความรู้การใช้ประโยชน์จาก ICT โดยทั่วไป

ลักษณะการนำ ICT มาใช้เพื่อการเรียนการสอน

ปกติแล้วการใช้สื่อ ICT ในการจัดการเรียนสอนของครูผู้สอนนั้นจะมีหลากหลายรูปแบบ แต่ในที่นี้จะนำเสนอการใช้ ICT เพื่อการเรียนการสอนใน ๒ ลักษณะ คือ

๑. สอนโดยใช้ ICT เป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้

ในกรณีนี้ครูจะนำสื่อ ICT ถ่ายทอดเนื้อหา สาระ ออกแบบการจัดการเรียนรู้ และเป็นเครื่องมือประกอบการสอนในรายวิชาต่าง ๆ โดยให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ สร้างองค์ความรู้ และเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ ผ่านสื่อ ICT ที่ครูผลิตขึ้นเอง นักเรียนผลิต ครูและนักเรียนร่วมกันผลิต หรือนำเอาสื่อ ICT ที่มีอยู่โดยทั่วไปที่ได้จากการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต การจัดซื้อจัดหามาใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนของตนเอง อีกทั้งหมายความว่าครูได้นำสื่อ ICT ที่ได้จากการรวบรวมสื่อ ICT รูปแบบต่างๆ มาออกแบบระบบการจัดการเรียนรู้ใหม่อย่างเป็นขั้นตอนแล้วให้นักเรียนเข้าไปศึกษาหาความรู้และทำการวัดประเมินผล ทั้งในลักษณะระบบออนไลน์หรือระบบออฟไลน์ ดังต่อไปนี้

๑.๑ สอนโดยนำสื่อ ICT มาถ่ายทอดองค์ความรู้และสาระเนื้อหาวิชา เพื่อใช้ประกอบการสอนในแต่ละรายวิชา ในลักษณะต่างๆ เช่น การนำเสนอเนื้อหาผ่านโปรแกรมนำเสนอ (Presentation) สื่อวิดีโอ (VDO) สื่อ Electronics อื่นๆ เช่น e-book, LO (Learning Objects), บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI), Courseware รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบใหม่อื่นๆ แล้วแต่จะเรียก เป็นต้น ลักษณะสื่อ ICT ในปัจจุบันควรมีลักษณะของแฟ้มข้อมูล (File) ที่มีขนาดเล็ก ซึ่งสามารถออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และเข้าถึงสื่อได้อย่างรวดเร็ว

๑.๒ นำสื่อหรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่ได้จากการผลิต การสืบค้น หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ มาออกแบบการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ e-learning Courseware ด้วย

ระบบการจัดการ LMS (Learning Management System) ผ่านระบบเครือข่าย ในลักษณะที่ครูอาจออกแบบให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ในเนื้อหาวิชานั้นๆ โดยไม่ได้พบปะกับครูผู้สอนหรืออาจมาพบปะเป็นครั้งคราวก็ได้หากนักเรียนเกิดมีปัญหาในการเรียนอาจใช้ กระดานข่าว (Web board), Twitter, Hi5, Face book, e-Mail, โทรศัพท์ เป็นช่องทางในการติดต่อเพื่อสอบถามและแก้ไขปัญหากับครูผู้สอน

๑.๓ ครูผู้สอนนำ ICT เป็นเครื่องมือในการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน เช่น นำ ICT มาช่วยในการทำเอกสาร บัตรงาน ใบความรู้ โดยการค้นหาแหล่งเรียนรู้และข้อมูลจาก Internet เป็นต้น

๒. ครูให้นักเรียนเรียนรู้การใช้ ICT และการติดต่อสื่อสารด้วย ICT โดยตรง

ครูสอนโดยครูนำเอา ICT เป็นสื่อที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยตรง ได้แก่

๒.๑ สอนให้นักเรียนใช้ ICT โดยตรง มักจะปรากฏในรายวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี และวิชาคอมพิวเตอร์ ซึ่งครูสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องหลักสูตรมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด ในกรณีนี้ครูจะต้องทำการวิเคราะห์หลักสูตรจัดสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการใช้โปรแกรมต่างๆจนสามารถใช้งานและผลิตผลงานจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ ซึ่งครูอาจออกแบบการวัดประเมินผลจากการสร้างผลงานของนักเรียนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างสรรค์ผลงานตามแนวคิด และวิธีการของตนเองอย่างอิสระ แล้วสร้างชิ้นงานของตนเองในลักษณะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ โดยครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ และทำการประเมินในลักษณะผลงานนักเรียน เป็นงานเดี่ยว งานกลุ่ม หรือแม้กระทั่งประเมินผลร่วมกันกับครูท่านอื่นมีการออกแบบการวัดประเมินผลร่วมกันในลักษณะบูรณาการระหว่าง ครูสอนเทคโนโลยี กับครูสอนสาระอื่นโดยให้นักเรียนได้มีโอกาสสร้างชิ้นงานจากสิ่งที่ตนสนใจ และนำไปปรึกษาครูในเนื้อสารนั้นๆ ในกรณีนี้ครูควรมีการวางแผนในการประเมินผล และสร้างข้อตกลงร่วมกันกับครูท่านอื่น ผลงานอาจจัดทำในลักษณะที่ซับซ้อนน้อยในระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับสูง ได้แก่ การจัดทำรายงานด้วยโปรแกรมประมวลผลคำ โปรแกรมตารางคำนวณโปรแกรมฐานข้อมูล การเขียนโปรแกรมภาษาคอมพิวเตอร์ และการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมประยุกต์อื่นๆ เช่นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) Webpage รายการโทรทัศน์ Animations, CAI, WBI เป็นต้น

๒.๒ สอนให้นักเรียนสามารถใช้เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ต แล้วครูนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ และติดต่อกับนักเรียน ได้แก่ การสืบค้นข้อมูล Search Engine, e-Mail, Hifi, Face book, Blogger เป็นต้น

๒.๓ สอนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามปกติแต่มีการประเมินผลงานด้าน ICT ซึ่งนักเรียน มีความสามารถในการใช้งานสื่อ ICT จากการเรียนในวิชาคอมพิวเตอร์ ได้แก่ การจัดกิจกรรมรายวิชาวิทยาศาสตร์ให้นักเรียนค้นหาประวัตินักวิทยาศาสตร์ จากอินเทอร์เน็ต

และทำการประเมินผลด้วยการให้นักเรียนจัดทำรายงานด้วยโปรแกรมจัดทำเอกสารสำนักงานต่าง ๆ นำเสนอเนื้อหาผ่านโปรแกรม Presentation ต่าง ๆ หรือจัดทำเป็น Animation, e-book, VDO, Webpage หรือรูปแบบอื่นๆ ครู ก็ประเมินผลการดำเนินงานตามสาระเนื้อหาและข้อมูลที่นักเรียนได้นำเสนอ เป็นต้น

แหล่งที่มาของสื่อ ICT ที่นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

การนำสื่อ ICT ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน หากจะพิจารณาถึงสื่อ ICT ที่ครูสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง สามารถจำแนกตามแหล่งที่มาได้ ดังนี้

๑. สื่อ ICT ที่ครูไม่ต้องผลิตเอง

กรณีนี้ครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการผลิตสื่อ ICT แต่ต้องมีความสามารถในการใช้สื่อ ICT ได้แก่

๑.๑ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีขายตามท้องตลาดที่จัดซื้อโดยใช้เงินงบประมาณและนอกงบประมาณหรืองบประมาณส่วนตัว

๑.๒ สื่อที่มีบริการบนอินเทอร์เน็ตที่มีทั้งเว็บไซต์ของหน่วยงาน ส่วนราชการ สถานศึกษา และส่วนบุคคล

๑.๓ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับจัดสรรจากหน่วยงานต้นสังกัด

๑.๔ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ครูคนอื่นผลิตและครูยืมมาใช้ หมายความว่ารวมถึงสื่อที่สืบค้นได้จากอินเทอร์เน็ตที่มีอยู่อย่างมากมาย จากเว็บบริการต่างๆ เช่น Google, YouTube เป็นต้น หรือสื่อที่ได้มาจากการบริจาค หรือการเผยแพร่ผลงานวิชาการจากเพื่อนครู หน่วยงานทางการศึกษา และหน่วยงานอื่นๆ ในการนำไปใช้ครูต้องพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา และคุณภาพของสื่อต่างๆ ด้วย

๑.๕ สื่อ ICT ที่ครูอื่นร่วมกับนักเรียนผลิตและครูยืมมาใช้

๑.๖ สื่อ ICT ที่นักเรียนผลิตที่ได้จากการเรียนรู้ในวิชาอื่นๆ ได้แก่ การจัดทำรายงานด้วยโปรแกรมประมวลผลคำ โปรแกรมตารางคำนวณ โปรแกรมฐานข้อมูล โปรแกรมสร้างภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว การเขียนโปรแกรมภาษาคอมพิวเตอร์ และการสร้างผลงานด้วยโปรแกรมประยุกต์อื่นๆ เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) Webpage รายการโทรทัศน์ Animations, CAI, WBI เป็นต้น

๒. สื่อ ICT ที่ครูเป็นผู้ผลิตและใช้เอง

กรณีนี้ครูต้องมีความสามารถในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์และสามารถผลิตสื่อได้ด้วยตนเองโดยครูจะเป็นทั้งนักเทคนิค นักออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ทำการผลิตตามวัตถุประสงค์และความต้องการของตนเอง

๓. สื่อ ICT ที่ครูสอนให้นักเรียนผลิต

เป็นสื่อที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาต่างๆ ที่ครูได้มอบหมายให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้แล้วนำมาจัดทำเป็นรายงาน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะต่างๆ เพื่อใช้ประกอบในการจัดการเรียนการสอนและประเมินผลในวิชาต่างๆ ซึ่งอาจนำมารวบรวมเป็นหมวดหมู่ เพื่อไว้ให้บริการแก่นักเรียน หรือครูท่านอื่นสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่ตรงกับเนื้อหาสาระของตนเองได้

๔. สื่อ ICT ที่ครูและนักเรียนร่วมกันผลิต

กรณีนี้อาจเกิดจากการที่สถานศึกษาหรือกลุ่มสาระจัดกิจกรรมหรือวางแผนการจัดการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้าโดยครูต่างกลุ่มสาระร่วมมือออกแบบการสอนและทำการวัดผลร่วมกัน แล้วนักเรียนผลิตชิ้นงานตามความสนใจด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยมีครูที่มีความสามารถด้านคอมพิวเตอร์สอนนักเรียนให้สามารถใช้โปรแกรมในการผลิตสื่อ และครูผู้สอนที่มีความรู้เนื้อหาเฉพาะที่ตรงกับความสนใจของนักเรียน เป็นผู้เชี่ยวชาญคอยตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาวิชา ให้นักเรียนเป็นผู้ทำการผลิตหรือให้นักเรียนที่มีความสามารถในการใช้โปรแกรมร่วมมือกับครูที่มีความสามารถเชิงเนื้อหาผลิตสื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์และความต้องการของครูผู้สอนในแต่ละวิชา

๕. สื่อ ICT ที่ครูร่วมกันผลิตในลักษณะเครือข่ายภายในและภายนอกสถานศึกษา

กลุ่มสาระ, ต่างกลุ่มสาระ, ต่างสถานศึกษา ลักษณะนี้เป็นการร่วมมือของครูผู้สอนเอง ที่ทำการรวมกลุ่มกันเรียนรู้วิธีการผลิตสื่อและผลิตสื่อด้วยตนเองหรือเป็นกลุ่ม และนำสื่อเหล่านั้นไปเผยแพร่หรือ ใช้งานร่วมกันซึ่งเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย แต่ได้สื่อที่ถูกต้องตรงกับความต้องการของครูผู้สอน

ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของครู โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT)

ICT ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มคุณค่าของเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ ช่วยพัฒนากระบวนการทางปัญญา และพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ แต่ไม่ว่าเราจะใช้ ICT ในแง่มุมใดก็ตาม “ครู” ถือเป็นผู้นำถ่ายทอดและผู้สร้างโอกาสในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กล่าวคือ ครูต้องสามารถออกแบบกระบวนการเรียนรู้/จัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการออกแบบสื่อ ให้เอื้อต่อการทำกิจกรรมประกอบการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้กระบวนการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น การค้นคว้าจากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ การทดลอง การสังเกตจากสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องฝึกปฏิบัติจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น นอกจากการแสวงหาความรู้ด้วย ICT แล้ว ครูยังต้องส่งเสริมให้นักเรียนใช้ ICT ในการสร้างองค์ความรู้ และนำเสนอผลการเรียนรู้ได้อีกด้วย ICT จึง

เป็นเครื่องช่วยเอื้ออำนวยประโยชน์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ลดภาระงานของครูและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูได้

แต่ที่ผ่านมามีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของครู โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) พบว่า ครูยังไม่สามารถพัฒนาทักษะด้าน ICT และการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้ ICT รวมถึงการสร้างและ การใช้สื่อด้าน ICT ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และพฤติกรรมการสอนของครู เพราะเมื่อนำ ICT เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนจะเปลี่ยนแปลงไป เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องได้รับการพัฒนาให้เท่าทันกับเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ที่ก้าวล้ำไปข้างหน้าอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนด้วยการใช้ ICT ได้อย่างมืออาชีพ

การพัฒนาครูในการจัดการเรียนการสอน โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT)

จากปัญหาที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ต้องมีใช้เพียงผู้สอนอีกต่อไป แต่ต้องเป็นผู้ผลิตและพัฒนาสื่อได้ ใช้สื่อเป็น วางแผนการใช้ศักยภาพของ ICT เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างคุ้มค่าสามารถออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อ ICT รวมถึงการออกแบบการประเมินผล เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ สร้างองค์ความรู้ รวมถึงนำเสนอผลการเรียนรู้ผ่าน ICT ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น ครูควรได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ได้อย่างมีประสิทธิภาพให้คุ้มค่ากับการลงทุนด้านการศึกษาของภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนเพื่อรองรับนโยบายรัฐบาลปัจจุบันในเรื่องอุปกรณ์คอมพิวเตอร์แท็บเล็ตเพื่อการศึกษา อย่างไรก็ตามภาครัฐเองก็ต้องส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูผู้สอน รวมถึงสถานศึกษา ด้วยการบริการด้านข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย จัดทำคลังข้อมูลความรู้ (Knowledge Bank) เพื่อการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมเผยแพร่สนองความต้องการและความสนใจของครูผู้สอนและผู้เรียนอยู่เสมอ

แท็บเล็ตเพื่อการศึกษา : จากผู้ช่วยครูสู่การเรียนรู้ของนักเรียนในศตวรรษที่ ๒๑

นโยบายการศึกษาภาครัฐโดยเฉพาะด้านการศึกษาของรัฐบาลปัจจุบันที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๔ เกี่ยวกับนโยบายด้านการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ โดยรัฐบาลได้กำหนดแนวนโยบายที่ชัดเจนเพื่อเร่งพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้เป็นเครื่องมือยกระดับคุณภาพและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้มีระบบการเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ เป็นกลไกในการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาเครือข่ายและพัฒนาระบบไซเบอร์โฮม (Cyber Home) ที่สามารถ

ส่งความรู้มายังผู้เรียนโดยระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ส่งเสริมให้นักเรียนทุกระดับชั้นใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์แท็บเล็ตเพื่อการศึกษา ขยายระบบโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้กว้างขวาง ปรับปรุงห้องเรียนเพื่อให้ได้มาตรฐานห้องเรียนอิเล็กทรอนิกส์..... “แท็บเล็ต” จึงเป็นเครื่องมือด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาที่สำคัญ ที่ทรงอิทธิพลต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งนโยบายรัฐบาลมุ่งเน้นที่จะใช้สื่อแท็บเล็ตให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ตามศักยภาพและความพร้อม โดยได้ดำเนินโครงการ One Tablet PC Per Child มุ่งเป้าไปที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๕๓๙,๔๖๖ คน เป็นกลุ่มเป้าหมายนำร่องในการนำสื่อแท็บเล็ตสู่การพัฒนาการเรียนรู้

สำหรับการเรียนรู้ยุคใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนสามารถเรียนรู้ไปด้วยกัน การเรียนการสอนไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียว การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ผ่านทางสื่อและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยซึ่งสามารถเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ทั่วโลกผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างไร้ขีดจำกัดเรื่องระยะทาง เวลา และสถานที่ด้วยตัวของผู้เรียนเอง และไม่จำเป็นต้องคอยรับจากครูแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นการเรียนการสอนยุคใหม่ทั้งบทบาทหน้าที่ และกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียนและครูผู้สอนจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากห้องเรียนสู่โลกกว้าง การเรียนยุคใหม่จะมีรูปแบบกิจกรรมเชิงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวของผู้เรียน ตลอดจนใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

แท็บเล็ต คืออะไร

“แท็บเล็ต” เป็นคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลชนิดหนึ่ง มีขนาดเล็กกว่าคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กพกพาได้ง่าย น้ำหนักเบา มีคีย์บอร์ดในตัว หน้าจอเป็นระบบสัมผัส ปรับหมุนจอได้อัตโนมัติ แบตเตอรี่ใช้งานได้นานกว่าคอมพิวเตอร์พกพาทั่วไป ระบบปฏิบัติการมีทั้งที่เป็น Android IOS, และ Windows ระบบการเชื่อมต่อสัญญาณเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีทั้งที่เป็น Wi-Fi และ Wi-Fi + 3G ซอฟต์แวร์ที่ใช้กับแท็บเล็ต นิยมเรียกว่า แอปพลิเคชัน (Applications)

แท็บเล็ต พีซี -Tablet PC (Tablet personal computer)

แท็บเล็ต พีซี -Tablet PC (Tablet personal computer) คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลที่สามารถพกพาได้และใช้หน้าจอสัมผัสในการทำงาน ออกแบบให้สามารถทำงานได้ด้วยตัวมันเอง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากหลังจากทาง Microsoft ได้ทำการเปิดตัว Microsoft Tablet PC ในปี ๒๐๐๑ แต่หลังจากนั้นก็เงียบหายไปและไม่เป็นที่นิยมมากนัก แท็บเล็ต พีซีไม่เหมือนกับคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะหรือ Laptops ตรงที่จะไม่มีแป้นพิมพ์ในการใช้งานแต่จะใช้แป้นพิมพ์เสมือนจริงในการใช้งานแทน แท็บเล็ต พีซีจะมีอุปกรณ์ไร้สายสำหรับการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตและระบบเครือข่ายภายใน

แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ -Tablet Computer หรือ แท็บเล็ต -Tablet

แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ -Tablet Computer หรือเรียกสั้นๆ ว่า “แท็บเล็ต -Tablet” คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ที่สามารถใช้ในขณะเคลื่อนที่ได้ ขนาดกลางและใช้หน้าจอสัมผัสในการทำงานเป็นอันดับแรกมีคีย์บอร์ดเสมือนจริงหรือปากกาดิจิตอลในการใช้งานแทนที่แป้นพิมพ์คีย์บอร์ด และมีความหมายครอบคลุมถึงโน้ตบุ๊กแบบ convertible ที่มีหน้าจอแบบสัมผัสและมีแป้นพิมพ์คีย์บอร์ดเสมือนจริงติดมาด้วย

จุดเด่นของการใช้แท็บเล็ต พีซี

๑. สนองต่อการเรียนรู้เป็นรายบุคคล
๒. เป็นสื่อที่ก่อให้เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์อย่างมีความหมาย
๓. เกิดการแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
๔. สามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้ชัดเจน และมีความยืดหยุ่น
๕. ส่งผลสะท้อนความก้าวหน้าทางการเรียนรู้จากเนื้อหาที่เรียนต่อผู้เรียนได้ดี และสามารถช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงตนเองในการเรียนรู้เนื้อหาสาระ
๖. สนองต่อคุณภาพข้อมูลสารสนเทศ ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาสาระของข้อมูลสารสนเทศ
๗. ใช้งานได้สะดวก ไม่มีแป้นพิมพ์ น้ำหนักเบา กินไฟน้อยกว่า ใช้หน้าจอแบบสัมผัส มีความคล่องตัว เพราะใช้กับโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันสำเร็จรูป

ข้อบกพร่องของการใช้แท็บเล็ต พีซี

๑. ขณะนี้ประเทศไทยยังไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอนโดยการใช้ Tablet
๒. ครูผู้สอนยังขาดทักษะในการใช้อุปกรณ์ Tablet ในการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่ผู้เรียนบางคนมีความพร้อมที่จะเรียน
๓. ยังไม่มีการสร้างเนื้อหาบทเรียนและกิจกรรมที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน
๔. ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบ ด้านการบำรุงรักษา การแก้ปัญหาเรื่องอุปกรณ์และการใช้งาน
๕. มีการจำกัดผู้เรียนในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ (อินเทอร์เน็ต) ซึ่งทำให้ผู้เรียนขาดอิสระในการเรียนรู้

จะใช้แท็บเล็ตอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

บทสรุปจากการศึกษาวิจัยจากต่างประเทศ มีข้อเสนอแนะในการนำสื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์แท็บเล็ตมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑. มีการจัดโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ดีอย่างเพียงพอ

๒. การพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะครูผู้สอนให้มีทักษะ ความรู้และความเชี่ยวชาญในการใช้

๓. การเสริมสร้างความมั่นใจของครูผู้สอน
๔. การจัดการด้านความปลอดภัยในการใช้งาน
๕. ความสามารถในการใช้งานอย่างต่อเนื่องของแท็บเล็ตพีซี
๖. เวลาที่เพียงพอต่อการจัดเตรียมเนื้อหาสาระของผู้สอน
๗. การจัดระบบที่มีประสิทธิภาพ
๘. ประสิทธิภาพในเชิงกายภาพของตัวสื่อและสภาพแวดล้อม
๙. ควรเริ่มใช้กับกลุ่มทดลองนำร่องก่อน
๑๐. สร้างแรงกระตุ้นและแรงจูงใจที่มีประสิทธิภาพ

ครู : องค์กรประกอบสำคัญสู่ความสำเร็จ

การศึกษาในยุคใหม่ กระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมาก ครู มิใช่ผู้มอบความรู้ แต่เป็นผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน คนรุ่นใหม่ควรได้รับการพัฒนาให้เรียนรู้ได้เองตลอดชีวิต มีทักษะและกระบวนการอ่านการเขียนเป็น การใช้แท็บเล็ตจึงต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ และใช้งานร่วมกับเทคโนโลยีอื่นด้วย ไม่ใช่ใช้แท็บเล็ตแทนหนังสือหรือสื่อ ดังนั้น ภาครัฐในฐานะผู้ดูแลรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของประเทศควรหาแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องที่มีอยู่และจัดโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เพียงพอ และพัฒนาบุคลากรในการใช้แท็บเล็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนเพื่อให้ครูเกิดความคุ้นชิน และมีทักษะ ในการใช้แท็บเล็ตอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนและผู้สอนมีความกระตือรือร้นและมีเวลาเพียงพอที่จะได้ทดลองและสร้างนวัตกรรมการใช้งานแท็บเล็ตของตนเอง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน และก้าวไปสู่การศึกษาสากลเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ดังนั้น ครูควรต้องมีความรู้ความสามารถด้านคอมพิวเตอร์อย่างน้อยในระดับที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพได้ กล่าวคือ เข้าใจระบบการทำงาน สามารถใช้งานได้ และนำความรู้และทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์มาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนได้

การใช้แท็บเล็ตให้ได้ผลจึงขึ้นอยู่กับครูที่จะออกแบบกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ผสมผสานกับกระบวนการต่าง ๆ ในโรงเรียน ซึ่งยากกว่าการบรรจุสื่อลงในแท็บเล็ต เด็ก ๆ ที่ใช้แท็บเล็ตตั้งแต่เล็กจะรับรู้และคุ้นเคยกับเทคโนโลยีและสร้างโลกส่วนตัว เริ่มรู้สึกว่ามีอิสรภาพทางความคิด สังคมและการเรียนรู้

อย่างไรก็ตาม การศึกษาต้องเน้นสร้างจิตวิญญาณของการเรียนรู้ การคิดเป็น ต่อยอดความรู้ เน้นกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเป็นหลัก มากกว่าการสอนหรือป้อนความรู้ให้เด็ก เรา

ยังมีความท้าทายรอในอนาคตอีกมาก เพราะอายุของเทคโนโลยีสมัยใหม่สั้นมาก ดังนั้น การนำมาใช้ต้องคิดให้รอบคอบ ที่สำคัญครูและผู้เรียนจะต้องสร้างสมรรถนะทางคอมพิวเตอร์ (Computer Literacy) ให้เหมาะสม เพื่อรองรับการใช้งานร่วมกันและเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพต่อไป

๒.๔ องค์ความรู้ใหม่สำหรับครูในศตวรรษที่ ๒๑

ทักษะการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century Skills) ถือเป็นความจำเป็นเร่งด่วนในโลกยุคใหม่ ซึ่งเปลี่ยนผ่านจากการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๐ ที่เน้นการสร้างคนออกไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม สร้างผลผลิตซ้ำๆ ในสิ่งแวดล้อมเดิมๆ แต่โลกปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประชากรในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ต้องการ “ทักษะ” ที่จะอยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา อันเป็นกระบวนการเรียนรู้หลักในปัจจุบัน

แนวคิดเรื่อง “ทักษะแห่งอนาคตใหม่” หรือทักษะการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century Skills) เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา จากกลุ่มบุคคลที่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับคุณภาพของ “คนรุ่นใหม่” ซึ่งอยู่ในช่วงรอยต่อของยุคสมัย จากยุคอนุโลกเข้าสู่ยุคดิจิทัล กลุ่มนี้พัฒนาขึ้นจากการรวมตัวกันของบุคคลในหน่วยงานนอกระบบการศึกษา ทั้งบริษัทเอกชน องค์กรวิชาชีพระดับประเทศ และสำนักงานด้านการศึกษาของรัฐ รวมตัวกันก่อตั้งเป็นเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (Partnership for 21st Century Skills) เรียกย่อๆ ว่า **เครือข่าย P21** ซึ่งต่างมีความตระหนักถึงการก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ในศตวรรษที่ ๒๑ และกังวลคุณภาพของประชากรยุคใหม่ ซึ่งบ่มเพาะโดยระบบการศึกษา บุคคลกลุ่มนี้ได้ระดมสภาพปัญหาและอุปสรรคที่พบ และร่วมกันพัฒนาวิสัยทัศน์และกรอบความคิด เพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ขึ้น และสรุปเป็นทักษะการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century Skills) ซึ่งได้มีการคิดต่อยอดอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในวงการการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคนรุ่นใหม่

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

กระบวนการเรียนรู้ในระบบการจัดการศึกษาเพื่อสร้างประชากรให้สามารถดำรงชีวิตทำงานและเป็นผู้ดำเนินการและขับเคลื่อนสังคมนั้น นายแพทย์ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์ (๒๕๕๔) ได้กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการทำงานมิได้ขึ้นกับรู้มากหรือรู้น้อย แต่ขึ้นกับทักษะการเรียนรู้ พร้อมเรียนรู้ ใฝ่เรียนรู้ อยากเรียนรู้ สนุกกับการเรียนรู้ เรียนรู้ได้ตลอดเวลาจากทุกสถานที่ มีทักษะชีวิตที่ดีปรับตัวได้ทุกครั้งที่เมื่อพบอุปสรรค ยืดหยุ่นตัวเองได้ทุกรูปแบบเมื่อพบปัญหาชีวิต นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์

ใหม่แห่งศตวรรษที่ ๒๑ เช่นเดียวกับ ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช (๒๕๕๕) ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การศึกษาที่ดีสำหรับคนยุคใหม่นั้น ต่างจากการศึกษาเมื่อสิบหรือยี่สิบปีที่แล้ว การศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ของศิษย์ไปอย่างสิ้นเชิง และบทบาทของครูอาจารย์ก็ต้องเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง “ครูเพื่อศิษย์” ต้องเปลี่ยนจุดสนใจหรือจุดเน้นจาก “การสอน” ไปเป็นเน้นที่ “การเรียนรู้” (ทั้งของศิษย์และของตนเอง) ต้องเรียนรู้และปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ที่ตนจัดให้แก่ศิษย์ ต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก “ครูสอน” (teacher) ไปเป็น “ครูฝึก” (coach) หรือ “ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้” (learning facilitator) และต้องเรียนรู้ทักษะในการทำหน้าทีนี้โดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ที่เรียกว่า “PLC” (Professional Learning Community)

“ครู” จึงนับเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ การพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นระบบหลักในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูได้ทำหน้าที่อย่างเต็มประสิทธิภาพเป็นประเด็นที่ต้องใส่ใจและทุ่มเท เนื่องจาก “ครู” ในศตวรรษที่ ๒๑ จะต้องเปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ของศิษย์ที่เน้น “ความรู้” ไปสู่การพัฒนา “ทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้” เพื่อการดำรงชีวิต เปลี่ยนจากการ “สอน” (teacher) ไปเป็น “ผู้ช่วยฝึก” (coach) ในการเรียนรู้ ทำหน้าที่สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ศิษย์ โดยศิษย์ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ สร้างทักษะการเรียนรู้ (Learning skills) รู้วิธีการเข้าถึงหรือการหาความรู้มากกว่าตัวความรู้ ครูจึงต้องเปลี่ยนบทบาทและแนวทางการทำงานจากทำเพียงคนเดียวเป็นการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษาอื่นๆ และร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับศิษย์

ภารกิจหลักของครู พ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหรืออีกนัยหนึ่งคือการจัดการกระบวนการเรียนรู้ คือ การค้นหาให้พบว่า ทำอย่างไรจะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และมีวิธีการอย่างไรในการจัดการเรียนรู้ที่สร้าง “วิธีการ/ทักษะการหาความรู้” ไม่เพียงเน้น “ความรู้” และรู้วิธีการนำความรู้นั้นไปพัฒนาเป็น “ทักษะชีวิต” ที่จะใช้ในชีวิตประจำวัน

ลักษณะของประชากรที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ ๒๑

ครูในศตวรรษที่ ๒๑ จะต้องมีความเข้าใจในตัวผู้เรียนหรือศิษย์ของตน เพื่อเป็นพื้นฐานในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของศิษย์ให้ประสบความสำเร็จ

ลักษณะ ๘ ประการของประชากรยุคใหม่ ในหนังสือ 21st Century Skills : Learning for Life in Our Times มีดังนี้

- มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่คุณพอใจ แสดงความเห็นและลักษณะเฉพาะความเป็นตัวเอง
- ต้องการดัดแปลงสิ่งต่างๆ ให้ตรงตามความพอใจและความต้องการของตน (customization & personalization)

- ตรวจสอบหาความจริงเบื้องหลัง (scrutiny)
- เป็นตัวของตัวเองและสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อรวมตัวกันเป็นองค์กร เช่น ธุรกิจ รัฐบาล และสถาบันการศึกษา
- ความสนุกสนานและการเล่นเป็นส่วนหนึ่งของงาน การเรียนรู้ และชีวิตทางสังคม
- การร่วมมือ และความสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของทุกกิจกรรม
- ต้องการความรวดเร็วในการสื่อสาร การหาข้อมูล และตอบคำถาม
- สร้างนวัตกรรมต่อทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต

ประชากรในปัจจุบันเป็นคนยุคใหม่ (Generation Z) ซึ่งเกิดและคุ้นเคยกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการหาความรู้ในทุกเรื่อง (Access to information) ข้อมูลหลากหลายที่ล้นหลามในโลกไซเบอร์ แสดงถึงความจำเป็นที่จะต้องตระหนักถึงการสร้างและปลูกฝังคุณลักษณะการ “รู้เท่าทัน” ในการกลั่นกรองและคัดสรรข้อมูลที่ต้องการและเหมาะกับการใช้ได้จริงออกจากข้อมูลจำนวนมากมหาศาลได้

ปัจจัยและทักษะสำคัญด้านการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

ทักษะการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ ๒๑ (21st Century Skills) ประกอบด้วย ๓ ทักษะหลัก ดังนี้

๑. การเรียนรู้และนวัตกรรม (Critical thinking and Innovation)

- ๑.๑ ความคิดวิเคราะห์ที่เชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา (Critical thinking & problem solving)
- ๑.๒ การสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and innovation)
- ๑.๓ การสื่อสาร (Communication)
- ๑.๔ ความร่วมมือ (Collaboration)

๒. การเรียนรู้สื่อดิจิทัล (Digital and Life)

- ๒.๑ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Information literacy)
- ๒.๒ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อ (Media literacy)
- ๒.๓ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT literacy)

๓. ทักษะชีวิตและการทำงาน (Career and Life)

- ๓.๑ ความยืดหยุ่นและการปรับประยุกต์ (Flexibility & adaptability)
- ๓.๒ การสร้างสรรค์และการนำตนเอง (Initiative & self-direction)
- ๓.๓ สังคมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม (Social & cross-cultural interaction)

๓.๔ การผลิตและหน้าที่ความรับผิดชอบ (Productivity & accountability)

๓.๕ ความเป็นผู้นำและการรับผิดชอบ (Leadership & responsibility)

โดยมีปัจจัยอื่นๆ ที่ได้ระบุไว้ในหนังสือ 21st Century Skills : Learning for Life in Our Times ๕ ประการ ได้แก่

- ๑) Authentic learning (การเรียนรู้ในโลกจริงหรือชีวิตจริง)
- ๒) Mental model building (การเรียนรู้ในระดับสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่)
- ๓) Internal motivation (การเรียนรู้ที่นำด้วยฉันทะหรือการนำตนเอง)
- ๔) Multiple intelligence (การเรียนรู้บนฐานพหุปัญญา)
- ๕) Social learning (การเรียนรู้โดยกิจกรรมทางสังคม)

แนวคิดการเรียนรู้และทักษะของประชากรในศตวรรษที่ ๒๑

ทฤษฎี Constructivism ของ Jean Piaget เสนอว่า ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้น เมื่อได้ลงมือทำ แสวงหาเหตุผล และค่อยๆ ทำความเข้าใจจนได้ข้อสรุป ได้ความรู้มาด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ผู้เรียนได้ความรู้โดยผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนเอง จากนั้นนำมาสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับโลกของตัวเอง ทฤษฎีใหม่ๆ ในใจของผู้เรียนจะเพิ่มพูนขึ้น แข็งแรงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งได้มาโดยอาศัยตรรกะต่างๆ ที่ค่อยๆ สะสมขึ้นมาจากการเรียนรู้เอง

ทฤษฎี Constructivism ได้รับการกล่าวถึงและเผยแพร่กว้างขวางโดย Seymour Papert โดยได้ประยุกต์เป็นทฤษฎี Constructionism ได้ขยายความหมายของ Constructivism ออกไป โดยที่อธิบายว่า การศึกษาต้องเน้นให้เด็กสร้างความรู้ขึ้นมาเอง ถ้าเด็กมีอะไรอยู่ข้างในเป็นฐานแล้ว การจัดบรรยากาศในการเรียนรู้กับสิ่งต่างๆ ให้เหมาะสมจะส่งผลให้เด็กต้องสร้างสิ่งอื่นขึ้นมาใหม่ อันเป็นบันไดขั้นถัดไปจากการแสวงหาความรู้เบื้องต้น

สิ่งแวดล้อมที่ช่วยสร้างบรรยากาศในการสร้างความรู้ของเด็กในความคิดของ Papert คือ

๑. บรรยากาศและเงื่อนไขที่เปิดโอกาสให้เด็กสร้างสรรค์สิ่งที่เขาสนใจได้อย่างแท้จริง

๒. สภาพแวดล้อมสังคมที่มีความหลากหลายเอื้อให้เด็กได้ร่วมมือร่วมคิดกับคนอื่น

การเรียนรู้แบบ PBL (Project-Based Learning) เป็นที่นิยมและยอมรับในวงการศึกษาอย่างกว้างขวาง เนื่องจากการเรียนรู้แบบ PBL มีผลให้เกิดการเรียนรู้ในมิติที่ลึกซึ้งกว่า ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ (motivation) ในการเรียน และจดจ่ออยู่กับการเรียน (student engagement) มีผลการวิจัยผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้แบบ PBL ต่อการเรียนรู้ของเด็กของกลุ่มวิจัยที่นำโดยศาสตราจารย์ลินดา ดาร์ลิง แฮมมอนด์ (Prof. Linda Darling-Hammond แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด และพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือ Powerful Learning : What We Know About Teaching for Understanding สรุปได้ดังนี้

๑. เด็กนักเรียนเรียนได้ลึกขึ้นเมื่อเขามีโอกาสประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับจากห้องเรียนเข้ากับสถานการณ์ในชีวิตจริง และเมื่อเขาได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมระยะยาวที่ให้โอกาสได้จัดจ้อกับเรื่องนั้น และได้ร่วมมือกับทีมงาน

๒. ตัวแปรที่ให้ผลต่อการเรียนรู้สูงสุดคือ การได้ลงมือปฏิบัติ และได้ร่วมทีมเรียนรู้ เป็นตัวแปรที่มีผลมากกว่าพื้นฐานของนักเรียน และสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ในอดีต ผมขอตั้งข้อสังเกตว่า ผลการวิจัยข้อนี้คงจะไม่ตรงกับความเชื่อของครูและผู้บริหารการศึกษาจำนวนมาก

๓. นักเรียนจะเรียนได้ดีหากได้รับการสอนเรื่อง how to learn และ what to learn สำหรับทักษะของประชากรในศตวรรษที่ ๒๑ นั้น ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ได้กล่าวถึงประเด็นซึ่งจำเป็นต้องมีในคนตั้งแต่เด็กไปจนถึงตลอดชีวิต คือ 3R x 7C รายละเอียดดังนี้

3R ได้แก่ Reading (อ่านออก), (W) writing (เขียนได้) และ (A) Arithmetic (คิดเลขเป็น)

7C ได้แก่ Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity & innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, information & media literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร) Career & learning skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

นั่นคือ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ คือ การเรียนรู้ 3R x 7C ครูต้องเรียนรู้ 3R x 7C และต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต แม้เกษียณอายุจากการเป็นครูประจำการไปแล้ว เพราะเป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิตของตนเอง ระหว่างเป็นครูประจำการก็เรียนรู้สำหรับเป็นครูเพื่อศิษย์และเพื่อการดำรงชีวิตของตนเอง

แผนภาพ กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑
(โดยภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ = P21)

วิชาแกน

- ภาษาอังกฤษหรือศิลปะการใช้ภาษา
- ภาษาสำคัญของโลก
- ศิลปะ
- คณิตศาสตร์
- เศรษฐศาสตร์
- วิทยาศาสตร์
- ภูมิศาสตร์
- ประวัติศาสตร์
- การปกครองและหน้าที่พลเมือง

แนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑

- จิตสำนึกต่อโลก
- ความรู้พื้นฐานด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ
- ความรู้พื้นฐานด้านพลเมือง
- ความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพ
- ความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม

ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

- ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม
- การคิดเชิงวิพากษ์และแก้ไขปัญหา
- การสื่อสารและการร่วมมือทำงาน

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี

- ความรู้พื้นฐานด้านสารสนเทศ
- ความรู้พื้นฐานด้านสื่อ
- ความรู้พื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ไอซีที)

ทักษะชีวิตและการทำงาน

- ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว
- ความคิดริเริ่มและการชี้นำตนเอง
- ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม
- การเพิ่มผลผลิตและความรู้รับผิดชอบ
- ความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบ

ระบบสนับสนุนการศึกษาของศตวรรษที่ ๒๑

- มาตรฐานและการประเมินของศตวรรษที่ ๒๑
- หลักสูตรและการสอนของศตวรรษที่ ๒๑
- การพัฒนาทางวิชาการของศตวรรษที่ ๒๑
- สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของศตวรรษที่ ๒๑

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์นายแพทย์สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ ได้สรุปไว้ในบทความ “การเปลี่ยนแปลงโลกของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑” และการพัฒนาสู่ “คู่มืออาชีพ” ถึง **สภาพของการเรียนรู้ในโลกแห่งการเรียนรู้ยุคปัจจุบันและอนาคตและคู่มืออาชีพ** ว่าจากปัจจัยของการเรียนรู้และความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากดังได้กล่าวมาแล้ว จึงทำให้ “ครู” หรือ “อาจารย์” ต้องปรับตัวในการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ได้ “ผลผลิต” ทั้งในด้าน “ความรู้” ที่จะถ่ายทอดและ “บัณฑิต” ที่มีคุณภาพ โดย

๑. ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ ตรวจสอบ “คุณภาพ” ของความรู้ “คุณค่า” ของความรู้ “ความแม่นยำ” ของความรู้ ที่จะนำมาถ่ายทอด

๒. “ใช้ความรู้” นั้นๆ เป็นฐาน ในการถ่ายทอดต่อสู่ผู้เรียน ตาม “ระดับความเหมาะสม” เพื่อให้ตนเองและผู้เรียนสามารถใช้ความรู้ประยุกต์ในการแก้ปัญหา หรือหาหนทางพัฒนางานที่เกี่ยวข้อง หรือนำไปใช้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต ตลอดจนการสร้าง

นวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันความรู้ที่ถ่ายทอดควรถ่ายทอดทั้งเนื้อหาความรู้ (Cognitive) วิธีปฏิบัติหรือความสามารถในการใช้ (Skills) และเจตคติ (Attitude)

๓. ศึกษาความรู้ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับความรู้ในศาสตร์เฉพาะทางแห่งตน เพราะปัจจุบันต้องใช้ความรู้แบบองค์รวม หรือ สหวิทยาการมากขึ้น

๔. “พิสูจน์” และ “สร้าง” ความรู้ คือทั้งพิสูจน์ความรู้ที่ติดตามมาว่าเป็นจริง แม่นตรง ทั้งในภาพรวม และมีความถูกต้องเมื่อนำมาใช้ในแต่ละประเทศ แต่ละภูมิภาค ที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน รวมถึงสร้างความรู้ใหม่ขึ้นเองจากการศึกษาค้นคว้าวิจัย ซึ่งอาจต่อยอดจากความรู้ที่มีผู้ค้นพบมาแล้ว รวมถึงนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้นมาใช้ในการถ่ายทอดหรือปฏิบัติงาน

๕. “ถ่ายทอด” ความรู้ตามแนวคิดของการเรียนรู้สมัยใหม่ ที่ผู้เรียนมีอิสระในการรับรู้ และสร้างศักยภาพให้ผู้เรียนรู้จักหาความรู้ด้วยตนเอง และ “ชี้แนะ” การเรียนรู้ในลักษณะของ mentor และพัฒนา “วิธีวิทยาในการสอน” ให้เพิ่มการมี “ปฏิสัมพันธ์” กับผู้เรียน

๖. “อาศัย” เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียน “เข้าถึง” ความรู้ได้แบบไม่มีขีดจำกัดว่าต้องเรียนเฉพาะในห้องเรียน หรือต้องเรียนจากครูเท่านั้น

๗. “สร้างผู้เรียน” ให้รู้จักคิดวิเคราะห์ อย่างมีเหตุมีผล มีจิตวิสัย ใช้ข้อมูลในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา

๘. “พัฒนาตนเอง” ให้ศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รู้จักเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และยึดมั่นในหลักบูรณาการความรู้แบบสหวิทยาการ หากครูเข้าใจถึงปัจจัยต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงของโลกแห่งการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงนั้น ก็จะสามารถพัฒนาเป็น “ครูมืออาชีพ” ที่เพียบพร้อมได้รับการยอมรับสามารถสร้าง “ผลผลิตอันมีคุณภาพและมีคุณค่า” ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งต่อตนเอง อาชีพ สถาบัน และประเทศชาติได้อย่างแน่นอน

จากการประชุม “เสวนาโต๊ะกลมนานาชาติทางการศึกษา” ครั้งที่ ๑ จัดโดย สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมี Assoc. Prof. Ora Kwo คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮ่องกง มาปาฐกถา นำเรื่อง “Teachers’ Challenges in 21st Century : Pedagogy, Standardized Testing, and Paychecks” เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ได้ข้อสรุปที่สำคัญยิ่งและตรงกันคือ **ยุทธศาสตร์สำคัญที่สุดของการพัฒนาการศึกษาที่เวลานี้ใช้กันทั่วโลก คือเน้นที่การพัฒนาครู** สอดคล้องกับข้อสรุปจากงานวิจัยของเซอร์ไมเคิล บาร์เบอร์ (Barber, ๒๐๐๘) ยังได้กล่าวถึง **หลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคต** ที่นอกจากเน้นองค์ความรู้ (knowledge) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (thinking) ความเป็นผู้นำ (leadership) แล้ว ยังให้ความสำคัญกับความสามารถ

ในการอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Ethical underpinning) ซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่สำคัญมากของการดำรงชีวิตในโลกอนาคต

หลักสูตรการผลิตครูสำหรับอนาคต = E(K+T+L)

E = Ethical Underpinning คือ ความสามารถในการอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม สามารถตระหนักถึงความสวยงามของการได้อยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่สำคัญมากของการดำรงชีวิตในโลกอนาคต

K = Knowledge คือ ความรู้ที่จำเป็นต้องเรียนรู้สำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต

T = Thinking คือ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ และเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ

L = Leadership คือ ความเป็นผู้นำ สามารถโน้มน้าวจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตาม

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า คุณลักษณะของครู ในบทบาทของผู้สนับสนุนการศึกษายุคใหม่ ประกอบด้วยคุณลักษณะหลัก ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) คุณลักษณะของผู้นำทางการศึกษา ๒) คุณลักษณะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และ ๓) คุณลักษณะของผู้ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางคำสอนของศาสนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. คุณลักษณะของผู้นำทางการศึกษา

ครูยุคใหม่จะต้องเป็นคนทันสมัย ไม่ตกยุค มีวิสัยทัศน์ ไม่หยุดศึกษาหาความรู้ มีความสามารถปรับตนเองเข้ากับสถานการณ์ ทันต่อเหตุการณ์ โดยใช้วิธีการ ระบบสารสนเทศที่เหมาะสมและนวัตกรรมทางเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเครื่องมือช่วยในการบริหารงาน

๒. คุณลักษณะของเทคโนโลยีสารสนเทศ

ครูยุคใหม่จะต้องมีความสามารถในการปรับประยุกต์ใช้และเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ และสามารถนำมาใช้ในการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนด้วยสื่อ เช่น คอมพิวเตอร์ มัลติมีเดีย เป็นต้น

๓. คุณลักษณะของผู้ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางคำสอนของศาสนา

เนื่องจากหลักศาสนาทุกศาสนา มีจุดเน้นของคำสอนเพื่อให้มนุษย์เมื่อเกิดมาอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่เบียดเบียน ละเว้นจากความชั่ว ตลอดจนขัดเกลาจิตใจของมนุษย์ให้อยู่ในกรอบของความดีงามตั้งแต่เด็กจนเติบโต รวมทั้งต้องมีความสามารถในการอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม สามารถตระหนักถึงความสวยงามของการได้อยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่สำคัญมากของการดำรงชีวิตในโลกอนาคต

วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ ๒๑

ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช กล่าวถึง เครื่องมือของการเรียนรู้ที่มีพลัง คือ จักรยานแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมีวงล้อประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ Define, Plan, Do และ Review วงล้อมี ๒ วง วงหนึ่งเป็นของนักเรียน อีกวงหนึ่งเป็นของครู หลักสำคัญ คือวงล้อจักรยานแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนกับครูต้องไปด้วยกันอย่างสอดคล้องเชื่อมโยงกัน “จักรยาน” นี้คือ โมเดลการเรียนรู้แบบ PBL (Project Based Learning) นั่นเอง โดยจะมีชิ้นส่วนอื่นๆ มาประกอบเข้าเป็นจักรยานแห่งการเรียนรู้แบบ PBL (Project Based Learning) และจะต้องมี “พื้นถนน” ที่มี “ความลาดเอียง” เป็นส่วนประกอบของการเรียนรู้ นั่นคือหากจะให้การเรียนรู้มีพลังจดจำไปจนวันตาย ต้องเรียนโดยลงมือทำเป็นโครงการ (project) ร่วมมือกันทำเป็นทีม ทำกับปัญหาที่อยู่ในชีวิตจริง

Define คือ ขั้นตอนการทำให้สมาชิกของทีมงาน รวมทั้งครูด้วยมีความชัดเจนร่วมกันว่า คำถามปัญหา ประเด็น ความท้าทายของโครงการคืออะไร และเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อะไร

Plan คือ การวางแผนการทำงานในโครงการ ครูก็ต้องวางแผนกำหนดทางหน้าที่ได้ในการทำหน้าที่ได้ซ้ รวมทั้งเตรียมเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำโครงการของนักเรียน และที่สำคัญ เตรียมคำถามไว้ถามทีมงานเพื่อกระตุ้นให้คิดถึงประเด็นสำคัญบางประเด็นที่นักเรียนมองข้ามโดยถือหลักว่า ครูต้องไม่เข้าไปช่วยเหลือจนทีมงานขาดโอกาสคิดเองแก้ปัญหาเอง

Do คือ การลงมือทำ มักจะพบปัญหาที่ไม่คาดคิดเสมอ นักเรียนจึงจะได้เรียนรู้ทักษะในการแก้ปัญหา การประสานงาน การทำงานร่วมกันเป็นทีม การจัดการความขัดแย้ง ทักษะในการทำงานภายใต้ทรัพยากรจำกัด ทักษะในการค้นหาความรู้เพิ่มเติมทักษะในการทำงานในสภาพที่ทีมงานมีความแตกต่างหลากหลาย ทักษะการทำงานในสภาพกดดัน ทักษะในการบันทึกผลงาน ทักษะในการวิเคราะห์ผลและแลกเปลี่ยนข้อวิเคราะห้กับเพื่อนร่วมทีม

Review คือ ช่วงที่เกิดการเรียนรู้มากที่สุด คือ ช่วงที่ทั้งทีมนักเรียนจะทบทวนการเรียนรู้ ที่ไม่ใช่แค่ทบทวนว่า โครงการได้ผลตามความมุ่งหมายหรือไม่ แต่จะต้องเน้นทบทวนว่างานหรือกิจกรรม หรือพฤติกรรมแต่ละขั้นตอนได้ให้บทเรียนอะไรบ้าง เอาทั้งขั้นตอนที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลวมาทำความเข้าใจ และกำหนดวิธีทำงานใหม่ที่ถูกต้องเหมาะสมรวมทั้งเอาเหตุการณ์ระทึกใจ หรือเหตุการณ์ที่ภาคภูมิใจประทับใจมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ขั้นตอนนี้เป็นการเรียนรู้แบบทบทวนไตร่ตรอง (reflection) หรือในภาษา KM เรียกว่า AAR (After Action Review)

นอกจากนี้ยังมี **การนำเสนอ (Presentation)** โครงการต่อชั้นเรียน เป็นขั้นตอนที่ทำให้การเรียนรู้ทักษะอีกชุดหนึ่ง ต่อเนื่องกับขั้นตอน Review เป็นขั้นตอนที่ทำให้เกิดการทบทวนขั้นตอนของงานและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้น แล้วเอามานำเสนอในรูปแบบที่เข้าใจ ให้อารมณ์และให้ความรู้ (ปัญญา)

จักรยานแห่งการเรียนรู้จะไปสู่เป้าหมายทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ได้ดีต้องมีพื้นถนนที่ปูแน่นไปด้วยความร่วมมือของทีมงานและมีพื้นที่ลาดเอียงพอเหมาะ พื้นที่ชันเกินไปเปรียบเสมือนคำถามและปัญหาที่ยากเกินไป เด็กจะเรียนอย่างมีความทุกข์ พื้นที่ลาดเกินไปเปรียบเสมือนคำถามและปัญหาที่ง่ายเกินไป ไม่ท้าทาย และไม่ได้รับความรู้เพิ่ม

ครูในศตวรรษที่ ๒๑

ครูในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งเป็นฟันเฟืองสำคัญในการจัดการเรียนรู้ จะไม่เห็น “ความรู้” แต่เน้นการพัฒนาให้มนุษย์มีทักษะ (Skill) ในการสืบค้น เข้าถึง “ความรู้” โดยการสร้างกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึก ทำท่าย มีกิจกรรมให้ทำ เรียกว่าเป็นการเรียนแบบ Active learning คือ วิ่งออกไปหาความรู้ ซึ่งจะ让孩子ไม่เบื่อหน่าย และสร้างกิจกรรมร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน โดย

๑. ครูต้องมีการปรับเปลี่ยนเรื่อง “ความเชื่อ” เรื่องการถ่ายทอดความรู้ จากการป้อนความรู้ใส่ลูกศิษย์เพียงอย่างเดียว ไปสู่การส่งเสริมให้ผู้เรียนนั้นได้รู้จักที่จะคิดและเฝ้าวินิจฉัยที่จะออกไปหาคำตอบ ตามทฤษฎีพีระมิดแห่งการเรียนรู้ (Learning pyramid) นั้น โครงสร้างของพีระมิดระบุไว้ชัดเจนว่าการเรียนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จมีหัวใจสำคัญคือการแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน (Discussion) มีการทดลองปฏิบัติ (Practice doing) และสามารถถ่ายทอด (Teaching) ให้ผู้อื่นได้

๒. การเรียนในศตวรรษที่ ๒๑ “ครู” จะมีบทบาทสำคัญยิ่งกว่าเดิมแต่ไม่ใช้ในฐานะผู้สอน แต่ในฐานะผู้ฝึกให้เด็กได้เกิดทักษะที่จำเป็น ครูต้องปรับตัวมาสู่การเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ ตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและลงมือปฏิบัติ เพราะการลงมือทำจะช่วยสนับสนุนให้เด็กได้เกิดทักษะการเรียนรู้ (Learning skill) โดยอาจจะอยู่ในรูปแบบของโครงการ เพื่อให้เด็กสามารถ นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตตนเอง

๓. ครู คือ ผู้ที่มีความสำคัญต่อการจะเปลี่ยนแปลงการศึกษาไปสู่ศตวรรษที่ ๒๑ ต้องเริ่มสร้างครูที่กล้าลอง กล้าทำ มีแนวคิดเดียวกันเพื่อช่วยขับเคลื่อนแนวคิดการเปลี่ยนแปลงให้มีพลัง

๔. การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องเริ่มจากหน่วยงานระดับชาติ อาจจะเริ่มจากคนกลุ่มคนเล็กๆ ที่มีเป้าหมายเดียวกัน เพราะการจะทำให้ผู้เรียนมีทักษะพร้อมก้าวสู่ศตวรรษที่ ๒๑ เป็นเรื่องของทุกคนในสังคม

๒.๕ การใช้และการผลิตสื่อการเรียนการสอนของครู

สื่อการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนให้ตรงกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เป็นสิ่งที่จะช่วยเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรม ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งยากที่เป็นนามธรรมได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลิน และสามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น

ในปัจจุบันนี้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การดำเนินชีวิตของเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับความก้าวหน้าเทคโนโลยีหลายอย่าง โดยเฉพาะในด้านการศึกษากิจการที่จะพัฒนาประเทศชาติให้ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้นั้น จะต้องพัฒนาที่ตัวคนในประเทศก่อน และการที่จะพัฒนาตัวคนได้นั้น จะต้องยกระดับการศึกษาของคนให้สูงขึ้น การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคนที่จะทำการพัฒนาประเทศการจัดกระบวนการสอนที่เป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มิใช่การสอนที่เป็นการถ่ายทอดความรู้จากครูแต่เพียงอย่างเดียว ผู้เรียนจำเป็นที่จะต้องแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา โดยใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศต่างๆ ให้เกิดประโยชน์

คุณภาพการเรียนการสอนที่ดีจะสำเร็จตามความมุ่งหมายได้นั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ คือ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหาวิชา สื่อการสอน และสภาพแวดล้อมต่างๆ การพัฒนาการศึกษานั้นจะปรับเพียงด้านตำราเรียนหรือหลักสูตรคงไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะการเรียนการสอนในทุกระดับชั้น ผู้เรียนจะเกิดความสนใจมากขึ้น ถ้าผู้สอนใช้สื่อที่เหมาะสมมาประกอบการเรียนการสอน ซึ่งทำให้ผู้เรียนพอใจและสนุก สื่อการสอนจะเป็นสื่อกลางที่จะทำให้บทเรียนที่สลับซับซ้อนชัดเจนขึ้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ หมวด ๙ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (มาตรา ๖๔) กล่าวว่า รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาและพัฒนาแบบเรียนตำราหนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิต และมีการใช้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา เพื่อสร้างและพัฒนาความรู้ เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

แม้กระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกหลายประเทศได้ให้ความสำคัญกับการปรับการเรียนการสอน มีการวางแผนยุทธศาสตร์ห้องเรียนแห่งอนาคตในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งเป็นระบบห้องเรียนอิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถจัดการเรียนรู้ด้วยระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ได้ทั่วโลกผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตที่มีการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้สูงขึ้น ซึ่งลักษณะของห้องเรียนแห่งอนาคตนั้นจะมีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้

ในการพัฒนาการศึกษา มีการจัดแหล่งเรียนรู้โดยใช้ระบบสื่อเทคโนโลยีไม่ว่าจะเป็นระบบ e-Classroom, e-Learning, e-Library, e-Office, e-Student, e-Service เป็นต้น หรืออาจใช้ระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) มาสนับสนุนการเรียนรู้และการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ก้าวทันสังคมในยุคข้อมูลข่าวสาร สำหรับประเทศไทยนั้น มีสถานศึกษาเพียงบางแห่งที่มีความพร้อมสูง มีการจัดห้องเรียนในลักษณะของห้องเรียนที่มีการใช้สื่อเทคโนโลยีเข้ามาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายแจกแท็บเล็ต (Tablet PC) ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ตามโครงการ One Tablet PC Per Child ซึ่งเป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลได้แถลงไว้ ถือเป็น การสร้างมิติใหม่ ของการศึกษาไทยในการเข้าถึงการใช้สื่อเทคโนโลยี เตรียมพร้อมเพื่อการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นการเปิดโลกกว้างแห่งการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ช่วยให้เด็กไทยก้าวสู่โลกสมัยใหม่และค้นคว้าข้อมูลได้ อย่างกว้างขวางรวดเร็ว รวมถึงยังสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองไม่จำกัดการเรียนรู้ของเด็กอยู่เฉพาะในห้องเรียนแบบเดิมๆ วงการศึกษาต้องมีการพัฒนาให้เกิดห้องเรียนแห่งอนาคตในทุกสถานศึกษา หากแต่ผู้รับผิดชอบต้องพิจารณาเพื่อหาทางป้องกันอย่างรอบคอบเพราะสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยนั้นอาจจะเป็นดาบสองคมที่มีทั้งข้อดีและข้อเสีย

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการสอน (Instruction Media) หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ หรือวิธีการใดๆ ก็ตามที่เป็นตัวกลางหรือพาหะ ในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ทักษะและประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียน สื่อการสอนแต่ละชนิดจะมีคุณสมบัติพิเศษและมีคุณค่าในตัวของมันเองในการเก็บและแสดง ความหมายที่เหมาะสมกับเนื้อหาและเทคนิควิธีการใช้อย่างมีระบบ มนุษย์รู้จักนำเอาสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ มาใช้เป็นสื่อการสอน ตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. ๑๙๓๐ เป็นต้นมา ด้วยความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน ทำให้สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ตลอดจนวิธีการแปลกๆ ถูกนำมาใช้เป็นสื่อการสอนกันอย่างกว้างขวาง เช่น การใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษาทั้งในระบบวงจรปิด และในระบบทางไกล หรือการใช้ชุดการสอนเพื่อการเรียนรู้เป็นรายบุคคล เป็นต้น

ถึงแม้จะได้มีการใช้สิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ใหม่ๆ หรือคิดหาเทคนิควิธีการแปลกๆ มาใช้เป็นสื่อการสอนกันอย่างมากมายเพียงใดก็ตาม บรรดาสื่อการสอนที่เคยถูกใช้กันมาก่อน เช่น รูปภาพ แผนภูมิ แผนภาพ แผนสถิติ ฯลฯ ก็ยังคงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องช่วยในการเรียนรู้ผู้นั้นเอง

• **ประเภทของสื่อการเรียนการสอน** สื่อการเรียนการสอนแบ่งตามคุณลักษณะได้ ๔ ประเภทคือ

๑) สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส เอกสาร ตำรา สารเคมี สิ่งพิมพ์ต่างๆ และคู่มือการฝึกปฏิบัติ

๒) สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ ของจริง หุ่นจำลอง เครื่องเล่นเทปเสียง เครื่องเล่นวีดิทัศน์ เครื่องฉายแผ่นใส อุปกรณ์และเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ

๓) สื่อประเภทเทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม การฝึกปฏิบัติการ ฝึกงาน การจัดนิทรรศการ และสถานการณ์จำลอง

๔) สื่อประเภทคอมพิวเตอร์ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Computer presentation) การใช้ Intranet และ Internet เพื่อการสื่อสาร (Electronic mail: E-mail) และการใช้ www. (World Wide Web) แท็บเล็ต (Tablet PC)

• สื่อการเรียนการสอนจำแนกตามประสบการณ์

เอดการ์ เดล (Edgar Dale) เชื่อว่าประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรมจะทำให้เกิดการเรียนรู้แตกต่างกับประสบการณ์ที่เป็นนามธรรม ดังนั้นจึงจำแนกสื่อการสอนโดยยึดประสบการณ์เป็นหลักเรียงตามลำดับจากประสบการณ์ที่ง่ายไปยาก ๑๐ ชั้น เรียกว่า กรวยประสบการณ์ (Cone of Experience)

ขั้นที่ ๑ ประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย (Direct Experiences) ประสบการณ์ขั้นนี้ เป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาทั้งปวง เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับมาจากความเป็นจริงและด้วยตนเองโดยตรง ผู้รับประสบการณ์นี้จะได้เห็น ได้จับ ได้ทำ ได้รู้สึก และได้ดมกลิ่นจากของจริง ดังนั้นสื่อการสอนที่ให้ประสบการณ์การเรียนรู้ในขั้นนี้ก็คือ ของจริง หรือความเป็นจริงในชีวิตของคนเรานั้นเอง เช่น เล่นกีฬา ทำอาหาร ปลูกพืชผัก หรือเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

ขั้นที่ ๒ ประสบการณ์จำลอง (Verbal Symbols) เป็นที่ยอมรับกันว่าศาสตร์ต่างๆ ในโลก มีมากกว่าที่จะเรียนรู้ได้หมดสิ้นจากประสบการณ์ตรงในชีวิต บางกรณีก็อยู่ในอดีตหรือซับซ้อนเร้นลับหรือเป็นอันตราย ไม่สะดวกต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จึงได้มีการจำลองสิ่งต่างๆ เหล่านั้นมาเพื่อการศึกษา ของจำลองบางอย่างอาจจะเรียนได้ง่ายกว่าและสะดวกกว่า เช่น หุ่นจำลอง ของตัวอย่าง การแสดงเหตุการณ์จำลองทางดาราศาสตร์

ขั้นที่ ๓ ประสบการณ์นาฏการ (Dramatized Experiences) ประสบการณ์ต่างๆ ของคนเรานั้น มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราไม่สามารถประสบได้ด้วยตนเอง เช่น เหตุการณ์ในอดีต เรื่องราวในวรรณคดี การเรียนในเรื่องที่มีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ หรือเรื่องธรรมชาติที่เป็นนามธรรม การแสดงละครจะช่วยให้เราได้เข้าไปใกล้ความเป็นจริงมากที่สุด เช่น ฉาก เครื่องแต่งตัว เครื่องมือ หุ่นต่างๆ เป็นต้น

ขั้นที่ ๔ การสาธิต (Demonstration) คือ การอธิบายถึงข้อเท็จจริงหรือแบ่งความคิด หรือกระบวนการต่างๆ ให้ผู้ฟังแลเห็นไปด้วย เช่น ครูวิทยาศาสตร์เตรียมก๊าซออกซิเจนให้นักเรียนดูก็เป็นการสาธิต การสาธิตก็เหมือนกับนาฏการหรือการศึกษานอกสถานที่ เราถือเป็นการสอนอย่างหนึ่ง ซึ่งในการสาธิตนี้ อาจรวมเอาสิ่งของที่ใช้ประกอบหลายอย่าง นับตั้งแต่

ของจริงไปจนถึงตัวหนังสือ หรือคำพูดเข้าใจด้วย แต่เราไม่ฟังเสียงถึงสิ่งเหล่านี้ เราจะให้ความสำคัญกับกระบวนการทั้งหมดที่ผู้เรียนจะต้องเฝ้าสังเกตอยู่โดยตลอด

ขั้นที่ ๕ การศึกษานอกสถานที่ (Field Trips) การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่เป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเพื่อให้นักเรียนได้เรียนจากแหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ที่มีอยู่จริงภายนอกห้องเรียน ดังนั้นการศึกษานอกสถานที่จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่เป็นสื่อกลางให้นักเรียนได้เรียนจากของจริง

ขั้นที่ ๖ นิทรรศการ (Exhibits) มีความหมายที่กว้างขวาง เพราะหมายถึงการจัดแสดงสิ่งต่างๆ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ชม ดังนั้นนิทรรศการจึงเป็นการรวมสื่อต่างๆ มากมายหลายชนิด การจัดนิทรรศการที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัด จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดสร้างสรรค์มีส่วนร่วม และได้รับข้อมูลย้อนกลับด้วยตัวของตัวเอง

ขั้นที่ ๗ โทรทัศน์และภาพยนตร์ (Television and Motion Picture) โทรทัศน์เป็นสื่อการสอนที่มีบทบาทมากในปัจจุบัน เพราะได้เห็นทั้งภาพและได้ยินเสียงในเวลาเดียวกัน และยังสามารถแพร่และถ่ายทอดเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นได้ด้วย นอกจากนี้โทรทัศน์ยังมีหลายรูปแบบ เช่น โทรทัศน์วงจรปิด ซึ่งโรงเรียนสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีโทรทัศน์วงจรปิดที่เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาอย่างกว้างขวาง ภาพยนตร์เป็นสื่อที่จำลองเหตุการณ์มาให้ผู้ชมหรือผู้เรียนได้ดูและได้ฟังอย่างใกล้เคียงกับความจริง แต่ไม่สามารถถ่ายทอดเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นได้ ถึงอย่างไรก็ตามภาพยนตร์ก็ยัง นับว่าเป็นสื่อที่มีบทบาทมากในการเรียนการสอนเช่นเดียวกับโทรทัศน์

ขั้นที่ ๘ ภาพนิ่ง การบันทึกเสียง และวิทยุ (Still Picture) ภาพนิ่ง ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพวาดซึ่งมีทั้งภาพทึบแสงและโปร่งแสง ภาพทึบแสงคือรูปถ่าย ภาพวาด หรือภาพในสิ่งพิมพ์ต่างๆ ส่วนภาพนิ่งโปร่งใสหมายถึงสไลด์ फिल्मสตริป ภาพโปร่งใสที่ใช้กับเครื่องฉายวัสดุโปร่งใสเป็นต้น ภาพนิ่งสามารถจำลองความเป็นจริงมาให้เราศึกษาจนจอบได้ การบันทึกเสียง ได้แก่ แผ่นเสียงและเครื่องเล่นแผ่นเสียง เทปและเครื่องบันทึกเสียง และเครื่องขยายเสียงตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับเสียง ซึ่งนอกจากจะสามารถนำมาใช้ อย่างอิสระในการเรียนการสอนด้วยแล้ว ยังใช้กับรายการวิทยุและกิจกรรมการศึกษาอื่นๆ ได้ด้วย ส่วนวิทยุ นั้น ปัจจุบันที่ยอมรับกันแล้วว่า ช่วยการศึกษาและการเรียนการสอนได้มาก ซึ่งไม่จำกัดอยู่แต่เพียงวิทยุโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงวิทยุทั่วไปอีกด้วย

ขั้นที่ ๙ ทัศนสัญลักษณ์ (Visual Symbols) สื่อการสอนประเภททัศนสัญลักษณ์นี้มีมากมายหลายชนิด เช่น แผนภูมิ แผนภาพ แผนที่ แผนที่ ภาพโฆษณา การ์ตูน เป็นต้น สื่อเหล่านี้เป็นสื่อที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์สำหรับถ่ายทอดความหมายให้เข้าใจได้รวดเร็วขึ้น

ขั้นที่ ๑๐ วจนสัญลักษณ์ (Verbal Symbols) สื่อขั้นนี้เป็นสื่อที่จัดว่า เป็นขั้นที่เป็นนามธรรมมากที่สุด ได้แก่ ตัวหนังสือหรืออักษร สัญลักษณ์ทางคำพูดที่เป็นเสียงพูด ความ

เป็นรูปธรรมของสื่อประเภทนี้จะไม่คงเหลืออยู่เลย อย่างไรก็ตามถึงแม้สื่อประเภทนี้จะมีลักษณะที่เป็นนามธรรมที่สุดก็ตาม เราก็ใช้ประโยชน์จากสื่อประเภทนี้มาก เพราะต้องใช้ในการสื่อความหมายอยู่ตลอดเวลา เช่น คำพูด คำอธิบาย หนังสือ เอกสาร แผ่นปลิว แผ่นพับ ที่ใช้ตัวอักษร ตัวเลข แทนความหมายของสิ่งต่างๆ

• **สื่อการเรียนการสอนจำแนกตามคุณสมบัติ Wilbure Young** ได้จัดแบ่งไว้ดังนี้

- ๑) ทัศนวัสดุ (Visual Materials) เช่น กระดานดำ กระดานผ้าสำลี แผนภูมิ รูปภาพ फिल्मสตริป สไลด์ ฯลฯ
- ๒) โสตวัสดุ (Audio Materials) เช่น เครื่องบันทึกเสียง (Tape Recorder) เครื่องรับวิทยุ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ระบบขยายเสียง ฯลฯ
- ๓) โสตทัศนวัสดุ (Audio Visual Materials) เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ฯลฯ
- ๔) เครื่องมือหรืออุปกรณ์ (Equipments) เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉาย फिल्मสตริป เครื่องฉายสไลด์
- ๕) กิจกรรมต่างๆ (Activities) เช่น นิทรรศการ การสาธิต ทัศนศึกษา ฯลฯ

• **สื่อการเรียนการสอนจำแนกตามรูปแบบ (Form) Louis Shores** ได้แบ่งประเภทสื่อการสอนตามแบบไว้ดังนี้

- ๑) สิ่งตีพิมพ์ (Printed Materials) เช่น หนังสือแบบเรียน เอกสารการสอน ฯลฯ
- ๒) วัสดุกราฟฟิก เช่น แผนภูมิ (Charts) แผนสถิติ (Graph) แผนภาพ (Diagram) ฯลฯ
- ๓) วัสดุฉายและเครื่องฉาย (Projected Materials and Equipment) เช่น ภาพยนตร์ สไลด์ ฯลฯ
- ๔) วัสดุถ่ายทอดเสียง (Transmission) เช่น วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง

บทบาทของสื่อในการเรียนการสอน

สื่อการสอน (Instructional Media) เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ รวมทั้งครูจะสามารถพัฒนาการเรียนการสอนได้ดีเพียงใดนั้น สิ่งบ่งชี้สำคัญประการหนึ่งก็คือประสิทธิภาพของการใช้สื่อการเรียนการสอนของผู้ใช้สื่อหรือผู้นำเสนอสื่อนั้นเอง สื่อการสอน แต่ละชนิด แต่ละประเภท หากผู้สอนสามารถเลือกใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว สื่อชนิดนั้นหรือประเภทนั้นย่อมก่อให้เกิดพัฒนาการทางการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงเกี่ยวกับการเลือกใช้สื่อการสอนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องพิจารณาถึง ๓ องค์ประกอบสำคัญคือ

- ๑) พิจารณาด้านเกณฑ์ของการเลือกสื่อการสอน
- ๒) พิจารณาถึงจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการใช้สื่อการสอน
- ๓) พิจารณาถึงเงื่อนไข สภาพการณ์หรือกิจกรรมทางการเรียน ทั้งนี้จึงจะถือได้ว่าครูผู้สอนหรือผู้นำเสนอสื่อได้เลือกใช้สื่อการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการศึกษาในปัจจุบันการศึกษาจะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจะเป็นผู้อำนวยการ ความสะดวกในการเรียนการสอน และใช้สื่อการเรียนการสอน พร้อมทั้งจัดแหล่งการเรียนรู้ให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้างานด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้ฟังมาเป็นการฝึกพูด ฝึกกระทำ ฝึกใช้ความคิด ฝึกเสนอความคิดเห็น ฝึกทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ฝึกแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบ โดยเริ่มตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาเป็นต้นไป

• คุณค่าของสื่อการสอน จำแนกได้ ๓ ด้าน คือ

๑) คุณค่าด้านวิชาการ

- ๑.๑ ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง
- ๑.๒ ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีกว่าและมากกว่าไม่ใช้สื่อการสอน
- ๑.๓ ลักษณะที่เป็นรูปธรรมของสื่อการสอน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของสิ่งต่าง ๆ ได้กว้างขวางและเป็นแนวทางให้เข้าใจสิ่งนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น
- ๑.๔ ส่วนเสริมด้านความคิด และการแก้ปัญหา
- ๑.๕ ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ถูกต้อง และจำเรื่องราวได้มากและได้นาน
- ๑.๖ สื่อการสอนบางชนิด ช่วยเร่งทักษะในการเรียนรู้ เช่น ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง เป็นต้น

๒) คุณค่าด้านจิตวิทยาการเรียนรู้

- ๒.๑ ทำให้เกิดความสนใจ และต้องเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น
- ๒.๒ ทำให้เกิดความคิดรวบยอดเป็นเพียงอย่างเดียว
- ๒.๓ ได้รับความสนใจ ทำให้เกิดความพึงพอใจ และช่วยผู้กระทำกิจกรรมด้วยตนเอง

๓) คุณค่าด้านเศรษฐกิจการศึกษา

- ๓.๑ ช่วยให้ผู้เรียนที่เรียนช้าเรียนได้เร็วและมากขึ้น
- ๓.๒ ประหยัดเวลาในการทำความเข้าใจเนื้อหาต่าง ๆ
- ๓.๓ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เหมือนกันครั้งละหลาย ๆ คน
- ๓.๔ ช่วยขจัดปัญหาเรื่องเวลา สถานที่ ขนาด และระยะทาง

ลักษณะของสื่อการสอนที่ดี

การจัดการศึกษาควรจัดให้เหมาะสมและครอบคลุมจุดประสงค์ เพื่อที่ผู้เรียนจะได้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การจัดการเรียนรู้จึงควรคำนึงถึงหลายสิ่ง แต่ในที่นี้จะกล่าวเน้นไปในเรื่องของสื่อการสอน เนื่องจากสื่อการสอนถือเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยในการที่จะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น สื่อการสอนที่ดีจะช่วยให้การเรียนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยลักษณะของสื่อที่ดีมีดังนี้

- ๑) เนื้อหาสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลาง
- ๒) เนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชาทันสมัย ยากง่ายเหมาะสมกับวัยและระดับชั้น ไม่ขัดต่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของชาติ
- ๓) ภาษาถูกต้องเหมาะสม ชัดเจน สื่อความหมายให้เข้าใจได้ง่าย
- ๔) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมกระบวนการคิด การลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหา สรุปหลักความคิด สร้างองค์ความรู้
- ๕) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ส่งเสริมให้คิดทบทวนความเข้าใจในบทเรียน ชัดเจนปฏิบัติได้
- ๖) มีผังมโนทัศน์ของหน่วย คำศัพท์สำคัญ เรื่องน่ารู้ ประโยชน์จากการเรียนรู้ และคำถามประกอบกิจกรรม เพื่อช่วยให้เรียนรู้ได้เร็ว เข้าใจชัดเจนขึ้น และนำไปใช้ได้จริง
- ๗) มีภาพ ตาราง แผนภูมิ แผนผังความคิดประกอบเนื้อหา ช่วยให้เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น
- ๘) มีบทสรุปและอภิธานศัพท์ เพื่อช่วยการเรียนรู้ให้รวดเร็วและถูกต้อง
- ๙) มีการประเมินทั้งด้านเนื้อหา กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมเป็นระยะๆ ทุกหน่วย และเมื่อจบรายวิชา เพื่อให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้และตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของตนเองได้

สื่อการสอนที่ดีย่อมช่วยให้การเรียนรู้อบรมบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ๑) มีความเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน
- ๒) มีความเหมาะสมกับรูปแบบของการเรียนการสอน
- ๓) มีความเหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน
- ๔) มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของการใช้สื่อ

ความสามารถในการใช้และการผลิตสื่อการเรียนการสอนของคุณ

สื่อที่ดี คือสิ่งที่นำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนแล้วทำให้ผู้เรียนเข้าใจ ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อด้วย ไม่จำเป็นต้องบังคับผูกมัดเด็กให้เรียนรู้ตามสื่อที่ต้องการ เช่น เด็กชอบเล่นเกมมาก ครูควรสร้างสื่อหรือบทเรียนในรูปแบบของเกม เด็กจะเรียนรู้อย่างสนุกและได้ความรู้ตามเนื้อหาสาระโดยไม่รู้ตัว

ผลการวิจัยพบว่า สื่อการสอนที่ครูโรงเรียนประถมศึกษาใช้มากคือ สื่อของจริง ของตัวอย่าง เอกสาร หนังสือประกอบการสอน รูปภาพ ภาพโปสเตอร์ การ์ตูน เครื่องคอมพิวเตอร์ และเครื่องบันทึกเสียง ในด้านของเทคนิคการสอนที่ใช้มากคือ วิธีการสอนแบบทดลอง การปฏิบัติการและการสาธิต และความต้องการใช้สื่อการสอน พบว่าต้องการใช้ของจริง ของตัวอย่าง แผ่น/จานบันทึกใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ แอปพลิเคชัน ชุดการสอน บทเรียนสำเร็จรูป เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องรับโทรทัศน์ และเครื่องฉายวิดีโอ โดยโรงเรียนต้องการให้ครูผู้สอนผลิตสื่อขึ้นใช้เองเพราะจะได้ตรงกับความต้องการในการสอน

การกำหนดนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการใช้สื่อเทคโนโลยี ควรคำนึงถึงความทัดเทียมและศักยภาพของโรงเรียนด้วย เพราะนโยบายที่ผ่านมา มุ่งเน้นเรื่องเทคโนโลยีจนไปปิดกั้นความคิดในการพัฒนาในแนวทางอื่นๆ และสื่อทันสมัยใด ๆ ก็ทำหน้าที่แทนครูไม่ได้ เพราะสื่อไม่มีจิตวิญญาณ ไม่ได้ช่วยสร้างความผูกพันระหว่างครูและผู้เรียน ทำให้ขาดการซึมซับวัฒนธรรมที่ดีแบบไทย ๆ สื่อยิ่งทันสมัย ยิ่งเกิดปัญหาทำให้เด็กขาดคุณธรรม จริยธรรม ครูจึงควรพิจารณาก่อนใช้ให้ดี และรัฐควรจัดให้มีหน่วยงานกลางในการผลิตสื่อ รวบรวม เผยแพร่ และเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ โดยร่วมกันกับบริษัทผู้ผลิต นักเทคนิคในด้านอุตสาหกรรม และครูที่มีความสามารถมาร่วมกันผลิตสื่อ การให้ครูเลือกใช้สื่อเองตามที่บริษัทต่าง ๆ ผลิตไว้ขายนั้น อาจจะได้สื่อๆ ที่ทันสมัยแต่ไม่ได้คุณภาพตามต้องการ เพราะบริษัทผู้ผลิตไม่ใช่ครูผู้สอน

ในการจัดการเรียนรู้นั้นครูผู้สอนต้องเป็นครูยุคใหม่ ต้องเลือกสรรและใช้รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย หมั่นศึกษาเรียนรู้สื่อใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้อย่างกว้างขวางและทันสมัย รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล สามารถแก้ไขปัญหาและมีทักษะในเชิงปฏิบัติ มีการสร้างแรงจูงใจ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งหลายคนทราบดีว่าธรรมชาติของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กปฐมวัยหรือประถมศึกษาชั้นนั้นชอบ “เล่น” การจัดการเรียนรู้จึงต้องสอดคล้องกับความต้องการและวัยของผู้เรียน เมื่อเด็กชอบเล่นครูควรใช้ “การเล่น” มาเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ โดยครูต้องมีวัสดุอุปกรณ์ และจัดกิจกรรมให้เด็กได้มีส่วนร่วม เพื่อสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ สื่อที่ใช้ต้องสามารถเป็นตัวกระตุ้นความสนใจของเด็กในเรื่องที่จะเรียน เมื่อเด็กเกิดความสนใจก็จะเกิดความพยายามเรียนรู้เรื่องนั้นๆ

แล้ว การให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการร่วมกิจกรรมและลงมือปฏิบัติถือเป็นวิธีการที่ดีที่จะช่วยให้เด็กเกิดความรู้ติดตัวที่คงทนและยั่งยืน

ปัญหาการใช้สื่อการสอนของครูผู้สอน

การผลิต และการจัดหาสื่อมัลติมีเดีย เกิดขึ้นต่อเนื่องมากกว่า ๑๐ ปีแล้ว แต่ยังพบว่า ปริมาณ และคุณภาพของสื่อมัลติมีเดียที่เราผลิตขึ้นเองนั้น มิได้สูงขึ้นตามสัดส่วนที่ควรจะเป็น โดยสรุปแล้วน่าจะมีสาเหตุเกี่ยวข้องดังนี้ คือ ด้านนโยบายการบริหาร และการจัดการ ด้านการผลิต และการจัดหา

๑) ด้านนโยบายการบริหาร และการจัดการ

ขาดความชัดเจนในด้านการบริหารการผลิต ทำให้มีปัญหาความซ้ำซ้อน ไม่เพียงพอ อีกทั้งผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในด้านประโยชน์ และการนำสื่อไปใช้

๒) ด้านการผลิต

รูปแบบการผลิตสื่อมัลติมีเดียจะมี ๓ รูปแบบคือ โรงเรียนผลิตเองทั้งหมด โรงเรียนร่วมมือกับบริษัทผู้ผลิต และบริษัทผู้ผลิตทำเองทั้งหมด

๓) ด้านการจัดหา

รูปแบบการจัดหาสื่อมัลติมีเดีย โดยเฉพาะบทเรียน CAI คล้ายกับการจัดหาสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อใช้ในห้องสมุดหรือชั้นเรียน ในการจัดหาสื่อสิ่งพิมพ์ไม่มีอะไรซับซ้อน ความสำคัญจะอยู่ที่สื่อที่มีให้เลือก และวิธีการเลือก หากมีจำนวนให้เลือกมากพอ และผู้เลือกได้มีโอกาสเปรียบเทียบคุณภาพกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้เป็นมาตรฐาน โอกาสที่จะได้สื่อที่มีคุณภาพในราคาที่เหมาะสมก็มีมาก

ปัญหาและอุปสรรคในการใช้สื่อการสอนของครูโสตทัศนศึกษา และครูกลุ่มประสบการณ์ ได้แก่ การขาดแคลนครูโสตทัศนศึกษาที่มีคุณภาพและมีความรู้ด้านสื่อการสอนที่แท้จริงขาดงบประมาณในการจัดซื้อสื่อการสอน จึงทำให้ได้สื่อการสอนที่ไม่มีคุณภาพ ผลิตสื่อจำนวนสื่อไม่เพียงพอ และขาดงบประมาณในการบำรุงรักษา และซ่อมแซมสื่อการเรียนการสอน และขาดช่างเทคนิคในด้านโสตทัศนอุปกรณ์

ปัญหาการประยุกต์ใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน จะเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความพร้อมของทั้งผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและทักษะที่เป็นพื้นฐานในการประยุกต์ใช้ระบบเครือข่าย ซึ่งได้แก่ ความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน (Instructional Design) ทักษะการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบนเครือข่าย ทักษะทางด้านการใช้ระบบเครือข่าย ทักษะการผลิตสื่อการเรียนการสอนบนเครือข่าย ทักษะการสอนและการประเมินผลผ่านระบบเครือข่าย เป็นต้น ส่วนผู้เรียนนั้นก็ต้องมีทักษะในการใช้สื่อการเรียนการสอนบนระบบเครือข่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ Internet ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูผู้สอนและผู้เรียนในสถานศึกษา ปัจจัยหลักที่พบส่วนใหญ่ในส่วนของครูมาจากการไม่ได้รับการอบรมการเพิ่มพูนความรู้อย่างจริงจัง ครูที่เข้าใจทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนใหญ่มาจากการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ในสถานศึกษาบางแห่งพบว่า ครูผู้สอนจะไม่ยอมรับการเรียนรู้ การเข้าถึง หรือการแสวงหาการเรียนรู้เพื่อนำมาพัฒนาสื่อรูปแบบใหม่ๆ สนองต่อกระบวนการเรียนรู้ภายใต้ยุคสังคมสารสนเทศ ในส่วนของผู้เรียนที่พบได้มากคือ การติดเกม ส่วนใหญ่จะเป็นสังคมเกมออนไลน์ อีกปัญหาที่พบก็คือสังคมการแชท ผ่านโปรแกรมต่างๆ อาทิ MSN, Yahoo, Face book เป็นต้น ซึ่งนับเป็นส่วนแบ่งเวลาในการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมากทีเดียว

แนวทางการแก้ไขปัญหาในการใช้และการผลิตสื่อการเรียนการสอน

ด้านการใช้เทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้ความรู้ด้านการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนแก่ครูผู้สอน ให้มีความรู้ สามารถใช้งานเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีความรู้ ทักษะ ในการสร้างและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และบทเรียนโดยใช้กระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เร่งพัฒนาช่องทางการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาสื่อออนไลน์ ของหน่วยงานสถานศึกษา มีการกำหนดวิธีการให้ผู้เรียนเข้ามาใช้งาน การเรียนรู้ร่วมกับช่องทางการเรียนรู้ของสถานศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน และส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือการศึกษาด้วยตนเองผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

ทั้งนี้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สิ่งสำคัญที่ครูจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจได้เป็นอย่างดีคือเครื่องมือที่เรียกว่า “สื่อการเรียนรู้” และสื่อการเรียนที่ดีที่สุดก็คือ สิ่งที่จะสื่อให้เด็กเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ ได้ดีที่สุด ซึ่งมีมากมายหลากหลาย การเรียนรู้ในบางเรื่องแค่ครูบอกเล่าหรือแสดงท่าทางเด็กก็เข้าใจได้ และในบางเรื่องต้องใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยี ฯลฯ เข้ามาช่วย ดังนั้น การพิจารณาใช้สื่อการเรียนการสอนไม่ควรยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สื่อการเรียนการสอนทุกชนิดมีคุณค่าและมีความสำคัญที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่จะนำมาใช้ และครูควรจัดการเรียนการสอน โดยควรมุ่งเน้นในด้านเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทุกอย่างควรตั้งมั่นอยู่ในความพอดี การใช้สื่อเทคโนโลยี จะมีคุณภาพนั้น ควรมีการทดลองใช้ก่อน ถ้ายังไม่แน่ใจก็ค่อยเป็นค่อยไปตามขั้นตอน โดยต้องควบคุมการใช้ให้ดี และนอกจากสื่อเทคโนโลยีแล้ว ก็ยังมีการใช้สื่ออีกมากมายหลายวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ ซึ่งครูไม่ควรให้สื่อเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์มาเป็นเครื่องปิดกั้นพัฒนาการด้านอื่นๆ กล่าวโดยสรุปคือ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ดีและควรส่งเสริมในยุคโลกาภิวัตน์ แต่ต้องคำนึงถึงความพร้อมและไม่ยึดติดมากเกินไป เพราะแทนที่เราจะเป็นนายของเทคโนโลยี อาจจะถูกกลายเป็นทาสของเทคโนโลยีได้ แต่สิ่งสำคัญที่ครูไม่ควรละเลยคือ ความรัก ความห่วงใย ความผูกพัน และความเอื้ออาทร ที่ครูมีให้เด็ก ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ครูชาติอื่นไม่มีเหมือนครูไทย

บทที่ ๓

สถานการณ์การพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครู เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ในบทนี้จะนำเสนอผลการศึกษาสถานภาพการพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ข้อมูลที่นำเสนอได้จากการศึกษาเอกสารรายงานการวิจัย รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ดังมีรายละเอียดผลการศึกษา ดังนี้

๓.๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู

สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู คือลักษณะ และวิธีดำเนินการดำเนินการส่งเสริมเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถด้านต่างๆ ในการจัดการศึกษาให้ครูมีศักยภาพเพื่อจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเหตุปัจจัยของสภาพการพัฒนาครูที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน

ในปีการศึกษา ๒๕๕๔ ประเทศไทยมีจำนวน ครู อาจารย์ทั้งภาครัฐและเอกชนทุกสังกัดรวม ๗๔๐,๖๕๑ คน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๖) การดำเนินงานพัฒนาครูประจำการให้มีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนการสอน มีหลายหน่วยงานดูแลและมีงบประมาณดำเนินการเป็นของตนเอง แต่ในหลักการแล้ว สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ควรเป็นหน่วยงานหลักในการทำหน้าที่ประสานงานในภาพรวม คือ การประสานและจัดทำนโยบาย แผน และแนวทางในการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา ส่วนในระดับปฏิบัติเป็นภารกิจของแต่ละหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้นๆ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รับผิดชอบการพัฒนาครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) รับผิดชอบการพัฒนาครูเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) รับผิดชอบการพัฒนาครู อาจารย์ในระดับอาชีวศึกษา เป็นต้น

หน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาครู

ในแต่ละรอบปีมีหน่วยงาน องค์กร สถาบันต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนดำเนินการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สรุปได้ดังนี้

๑. สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) ดำเนินการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาหลายโครงการ เช่น พัฒนาผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และศึกษานิเทศก์ให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ สามารถขับเคลื่อนกลไกการบริหารที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาผู้ดำเนินการพัฒนา (The Trainer) ๒ หลักสูตรให้แก่ผู้แทนจากสถาบันอุดมศึกษา ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และผู้แทน สคบศ. พัฒนาผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง สพฐ. และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) ครู และศึกษานิเทศก์ นำร่องระบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ใช้การประเมินสมรรถนะของครู จัดทำแผนและดำเนินการพัฒนาตามแผนพัฒนาตนเอง รวมทั้งพัฒนาครูฯ ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (ระบบ GURU Online) รวม ๑๘ หลักสูตร เช่น การวิจัยในชั้นเรียน การบริหารการเปลี่ยนแปลง พัฒนาครูแต่ละกลุ่มสาระเรียนรู้ การจัดการความรู้ ฯลฯ (สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา, รายงานประจำปี ๒๕๕๐)

๒. สำนักงาน ก.ค.ศ. มีหน้าที่ในการพัฒนาครูบรรจุใหม่ การเตรียมครูเข้าสู่ตำแหน่ง การมีหรือเลื่อนวิทยฐานะ การดำรงรักษาสภาพวิทยฐานะ และการพัฒนาด้านอื่นๆ เช่น หลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้มีหรือเลื่อนเป็นวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ โดยกำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือส่วนราชการแล้วแต่กรณีเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาตามหลักสูตรที่ ก.ค.ศ. กำหนด ซึ่งเนื้อหาสาระของหลักสูตรประกอบด้วย หน่วยวินัยคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู หน่วยสมรรถนะหลัก หน่วยสมรรถนะประจำสายงานและสมรรถนะเฉพาะของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ (http://www.kroobannok.com/view.php?article_id=3153)

๓. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา มีหน้าที่พัฒนาครูในการควบคุม กำกับ ออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ และการดำรงรักษาสถานภาพของผู้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ดำเนินการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพให้มีศักยภาพที่เหมาะสมกับการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูงมาอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาประจำการที่ไม่มีคุณวุฒิปริญญาทางการบริหารการศึกษาให้มีความรู้ตามมาตรฐานวิชาชีพ จัดประชุมวิชาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการทำวิจัยในชั้นเรียนแก่ครูและเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายครู นักวิจัย มีการเสนอและคัดเลือกผลงานการวิจัยในชั้นเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๒)

๔. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ดำเนินการพัฒนาครูตามนโยบายและโครงการหรือกิจกรรมที่กำหนดขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการเผยแพร่นวัตกรรมเทคนิควิธีใหม่ๆ เพิ่มพูนศักยภาพเพื่อให้ครูมีสมรรถนะตามที่ต้องการในแต่ละด้านแต่ละเรื่องตามนโยบายของ สพฐ. มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พัฒนาเครือข่ายพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาและร่วมกันดำเนินการพัฒนาตามหลักสูตรการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ พัฒนาผู้นำในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมสำหรับข้าราชการในสังกัด ฯลฯ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๒)

๕. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ดำเนินการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาสมรรถนะการสอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปรับปรุงกระบวนการและรูปแบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาใหม่เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์วิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์โดยเน้นเครือข่ายความร่วมมือทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติระหว่าง สพฐ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) และสสวท. ด้วยการพัฒนาหลักสูตรกลางสำหรับอบรมครูทุกช่วงชั้นต่อเนื่อง ๓ ปีตั้งแต่ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ร่วมมือกับเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาอบรมครูเพื่อสร้างผู้นำในโรงเรียน รวมทั้งจัดการอบรมทางไกลด้วยหลักสูตรกลางสำหรับครูในโรงเรียนอื่นทั่วประเทศ มีการพัฒนาครูให้มียุทธศาสตร์และวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดอบรมทางไกลให้แก่ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (http://www3.ipst.ac.th/annual_report.htm)

๖. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) พัฒนาคู่มือด้านสวัสดิการ สวัสดิภาพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู การเพิ่มศักยภาพของครูในด้านอื่นๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๒)

๗. สถาบันอุดมศึกษา จัดการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มวุฒิหรือปรับวุฒิ จัดหลักสูตรการพัฒนาครู ประชุม/สัมมนาทางวิชาการ การอบรมระยะสั้น อบรมเชิงปฏิบัติการตามความสนใจของครูและสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๒)

๘. สถาบันวิชาการภาคเอกชนและสำนักพิมพ์ต่างๆ จัดโครงการพัฒนาครูประกอบการใช้สื่อหรือนวัตกรรมที่ผลิตขึ้น และเพิ่มพูนศักยภาพหรือสมรรถนะอื่นของครูตามความสนใจ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๒)

รูปแบบวิธีการและผลการพัฒนาครู

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๐) ได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาครูที่หน่วยงานต่างๆ นิยมปฏิบัติกันมาก ได้แก่ การส่งครูไปเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาตามที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น การไปศึกษาดูงาน การจัดอบรมสัมมนาในโรงเรียนโดยเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ การส่งครูไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การนิเทศภายใน การทำวิจัยในชั้นเรียน การมอบหมายให้ครูอ่านหนังสือเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้และงานที่เกี่ยวข้องกับครู การเรียนรู้จากการปฏิบัติโดยหมุนเวียนครูให้ปฏิบัติงานในหลายหน้าที่ การจัดทีมงานเพื่อเรียนรู้และปฏิบัติงานร่วมกัน การใช้โครงการต่างๆ จากภายนอกเพื่อกระตุ้นการทำงานของครูภายในโรงเรียน การสนับสนุนครูให้ทำผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนวิทยฐานะและขอรับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ การส่งครูไปเป็นวิทยากรในโอกาสต่างๆ และการเข้าร่วมโครงการต่างๆ ทั้งระดับประเทศและระดับภูมิภาคเพื่อกระตุ้นให้ครูตื่นตัวพัฒนาตนเอง เป็นต้น

สภาพการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ ดังกล่าว พบว่าในรอบปีหนึ่งๆ ครูได้รับการพัฒนาค่อนข้างมาก แต่ไม่มีความชัดเจนว่าได้มีการติดตามและประเมินผลภายหลังการอบรมว่าได้มีการนำไปใช้จริงมากน้อยเพียงใด การอบรมพัฒนาครูมีลักษณะเกิดความซ้ำซ้อน ในบางครั้งครูต้องเข้าอบรมเรื่องเดิมจากหลายหน่วยงาน และครูได้รับการพัฒนาไม่ต่อเนื่องและสิ้นเปลืองงบประมาณ รวมทั้งการพัฒนาครูยังใช้รูปแบบเดิมๆ ที่ส่วนใหญ่ใช้การอบรมและพัฒนาในห้องประชุมตามโรงแรม ผลการพัฒนาเป็นเรื่องการให้ความรู้ ขาดการพัฒนาทักษะที่ตรงกับสภาพจริง และไม่ตรงกับความต้องการ ไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูได้ นอกจากนี้สภาพที่ผ่านมายังไม่มีการตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๒) และจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการราชการ ๔ ปี พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๔ ของกระทรวงศึกษาธิการ พบจุดอ่อนที่สำคัญเกี่ยวกับครู คือ ครู อาจารย์บางส่วนยังขาดเทคนิควิธีการสอนและการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์และใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจริงในสาขาวิชาที่สอน ส่งผลให้ผู้จบการศึกษาไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ในการทำงานหรือประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งสถานศึกษาในระดับและประเภทเดียวกันมีความแตกต่างกันทั้งในด้านคุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการ วิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการส่งเสริมสนับสนุน มีความพร้อมในการจัดทำหลักสูตรแตกต่างกัน ครูขาดความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรอย่างเพียงพอ รวมทั้งไม่มีการนำหลักสูตรที่ทำไว้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง อีกทั้งกระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลครูให้ความสำคัญกับความรู้ทางวิชาการมากกว่าพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการราชการ ๔ ปี พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๔ กระทรวง

ศึกษาธิการ, เอกสารอัดสำเนา) และจากการวิเคราะห์สภาวะการศึกษาไทย ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๑ พบว่า ครูได้รับการฝึกอบรมแบบเก่า ขาดการอ่าน และการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาตนเองทั้งด้าน ความรู้และทักษะการสอน ครูจำนวนมากคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้ไม่เป็น ยังคงใช้ วิธีสอนตามหนังสือตำราของสำนักพิมพ์ของเอกชน ซึ่งจากสภาพการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ครูจำนวนมากยังไม่ใฝ่รู้ ไม่รักการอ่าน คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ไม่เป็น การฝึกอบรมระยะสั้น เป็นเพียงการบอกหรือแนะวิธีให้ครูสอนนักเรียนทำในสิ่งที่ครูทำไม่เป็นซึ่งเป็นเรื่องที่ทำให้ เกิดผลสำเร็จได้ยาก (วิทยากร เชียงกุล อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๒)

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๕ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบและอนุมัติโครงการพัฒนาครูทั้ง ระบบตามแผนงานยกระดับคุณภาพการศึกษาและเรียนรู้ทั้งระบบให้ทันสมัย ตามที่สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการเสนอเข้าในแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ๒๕๕๕ : SP 2 (แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจ ระยะที่ ๒ : ๒๕๕๓-๒๕๕๕) ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายกระตุ้น เศรษฐกิจภายในประเทศและเพิ่มการลงทุนของภาครัฐ รวมถึงการจ้างแรงงานในประเทศ ซึ่งมี กรอบวงเงินงบประมาณ ๓ ปี โดยมีกิจกรรมการดำเนินงานหลักๆ คือ

๑) ผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๕ ปี) ระยะที่ ๒ (๒๕๕๓-๒๕๖๒) โดยจัดทำ ข้อตกลงความร่วมมือการผลิตครูระหว่าง สพฐ. กับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสถาบันอุดมศึกษา

๒) เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เขตพื้นที่การศึกษา ด้วยการทบทวนการกระจายอำนาจการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เขตพื้นที่การศึกษา ส่งเสริม การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคล สนับสนุนการพัฒนาระบบบริหาร ทรัพยากรบุคคลในเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำรายงานการบริหารทรัพยากรบุคคลประจำปี ในภาพรวมของสพฐ.

๓) พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารทรัพยากรบุคคล มีการพัฒนาระบบ การจัดเก็บข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา จัดหาคอมพิวเตอร์รองรับระบบงาน พัฒนา บุคลากรรองรับการจัดเก็บข้อมูลความต้องการครูรายวิชาเอก พัฒนานโยบายการบริหารอัตรา กำลังและแผนอัตรากำลังระดับ สพฐ. จัดทำรายละเอียดข้อมูล ปรับปรุงและจัดทำรายงานการ ประมวลผลและสถิติข้อมูลการบริหารงานบุคคลประจำปี

๔) พัฒนานโยบายการบริหารอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งเชิง ปริมาณและเชิงคุณภาพ พัฒนาระบบรองรับการจัดเก็บข้อมูลและประมวลผลในรูปแบบ GIS พัฒนา บุคลากรรองรับการจัดเก็บข้อมูลครูรายวิชาเอก พัฒนานโยบายการบริหารอัตรากำลังและแผน อัตรากำลังระดับ สพฐ. และระดับเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำรายงานความขาดแคลนครูและความ ต้องการครูรายวิชาเอกและพื้นที่

๕) ปรับโครงสร้างอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษา พัฒนาเกณฑ์และแนวทางการจัดสรรอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษา จัดจ้างครูผู้ช่วย เตรียมความพร้อมและพัฒนาครูผู้ช่วยก่อนเข้าปฏิบัติหน้าที่ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

๖) คืนครูให้นักเรียน ด้วยการจัดสรรอัตราจ้างผู้สำเร็จการศึกษาใหม่หรือดรงานวุฒิปริญญาตรีเพื่อปฏิบัติงานสนับสนุนการสอนในโรงเรียน

๗) จัดระบบพัฒนาครูเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนาสมรรถนะครูรายบุคคล ด้วยการพัฒนาระบบข้อมูลความต้องการในการพัฒนารายบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำฐานข้อมูลความต้องการพัฒนาระดับเขตพื้นที่ พัฒนาแบบทดสอบและจัดทดสอบประเมินสมรรถนะครูทุกคนทั้ง ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อจัดกลุ่มการพัฒนาปีละ ๘๐,๐๐๐ คน

๘) พัฒนาครูดี ครูเก่งให้เป็น Master Teacher ในสาขาวิชาขาดแคลน ด้วยการจัดสรรทุนให้ครูดี ครูเก่งที่มีผลการประเมินระดับคุณภาพลาศึกษาต่อระดับปริญญาโท-เอกหรือประกาศนียบัตรบัณฑิต คนละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท ตลอดหลักสูตร จำแนกเป็นวิชาเอกคณิตศาสตร์ ปีละ ๕๐๐ คน วิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ปีละ ๓๐๐ คน ภาษาต่างประเทศ อังกฤษ จีน ปีละ ๑๐๐ คน และคอมพิวเตอร์ ปีละ ๑๐๐ คน

๙) ผูกอบรมยกระดับคุณภาพครูให้เป็นครูดี ครูเก่ง มีคุณภาพ คุณธรรม พัฒนาผู้บริหารการศึกษาและสถานศึกษาด้วยหลักสูตรยกระดับสมรรถนะนักบริหาร ยกระดับความเป็นผู้นำทางวิชาการ พัฒนาครูด้วยหลักสูตรยกระดับคุณภาพครูแนวใหม่

๑๐) พัฒนาระบบนิเทศแนวใหม่ มีการพัฒนาศึกษานิเทศก์หลักสูตร Whole school approach จัดประกวดผลงานดีเด่น สนับสนุนศูนย์วิจัยและพัฒนาการนิเทศ ๑๙ เขตตรวจราชการ สนับสนุนศูนย์วิจัยพัฒนาครูและการเรียนการสอน กำกับ ติดตามและจัดทำรายงานประเมินผลการดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศแนวใหม่

๑๑) พัฒนาคุณภาพครูด้วยระบบ E- Training จัดทำซอฟต์แวร์สำหรับการพัฒนาครู/ผู้บริหารในรูปแบบออนไลน์ พัฒนาหลักสูตรการพัฒนาครูรายสาระที่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาโดยจัดทำหลักสูตรพัฒนาช่วงชั้นละ ๘ หลักสูตร พัฒนabatเรียนออนไลน์เพื่อพัฒนาครูรายกลุ่มสาระ ช่วงชั้นละ ๘ ชุด พัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้ผ่านหลักสูตรและรับรองการผ่านหลักสูตร

๑๒) จัดตั้งศูนย์ประสานงานและศูนย์เครือข่ายการพัฒนาวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพครูระดับเขตพื้นที่การศึกษา ๑๘๕ เขตพื้นที่ พัฒนาหัวหน้าหมวดวิชาเพื่อสร้างเครือข่ายการยกระดับคุณภาพครูรายสาระ เสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการให้ผู้บริหารให้สถานศึกษารองผู้บริหารสถานศึกษาที่รับผิดชอบงานวิชาการ

๑๓) จัดตั้งศูนย์พัฒนาครู ๑๘๕ ศูนย์ (<http://www.obec.go.th> ข้อมูลแผนปฏิบัติการ ไทยเข้มแข็ง ๒๕๕๕ แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจ ระยะที่ ๒ : ๒๕๕๓-๒๕๕๕ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ)

เมื่อพิจารณาสภาพการดำเนินงานที่ผ่านมาและแผนการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ๒๕๕๕ ที่จะต้องมีการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดแล้ว พบว่า การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่มีหน่วยงานหรือเจ้าภาพหลักที่จะทำหน้าที่ดูแลกำกับ ติดตาม วางระบบและวางแผนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม ซึ่งปัจจุบันมีครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและอื่นๆ ซึ่งควรจะต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูงตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ปัญหาการพัฒนาครูในภาพรวม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๐) ได้สรุปผลการดำเนินงานพัฒนาครูของหน่วยงานต่างๆ ที่ผ่านมา พบปัญหาดังนี้

๑) ขาดระบบการพัฒนาครูประจำการที่มีประสิทธิภาพ ทำให้การพัฒนาครูไม่มีคุณภาพและมาตรฐานที่ชัดเจน

๒) ขาดงบประมาณในการพัฒนาครู ทำให้การดำเนินงานพัฒนาครูทำได้ไม่ทั่วถึงและยังไม่สามารถจัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อดำเนินการเรื่องคูปองวิชาการให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูได้

๓) การอบรมส่วนใหญ่มักมีระยะเวลาสั้น ไม่เหมาะกับเนื้อหา เน้นในหลักการ/ทฤษฎีมากกว่าการได้ลงมือปฏิบัติ จึงทำให้ครูไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้จากการอบรมได้

๔) การอบรมมักจะขาดการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง หลังการอบรมครูไม่ค่อยได้นำความรู้จากการอบรมมาใช้หรือขยายผล เพียงแต่ทำรายงานส่งผู้บริหารเท่านั้น

๕) การพัฒนาครูที่ผ่านมาก่อให้เกิดผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน เพราะครูต้องไปอบรมนอกสถานศึกษา ทำให้ครูต้องทิ้งการสอน โดยเฉพาะจะมีปัญหามากในโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้นอยู่แล้ว

๖) หลักสูตรการพัฒนาครูของหน่วยงานต่างๆ ไม่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาตนเองของครู มักใช้รูปแบบเดิมๆ คือการอบรม สัมมนา การอบรมในเวลาราชการ ทำให้ครูต้องทิ้งห้องเรียน ส่งผลกระทบต่อผู้เรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหา

๗) ไม่มีนวัตกรรมใหม่ๆ ในการพัฒนาครู การฝึกอบรมไม่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนการสอนการพัฒนาการเรียนรู้อันผู้เรียนและการพัฒนาวิชาชีพของครู

๘) ไม่มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาครูและไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู

จากการศึกษาทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถสืบค้นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ผลการประเมินผลการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ จากพหุกรณีศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๙) พบว่า ครูมีการเปลี่ยนแปลงตนเองค่อนข้างมาก มีความพยายามที่จะจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายขึ้น แต่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนการสอนยังค่อนข้างสับสน เนื่องจากการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ถึงครูยังไม่มีเอกภาพ วิทยากรจากหน่วยงานต่างๆ ให้แนวคิดไม่สอดคล้องกัน การพัฒนาครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการฝึกอบรม และเป็นการพัฒนาเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและเทคนิคการสอนมากกว่าด้านอื่นๆ และเกือบไม่มีการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ครูโรงเรียนขนาดเล็กได้รับการอบรมน้อยกว่าครูโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่และผลการติดตามสภาวะการณครูรายจังหวัด และการสร้างตัวแบบการพัฒนาครูที่สนองตอบสภาวะการณและปัญหาในการทำงานของครู (สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา, ๒๕๕๐) พบว่า ในรอบ ๑ ปี ครูร้อยละ ๙๒ โดยเฉลี่ยได้รับการอบรมประมาณคนละ ๓ ครั้งต่อปี การเข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ผู้เข้ารับการอบรมไม่ได้กำหนดหัวข้อเอง และในภาพรวมครูจะได้รับการอบรมจากหน่วยงานภายนอกมากกว่าโรงเรียนจัดขึ้นเอง ส่วนปัญหาอุปสรรคจากการเข้าอบรมคือ มีระยะเวลาไม่เหมาะสมกับเนื้อหาร้อยละ ๕๙ และไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้จริงและวิทยากรถ่ายทอดความรู้ไม่ชัดเจนร้อยละ ๔๒ ส่วนสาระที่ครูมีความต้องการพัฒนาความรู้เพิ่มเติมมากที่สุด คือ เรื่องการใช้เทคโนโลยีและการทำวิจัยในชั้นเรียน โดยรูปแบบที่ครูสนใจคือ การอบรมเชิงปฏิบัติการและการอบรมแบบต่อเนื่อง และต้องการอบรมกับวิทยากรอิสระที่มีความเชี่ยวชาญตรงตามเนื้อหาและความสนใจ รวมทั้งเห็นว่ารูปแบบที่เหมาะสมคือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากับสถาบันวิชาการร่วมมือกันในการจัดฝึกอบรม และสถานที่ที่เหมาะสมคือโรงเรียนของตนเองหรือโรงเรียนกลุ่มเครือข่าย

๒. ผลการสังเคราะห์งานวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ รุ่นที่ ๒ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๑) ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาสู่การเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ได้พบสิ่งที่น่าสนใจจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาสู่การเป็นผู้บริหารมืออาชีพ และในการบริหารจัดการที่ระดับสถานศึกษาตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา ดังนี้

๑) การพัฒนาวิชาชีพผู้บริหาร ควรเริ่มต้นที่การคัดสรรจากบุคคลที่มีคุณลักษณะที่ดี เริ่มพัฒนาที่คุณสมบัติที่พัฒนาได้ยาก หรือฝึกอบรมหรือสร้างขึ้นได้ยาก เช่น ความเป็นคนมีอุดมการณ์ รู้จักเสียสละ มุ่งมั่นในการทำงาน กล้าตัดสินใจ แสวงหาวิธีการใหม่ๆ ในการทำงาน เป็นผู้ชอบคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ความเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบในการทำงานเพื่อให้งานในความรับผิดชอบดีขึ้นอยู่เสมอ ตลอดเวลา คุณลักษณะเด่นอีกส่วนหนึ่ง ได้แก่ การเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ มีบุคลิกภาพแห่งความเป็น “กัลยาณมิตร” ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคลิกลักษณะที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารมืออาชีพที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อการบริหารสถานศึกษาให้ก้าวหน้า ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนควรเป็นผู้ได้รับการเลือกสรร หรือคัดสรรด้วยผลงานการบริหารอันเป็นที่ประจักษ์

๒) ควรสนับสนุนให้มีการสร้างองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์จริงในการบริหารสถานศึกษา การบริหารโดยการบูรณาการหลักการ ทฤษฎี กับประสบการณ์การบริหารและสภาพบริบทจริงแบบสังคมไทย หรือบริบทของโรงเรียนไทย ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารได้มีความรู้ ความสามารถด้านการบริหารจัดการความรู้อันเป็นแนวทางที่ค่อนข้างสะดวกที่จะก่อให้เกิดสภาพดังกล่าวได้

๓) ควรมีนโยบายส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนา การผลิตผู้บริหารการศึกษาระดับสูง หรือผลักดันให้เป็นนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับมาตรฐานการผลิตผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ ในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาได้เปิดหลักสูตรบริหารการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการศึกษาต่อของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นจำนวนมาก ระบบและหลักสูตรการผลิตผู้บริหารสถานศึกษายังเป็นลักษณะแบบต่างคนต่างทำ ควรจัดให้มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันผลิต และพัฒนาครู สถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา องค์กรวิชาชีพทางการศึกษา

๔) เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในสังกัดเป็นจำนวนมาก ควรให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบจัดเครือข่ายการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่ของตนให้ชัดเจน โดยส่วนกลางสนับสนุนงบประมาณจัดผู้เชี่ยวชาญและเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เป็นพี่เลี้ยงให้ และส่งเสริมสนับสนุนเน้นที่การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๕) ควรริเริ่มโครงการให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับอนุญาตลาหยุดการปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างเป็นทางการ เพื่อไปปฏิบัติการพัฒนาตนเอง (Sabbatical Leave) ระยะเวลาเมื่อได้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาประมาณ ๕-๗ ปี หรือส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ศึกษาต่อเพื่อพัฒนาสมรรถนะการบริหารระดับสูง (Advanced Management Program) หรือศึกษาต่อในระดับสูงในสถาบันอุดมศึกษา

๖) ควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาทางวิชาการบริหารสถานศึกษา การจัดเวทีวิชาการเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีเวทีทางวิชาการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะทั้งในระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่ หรือในโอกาสอื่นที่มีการดำเนินงานเชิงวิชาการอย่างเป็นระบบ นอกเหนือไปจากที่สถาบันอุดมศึกษาจัด

๓. ผลการศึกษาสภาวะการณ์ศึกษาไทยปี ๒๕๕๐/๒๕๕๑ ปัญหาความเสมอภาค และคุณภาพของการศึกษาไทยด้านครู (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๒) สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขในการพัฒนาครูอาจารย์ ดังนี้

๑) ปัญหาการจ้างครูอาจารย์ที่ไม่มีคุณภาพมากเท่าที่ควร การขยายตัวเชิงปริมาณของการศึกษาในรอบ ๒๐ - ๓๐ ปีที่ผ่านมาทำให้มีการขยายการจ้างครูอาจารย์ โดยไม่ได้คัดเลือกอย่างพิถีพิถันในเรื่องความเก่ง นิสัยใจคอ คุณธรรม ความสามารถในการสอนมักจะเน้นแค่ขอให้มีปริญญามาแสดง จบจากสถาบันใด เกรดเท่าไร ไม่มีการพิจารณา

๒) ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีความสามารถในการสอนเฉพาะกลุ่มสาระที่สำคัญ เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย โรงเรียนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีครูที่สอนไม่ตรงวุฒิราว ๒๐,๐๐๐ คน นอกจากนี้แล้วยังมีปัญหาว່ว่าครูได้รับการฝึกอบรมมาแบบเก่า ไม่ได้รักการอ่าน การค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านความรู้และทักษะในการสอน ครูอาจารย์จำนวนมากคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้ไม่เป็น ได้แต่สอนตามตำราให้นักเรียนท่องจำไปวันๆ ดังนั้นการเรียกร้องเรื่องการปฏิรูปการศึกษาจากบนลงล่างให้ครูสอนให้นักเรียนใฝ่เรียนรักการอ่าน รู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็น ไม่ใช่เน้นแต่การท่องจำ จึงเป็นเพียงการเรียกร้องในเชิงหลักการหรืออุดมคติ โดยไม่คำนึงข้อเท็จจริงว่าในสภาพที่ครูอาจารย์จำนวนมากไม่ได้ใฝ่รู้ ไม่รักการอ่าน คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ไม่เป็นแล้ว การที่จะฝึกอบรมระยะสั้นหรือบอกให้ครูอาจารย์ไปสอนให้นักเรียนทำในสิ่งที่ครูเองทำไม่เป็นนั้น เป็นเรื่องที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จได้ยาก

๓) ปัญหารัฐบาลไทยไม่สนใจการคัดเลือกคนเก่งมาเรียนวิชาชีพ และสร้างแรงจูงใจ เช่น ให้เงินเดือนสูง ให้มีบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมความรู้ ความสามารถ มีโอกาสพัฒนา มีความก้าวหน้าตามความสามารถส่วนตัว โดยไม่ต้องประจบหรือเล่นพรรคเล่นพวก เปรียบเทียบประเทศอื่นๆ รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศสิงคโปร์ และมาเลเซีย การฝึกหัดครูของไทยขยายตัวแต่ในเชิงปริมาณ และสอนกันแบบเดิมๆ ย่ำเท้าอยู่กับที่ ผู้มาเรียนครูมักมีคะแนนปานกลางและต่ำ คนเก่งๆ ไม่สนใจจะมาเรียนเพื่อเป็นครู เพราะเห็นว่าเงินเดือนต่ำ และเป็นอาชีพซ้ำซาก ไม่ท้าทาย ไม่ก้าวหน้า ถ้าเทียบกับงานภาคธุรกิจเอกชน ทำให้คนเก่งหรือคนที่มีความรู้ในสาขาขาดแคลนลาออกไป หรือเกษียณก่อนกำหนดไปทำอาชีพอื่น ขณะที่คนไม่เก่งที่หางานที่อื่นที่ดีกว่าได้ยากก็คือกลุ่มคนที่คงอยู่ต่อไปแบบทำงานหาเลี้ยงชีพไปวันๆ โครงสร้างเช่นนี้คือการส่งเสริมให้ครูโดยรวมมีคุณภาพลดลง

๔) ปัญหาครูมีรายได้น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ทำงานในภาคธุรกิจเอกชน และปัญหาครูมีหนี้สินมาก ครูที่มีหนี้สินที่สมัครเข้าร่วมการช่วยเหลือจากกองทุนเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินครู ๑๔๐,๐๐๐ คน มียอดหนี้รวมไม่ต่ำกว่า 1 แสนล้านบาท ความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจทำให้ครูต้องแบ่งเวลาไปทำงานหารรายได้พิเศษหรือไม่ค่อยมีแรงจูงใจที่จะสอนให้มีผลดี บางส่วนก็เดือดร้อนจริง รวมทั้งค่าใช้จ่ายเรื่องการศึกษาของลูก แต่บางส่วนก็เป็นเพราะครูติดในลัทธิบริโภคนิยมหรือติดในเรื่องหน้าตาฐานะทางสังคม นิยมซื้อรถยนต์หรืออย่างน้อยรถจักรยานยนต์ และมีพฤติกรรมบริโภคแบบฟุ่มเฟือยแบบชนชั้นกลางทั่วไปของไทย

๕) ปัญหาการไม่มีระบบการบริหารจัดการและการนิเทศติดตามผลที่จะช่วยให้ครูพัฒนาได้เพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานเป็นครูนั้นต้องพัฒนาตนเอง โดยมีการจัดระบบพี่เลี้ยงการเยี่ยมเยียนนิเทศติดตามผลเพื่อให้คำแนะนำและกำลังใจโดยเพื่อนร่วมวิชาชีพ และการสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการจัดการและพัฒนาการศึกษาโดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทยที่ “การแลกเปลี่ยนเรียนรู้” และ “สัมพันธภาพ” เป็นสิ่งสำคัญในระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพไม่ว่าวิชาชีพใดก็ตาม แต่ระบบการนิเทศของเรานั้นอ่อนแอและคุณภาพของศึกษานิเทศก์ก็ด้อยลงกว่าแต่ก่อนมาก ระบบพี่เลี้ยงครู และความพยายามสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้ระหว่างครูในแต่ละพื้นที่ล้มเหลวมาโดยตลอด

๖) ปัญหาการขาดแคลนการพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสารการเรียนรู้สมัยใหม่เพื่อช่วยการสอนรวมทั้งการขาดความสนใจ ความรู้ความสามารถของครูอาจารย์ ทำให้กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาล่าช้ากว่าประเทศอื่น จากข้อมูลของ IMD ซึ่งว่าประเทศชั้นนำต่างมีการลงทุนในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างจริงจัง หลายประเทศพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้โรงเรียนทั่วประเทศได้ใช้ เพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ของเด็ก ๆ ของเขาให้สามารถเชื่อมต่อกับโลกแห่งความรู้มหาศาลผ่านอินเทอร์เน็ตแต่ในกรณีของประเทศไทยการพัฒนาในเรื่องนี้มีน้อยและล่าช้าโดยเฉพาะในท้องถิ่นทุรกันดาร

๗) ปัญหาเชิงโครงสร้างการบริหารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นแบบระบบราชการรวมศูนย์อำนาจการบริหารจากบนลงล่าง และความคิดวิธีทำงานของผู้บริหารและครูอาจารย์ที่ถืออำนาจเป็นใหญ่ และมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตนและหน่วยงานแบบข้าราชการเพื่อข้าราชการ นี่คืออุปสรรคสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างการบริหารแบบมีคณะกรรมการ มีการกระจายอำนาจบริหารไปให้คณะกรรมการระดับต่าง ๆ ตั้งแต่สำนักงาน ๕ องค์กรหลักในกระทรวงศึกษาธิการไปถึงเขตพื้นที่การศึกษา ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงแค่รูปแบบไม่ได้มีเนื้อหาสาระของการบริหารแบบประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง กลายเป็นประชาธิปไตยแบบเล่นพวกหาเสียงซื้อเสียงแลกเปลี่ยนเสียง เพื่อเข้าไปเป็นกรรมการหรือผู้บริหารที่มีอำนาจและใช้อำนาจ

และระบบอุปถัมภ์เล่นพรรคเล่นพวกเพื่อตนเองและพวกพ้องเหมือนการเมืองระดับประเทศ ทั้ง ๆ ที่จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา คือต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ทำให้เกิดการบริหารที่คล่องตัวมีประสิทธิภาพมีความโปร่งใสเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนเพิ่มขึ้น

๔. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๐) ได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยมีแนวคิดสำคัญคือการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเป็นการดำเนินงานแบบบูรณาการทั้งด้านการเรียนรู้ และการบริหารและด้านอื่น ๆ ไปพร้อมกันทุกด้านเพื่อให้ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการวิจัยได้รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งได้มีการสังเคราะห์และเสนอเป็น รูปแบบที่คาดว่าจะมีความเหมาะสมกับสภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยจำนวน ๓ รูปแบบ คือ

๑) รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้กระบวนการจัดการ ความรู้ เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพสังคมฐานความรู้ (Knowledge - Based Society) และความพยายามพัฒนาให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ผสมผสานการวิจัยปฏิบัติการกับ ความรู้ที่ฝังลึกในตัวตน (Tacit Knowledge) รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และอนาคตมากที่สุด เป็นการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้กระบวนการจัดการ ความรู้เป็นแนวทางหลัก วิธีการพัฒนารูปแบบนี้ เน้นการพัฒนาที่สถานศึกษา (School-Based Training) กิจกรรมการพัฒนาจะมีการอบรมสัมมนา และการปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริม ให้บุคลากรมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติงานโดยใช้กระบวนการจัดการ ความรู้เป็นแนวทางหลักในการพัฒนา ครูใช้การวิจัยปฏิบัติการในวงจร P D C A ในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง การใช้รูปแบบพัฒนารูปแบบนี้ โรงเรียนต้องเสริมพลัง (Empowerment) ให้ผู้บริหารและครูมีความเข้าใจ ตระหนัก เห็นคุณค่าและลงมือทำการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง

๒) รูปแบบการพัฒนาครู เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาครูใน สถานศึกษาที่ยังใช้กระบวนการจัดการความรู้ภายในสถานศึกษาได้ไม่เข้มข้น รูปแบบพัฒนา เน้นจัดที่สถานศึกษาเป็นหลักและผูกพันกับการพัฒนางานที่รับผิดชอบ ใช้การวิจัยปฏิบัติการ ในชั้นเรียน เน้นกระบวนการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใช้วงจร P D C A ในการปฏิบัติงานแบบต่อเนื่อง กิจกรรมการพัฒนา มีการสัมมนา ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน อย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนการใช้สื่อเทคโนโลยีในกระบวนการจัดการเรียนรู้

การพัฒนาครูตามรูปแบบนี้ สิ่งแรกที่ต้องดำเนินการคือ การหาความ ต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู เปิดโอกาสให้ครูประเมินความต้องการของตนเอง โรงเรียนมี ข้อมูลสารสนเทศการพัฒนาครูเป็นรายบุคคลเป็นข้อมูลที่สะท้อนความต้องการจำเป็นในการ พัฒนาครูในแต่ละปี วิธีการพัฒนาทำได้หลากหลายวิธี เช่น การประชุม อบรม สัมมนา การให้ ไปศึกษาดูงาน การให้ไปศึกษาต่อ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การนิเทศภายใน ฯลฯ สาระ

การพัฒนาครูที่เกี่ยวข้องได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การจัดทำแผนการเรียนรู้ แนวใหม่ การใช้สื่อเทคโนโลยี การวิจัยในชั้นเรียน การวิจัยปฏิบัติการ การวัดและประเมินผล แนวใหม่ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ฯลฯ หลังการพัฒนาครูจะต้องนำไปปฏิบัติจริงในห้องเรียน โรงเรียนจัดให้มีกระบวนการนิเทศภายใน มีกระบวนการติดตาม ประเมินผล โดยให้ครูจัดทำรายงาน หรือ แสดงผลการนำไปใช้ โรงเรียนอาจมีการมอบหมายให้ มีผู้ติดตามผลการอบรม มีการประเมินและรายงานผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อทราบและวินิจฉัย สั่งการเพื่อกำหนดให้เข้าวงจรพัฒนาต่อๆ กันไปแบบต่อเนื่อง

๓) รูปแบบการพัฒนาผู้บริหาร เป็นรูปแบบสำหรับพัฒนาผู้บริหาร สถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน กระบวนการพัฒนาใช้วงจร PDCA ในการปฏิบัติงานทุกด้านของโรงเรียน เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบของบุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจัดให้มี กระบวนการประกันคุณภาพอย่างเป็นระบบ กิจกรรมการพัฒนาที่มีการสัมมนา ศึกษาดูงาน อบรม ปฏิบัติการและประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาที่ตรงกับความต้องการจำเป็นของการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียน มีการเผยแพร่ผลงานการปฏิรูปการเรียนรู้ ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เน้นบทบาทการมีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร หลักสำคัญของรูปแบบนี้ ผู้บริหารต้องรู้ถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปทั้งโรงเรียน เพื่อกำหนดทิศทางพัฒนา วิธีการพัฒนาใช้การหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นหลัก โดยการอ่าน ฟัง เรียนรู้จากการบริหารงาน การไปศึกษาดูงาน เข้าร่วมประชุมอบรม สัมมนา ฯลฯ หลังการพัฒนามีการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญ มีระบบการประเมินและติดตามผลจากเขตพื้นที่การศึกษา

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการ ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เน้นการปฏิบัติการอบรมพัฒนาภายในโรงเรียนมากที่สุด โดยให้ บุคลากรได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ในขณะปฏิบัติงาน การพัฒนาของโรงเรียนแต่ละแห่ง มีข้อ แนะนำให้เลือกใช้รูปแบบการพัฒนาตามความเหมาะสมของแต่ละแห่ง

สำหรับวิธีการพัฒนาครู ผลการวิจัยได้เสนอแนะวิธีการและแนวทางการ พัฒนาครูสำหรับโรงเรียน ดังนี้

๑) โรงเรียนแต่ละแห่งสำรวจ จัดทำข้อมูล กำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ว่า ครูและผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาในด้านใดบ้าง ที่ผ่านมาครูได้รับการพัฒนาในเรื่องอะไร ไปบ้างแล้ว และมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในเรื่องใดเพิ่มเติม

๒) โรงเรียนจัดทำแผนการพัฒนาครู โดยระบุวัตถุประสงค์ เป้าหมาย การพัฒนา วิธีการดำเนินงาน โดยเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมกับครูและแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่

๓) โรงเรียนคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ประสานงาน และคณะทำงาน จัดสรรเวลาให้คณะทำงานประชุมปรึกษาหารือการจัดกิจกรรมพัฒนาครูอย่างสม่ำเสมอ

๔) จัดการประชุมสัมมนาและอบรมเพื่อสร้างความตระหนักถึงบทบาทและข้อปฏิบัติในการพัฒนาโรงเรียน

๕) จัดประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน โดยเพิ่มให้อยู่ในระเบียบวาระการประชุมรายเดือน เพื่อติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน ตั้งคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่แต่ละเรื่องควบคู่กับการติดตามการปฏิบัติงาน

๖) ผู้บริหารสนับสนุนการศึกษาด้วยตนเองของคณะครู โดยจัดมุขวิชาการให้โดยเฉพาะ จัดหาสื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งที่ได้รับจากหน่วยงานภายนอก และภายในโรงเรียน อำนวยความสะดวกให้ครูได้รับข้อมูลข่าวสารจากช่องทางต่างๆ

๗) จัดเวทีให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์อย่างเป็นกัลยาณมิตรระหว่างครูด้วยกันเองโดยมีสาระที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่ครูสนใจ เช่น การจัดการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระต่างๆ การผลิตสื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การแก้ปัญหาให้นักเรียน การบริหารชั้นเรียน ฯลฯ

๘) จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน การพัฒนาองค์ความรู้และปฏิบัติการเรื่องการวิจัยในชั้นเรียน การผลิตสื่อ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวัดและประเมินผล ฯลฯ

๙) จัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ เยี่ยมชมและศึกษาดูงานหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน

๑๐) ผู้บริหารกระตุ้นให้ครูประเมินผลตนเองเป็นระยะในด้านการพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียน

๑๑) ผู้บริหารปลุกจิตสำนึกบุคลากรในเรื่องการทำงานร่วมกัน ทักษะการทำงานเป็นทีม

๑๒) โรงเรียนจัดให้มีระบบพี่เลี้ยง เพื่อพัฒนาวิชาชีพ จับคู่ครูเพื่อเป็นพี่เลี้ยงช่วยเหลือกันเพื่อพัฒนาวิชาชีพทั้งการพัฒนาการเรียนการสอน และความก้าวหน้าทางวิชาชีพ

๕. รายงานการวิจัยรูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งวิจัยใน ๑๐ จังหวัดทั่วประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๕) มีข้อค้นพบ ดังนี้

๑) การสร้างรูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาของทุกพื้นที่เริ่มจากการศึกษาบริบทเพื่อวิเคราะห์ปัญหาของครูและผู้บริหารสถานศึกษา จุดเริ่มต้นของการ

พัฒนาของแต่ละรูปแบบส่วนใหญ่มีการวิเคราะห์บริบทโรงเรียนและความต้องการในการพัฒนาของครูและผู้บริหารซึ่งเป็นผู้เข้ารับการพัฒนา สิ่งที่เป็นปัญหาของครูและโรงเรียนจะถูกจัดเรียงลำดับตามความสำคัญเพื่อการพัฒนา กระบวนการดำเนินงานใช้การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และออกแบบการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน

๒) รูปแบบการพัฒนาฯ ที่สร้างขึ้นส่วนใหญ่มีการสร้างศรัทธาระหว่างครูภายในโรงเรียน ระหว่างครูและผู้บริหาร ครูและบุคลากรภายนอกที่เข้าไปช่วยเหลือโรงเรียน กิจกรรมการพัฒนาเน้นการสร้างบรรยากาศความเป็นมิตร ไม่กดดัน การเสริมแรงเพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู การสร้างความเข้าใจร่วมกันในกระบวนการดำเนินงานและการกำหนดความคาดหวังและแรงจูงใจร่วมกันเพื่อหวังผลในการยกระดับคุณภาพผู้เรียน

๓) การกำหนดองค์ประกอบเพื่อการบริหารจัดการรูปแบบการพัฒนาครู มีองค์ประกอบคณะบุคคลในระดับต่างๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านการเป็นที่ปรึกษา การอำนวยความสะดวก และปฏิบัติการ โดยมีแผนการดำเนินงานที่แตกต่างตามบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

๔) ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการดำเนินงาน รูปแบบการพัฒนาฯ ส่วนใหญ่เน้นการขับเคลื่อนโดยใช้วงจร P D C A คือ มีการวางแผนร่วมกัน การลงมือทำ การตรวจสอบปรับปรุง และการลงมือทำเพื่อพัฒนาต่อเนื่อง บางรูปแบบใช้การเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานผ่านระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การดำเนินงานที่กว้างขวาง เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น

๕) กิจกรรมการพัฒนาและรูปแบบการพัฒนาฯ ส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาที่มีอยู่จริงในโรงเรียน โดยวิเคราะห์บริบทของโรงเรียน ใช้แนวทางการมีส่วนร่วมในการออกแบบการพัฒนา การดำเนินงานใช้การจัดปัจจัยสนับสนุนหลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรมเพื่อให้ความรู้แก่ครูโดยตรงในเรื่องที่ครูต้องการ การให้คำปรึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญทั้งเป็นกลุ่มและรายกรณี การจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักทางวิชาชีพ การเรียนรู้ด้วยตนเองของครู การจัดหาแหล่งเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้สำหรับครู การสร้างบรรยากาศความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างเพื่อนครู การรวมกลุ่มแก้ปัญหา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเป็นกันเอง การสร้างครูแกนนำให้เป็นครูพี่เลี้ยง (คนที่ครูยอมรับด้านความรู้ความสามารถ) ให้เป็นที่ปรึกษาและฝังตัวอยู่ในโรงเรียน มีหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือและเรียนรู้ไปด้วยกันในระหว่างการทำงาน การใช้ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้าร่วมให้ความรู้แก่ครูและผู้บริหารเป็นระยะๆ การเล่าเรื่องที่ประสบความสำเร็จเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ การจัดทำเพิ่มผลงานของครู การจัดทำโครงการการวิจัยในชั้นเรียน การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายสังคม ฯลฯ กิจกรรมทุกอย่างเน้นดำเนินงานภายในโรงเรียนและต้องไม่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของนักเรียน

๖) ทุกรูปแบบการพัฒนาฯมีคู่มือการดำเนินงานและสิ่งสำคัญคือผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญมากในกระบวนการดำเนินงานทุกขั้นตอน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูสรุปได้ว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาจากหลายหน่วยงานแต่ยังขาดระบบเนื่องจากขาดเอกภาพในการดำเนินงาน ครูมีการเปลี่ยนแปลงตนเองค่อนข้างมาก มีความพยายามที่จะจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายขึ้น แต่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนการสอนยังค่อนข้างสับสน เนื่องจากการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ถึงครูยังไม่ดีพอ การเข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ผู้เข้ารับการอบรมไม่ได้กำหนดหัวข้อเอง และในภาพรวมครูจะได้รับการอบรมจากหน่วยงานภายนอกมากกว่าโรงเรียนจัดขึ้นเอง และในแต่ละรอบปีครูได้รับการพัฒนาค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่ขาดการติดตามและประเมินผลการนำความรู้ไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีความซ้ำซ้อนในเรื่องของหลักสูตร และการจัดอบรมซึ่งมีหลายหน่วยงานดำเนินการ และสาระในการพัฒนาครูไม่มีความชัดเจนว่าหลักสูตรการพัฒนาตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการพัฒนาและสามารถนำไปใช้ได้จริง ค่าใช้จ่ายเพื่อการพัฒนาของแต่ละหน่วยงานมีจำนวนสูงมาก รวมทั้งค่าใช้จ่ายจากตัวครูเองหรือสถานศึกษาต้องจ่ายอีกส่วนหนึ่งก็มีจำนวนค่อนข้างสูงเช่นกัน ส่วนการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาสู่การเป็นผู้บริหารมืออาชีพควรเริ่มต้นที่การคัดสรรจากบุคคลที่มีคุณลักษณะที่ดี เริ่มพัฒนาที่คุณสมบัติที่พัฒนาได้ยาก เช่น ความเป็นคนมีอุดมการณ์ รู้จักเสียสละ มุ่งมั่นในการทำงาน กล้าตัดสินใจ แสวงหาวิธีการใหม่ๆ ในการทำงาน เป็นผู้ชอบคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีความเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบในการทำงานเพื่อให้งานในความรับผิดชอบดีขึ้นอยู่เสมอ มีเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่มีประสิทธิภาพและคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาในปัจจุบัน คือ ปัญหาการจ้างครูอาจารย์ที่ไม่คุณภาพมากเท่าที่ควรในรอบ ๒๐-๓๐ ปีที่ผ่านมาทำให้มีการขยายการจ้างครูอาจารย์ โดยไม่ได้คัดเลือกอย่างพิถีพิถันในเรื่องความเก่ง นิสัยใจคอ คุณธรรม และความสามารถในการสอน มักจะเน้นแค่ขอให้ปริญญามาแสดง ความขาดแคลนครูที่มีความสามารถในการสอนเฉพาะกลุ่มสาระที่สำคัญ เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ปัญหารัฐบาลไทยไม่สนใจการคัดเลือกคนเก่งมาเรียนวิชาครู และสร้างแรงจูงใจ ปัญหาครูมีรายได้น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ทำงานในภาคธุรกิจเอกชน และปัญหาครูมีหนี้สินมาก ปัญหาการไม่มีระบบการบริหารจัดการและการนิเทศติดตามผลที่จะช่วยให้ครูพัฒนาได้เพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาการขาดแคลนการพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสารการเรียนรู้สมัยใหม่เพื่อช่วยการสอน รวมทั้งการขาดความสนใจความรู้ความสามารถของครูอาจารย์ ทำให้กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาล่าช้ากว่าประเทศอื่น และปัญหาเชิงโครงสร้างการบริหารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นแบบระบบราชการรวมศูนย์อำนาจการบริหารจากบนลงล่าง และความคิด วิธีทำงานของผู้บริหาร

และครูอาจารย์ที่ถืออำนาจเป็นใหญ่ และมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตน และหน่วยงานแบบข้าราชการ เพื่อข้าราชการ

สำหรับรูปแบบการพัฒนาครูในปัจจุบัน สรุปได้ว่า มีการวิจัยและพัฒนา รูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะการพัฒนาครูแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน แต่ในทางปฏิบัติของหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาครูยังไม่มี การนำรูปแบบที่ผ่านการวิจัยและพัฒนาไปใช้ วิธีการที่นำไปใช้พัฒนาอยู่ในขณะนี้ยังขาดนวัตกรรมใหม่ๆ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการฝึกอบรมแบบเหมารวม โดยใช้การบรรยาย หรือการจัดประชุมกลุ่มย่อย และสรุปความคิดเห็นต่อที่ประชุมใหญ่ การดำเนินการจัดอบรมแต่ละครั้งต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก เพราะเป็นการจัดอบรมพัฒนาตามโรงแรมใหญ่ๆ ในเมืองหรือ มหาวิทยาลัย ค่าใช้จ่ายจึงหมดไปกับการจ่ายค่าเดินทาง ค่าที่พักและอาหาร เพราะมีจำนวนผู้เข้ารับการอบรมแต่ละครั้งเป็นจำนวนมาก วิธีการบรรยายของวิทยากรเป็นการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ในลักษณะการสื่อสารทางเดียว เนื้อหาสาระของการอบรม ผู้จัดอบรม (ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานในสวนกลาง) เป็นผู้กำหนดเรื่องที่จะอบรม บางครั้งเรื่องที่อบรมห่างไกลจากเหตุการณ์ความเป็นจริงของห้องเรียน ไม่ตรงกับความต้องการของครู และการอบรมมีผลกระทบต่อนักเรียนเพราะครูต้องทิ้งห้องเรียนมาเข้ารับการอบรมโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาหนักที่สุด ซึ่งได้มีความพยายามวิจัยและพัฒนาเพื่อแสวงหารูปแบบการพัฒนาครูที่เหมาะสมและแตกต่างไปจากโรงเรียนขนาดอื่นๆ เพราะโรงเรียนขนาดเล็กมีครูไม่ครบชั้นหรือครูจำนวนจำกัด โดยการศึกษาวិธีการพัฒนาครูโดยใช้พื้นที่ปฏิบัติงานเป็นสถานที่พัฒนา คือ การพัฒนาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยมีจุดเริ่มจากการศึกษาบริบทเพื่อวิเคราะห์ปัญหาของครูและผู้บริหารสถานศึกษา มีการวิเคราะห์บริบทโรงเรียนและความต้องการในการพัฒนาของครูและผู้บริหารซึ่งเป็นผู้เข้ารับการพัฒนา สิ่งที่เป็นปัญหาของครูและโรงเรียนจะถูกจัดเรียงลำดับตามความสำคัญเพื่อการพัฒนา กระบวนการดำเนินงานใช้การมีส่วนร่วม มีการสร้างศรัทธาระหว่างครูภายในโรงเรียน ระหว่างครูและผู้บริหาร ครูและบุคลากรภายนอกที่เข้าไปช่วยเหลือโรงเรียน กิจกรรมการพัฒนาเน้นการสร้างบรรยากาศความเป็นมิตร ไม่กดดัน การเสริมแรงเพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู รูปแบบการพัฒนาส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาที่มีอยู่จริงในโรงเรียน โดยวิเคราะห์บริบทของโรงเรียน ใช้แนวทางการมีส่วนร่วมในการออกแบบการพัฒนา การดำเนินงานใช้การจัดปัจจัยสนับสนุนหลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรม เพื่อให้ความรู้แก่ครูโดยตรงในเรื่องที่ครูต้องการ การให้คำปรึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญทั้งเป็นกลุ่มและรายกรณี การจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักทางวิชาชีพ การเรียนรู้ด้วยตนเองของครู การจัดหาแหล่งเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้สำหรับครู การสร้างบรรยากาศความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างเพื่อนครู การรวมกลุ่มแก้ปัญหา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเป็นกันเอง การสร้างครูแกนนำให้เป็นครูพี่เลี้ยง สิ่งสำคัญคือผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญมากในกระบวนการดำเนินงานพัฒนาครูทุกขั้นตอน

๓.๒ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

การพัฒนาครูมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การเพิ่มศักยภาพครูให้มีทักษะความสามารถในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ปัญหาของครูเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๒) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้สังเคราะห์สภาพและปัญหาด้านครูไว้ดังนี้

๑) ครูผู้สอนไม่ได้จบการศึกษาในวิชาเอกที่สอนโดยตรง โดยภาพรวมแล้วมีครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอนไม่ตรงวิชาเอกที่สอน โดยมีสาเหตุสำคัญจากการที่มีครูซึ่งจบวิชาเอกที่สอนไม่เพียงพอ และการขาดสมดุลของครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้ต้องจัดให้ครูที่จบวิชาเอกอื่นมาสอน สำหรับระดับประถมศึกษาการสอนไม่ตรงวิชาเอกถือว่าเป็นเรื่องปกติเนื่องจากเนื้อหาสาระยังไม่ลึกซึ้งมากนัก โดยสถานศึกษามักจัดให้ครูสอนประจำชั้นซึ่งต้องสอนเกือบทุกสาระ แต่บางสาระสถานศึกษาอาจจัดให้มีครูพิเศษประจำกลุ่มสาระเป็นผู้สอน เช่น สาระสุขศึกษา และศิลปะ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการที่ครูผู้สอนไม่ได้สอนตรงตามวิชาเอกทำให้การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระเหล่านั้นขาดประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน

๒) ครูมีภาระงานมาก จากการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นของครูพบว่า ครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ระบุตรงกันว่า นอกจากภาระงานสอนแล้ว ครูมีภาระงานอื่นที่ต้องรับผิดชอบหลายงาน เช่น งานธุรการ งานการเงิน งานพัสดุ เป็นต้น นอกจากนี้ครูยังต้องร่วมรับผิดชอบงานประกันคุณภาพ งานสารสนเทศ และงานอื่นๆ ซึ่งเป็นงานที่ทุกสถานศึกษาต้องดำเนินการ ภาระงานเหล่านี้ทำให้ครูไม่มีเวลายุ่หม่เทให้กับการสอนอย่างเต็มที่ และไม่มีเวลาในการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีทักษะในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการที่สถานศึกษาขาดบุคลากรสายสนับสนุนการสอน

๓) ครูมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน นอกจากการสอนไม่ตรงสาขาวิชาเอกที่จบมาแล้ว ครูยังมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากขาดทักษะในการสอน และไม่ลุ่มลึกในเนื้อหาวิชาที่สอน ซึ่งมีสาเหตุมาจากครูขาดประสบการณ์ในการสอนและไม่ได้รับการพัฒนาดังต่อเนื่อง นอกจากนี้ ครูไม่ได้สอนตรงตามวิชาเอกที่ตนได้เรียนมา จึงไม่สามารถสอนนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูบางคนต้องมาเริ่มเรียนรู้เรื่องเนื้อหาที่จะต้องสอนใหม่ ครูหลายคนสอนตามหนังสือของสำนักพิมพ์เอกชน การเรียนการสอนของครูจึงขาดการออกแบบกิจกรรมโดยครูและไม่เหมาะสมกับการเรียนของนักเรียน

๔) ครูต้องสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ จากสาเหตุที่มีครูไม่เพียงพอและครูสอนไม่ตรงสาขาวิชาเอก ครูยังต้องสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้เตรียมการสอนไม่ทันสำหรับปัญหานี้ อาจไม่ใช่ปัญหารุนแรงในระดับประถมศึกษา เนื่องจากเนื้อหาสาระการเรียนรู้ยังไม่ลุ่มลึกและมีความยากมากนัก แต่เป็นปัญหาสำคัญสำหรับครูในระดับมัธยมศึกษา

๕) ครูใช้เวลาในการทำผลงานวิชาการมากทำให้สนใจการสอนน้อยลง เนื่องจากมีการประเมินวิทยฐานะของครูโดยพิจารณาจากเอกสารผลงานทางวิชาการทำให้ครูต้องใช้เวลาในการศึกษา ค้นคว้า พัฒนาผู้เรียนและเรียบเรียงเป็นเอกสารทางวิชาการส่งผลให้ครูไม่มีเวลาให้การเตรียมการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเต็มที่

๖) ครูสอนโดยไม่ใช้สื่อการสอน โดยมีสาเหตุมาจากการขาดแคลนสื่อ การไม่ให้ความสำคัญกับสื่อการสอนในสาระนั้นๆ มาเป็นเวลานานและยึดติดกับการสอนแบบเดิมๆ ทำให้ครูไม่ค่อยใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๗) ครูให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระการเรียนรู้หลักมากกว่ากลุ่มสาระรอง ในกรณีที่ครูต้องสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูจะให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระหลักมากกว่า ซึ่งได้แก่ กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ทำให้กลุ่มสาระรองถูกละเลย

๘) ครูขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรอย่างลึกซึ้ง โดยครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร และการแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน ทำให้หลักสูตรสถานศึกษาบางแห่งขาดความสมบูรณ์ครบถ้วน และความเหมาะสมที่จะใช้สำหรับจัดการศึกษาในสถานศึกษา

๙) ครูขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน สืบเนื่องจากการที่ครูได้รับมอบหมายให้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูไม่มีความถนัด การไม่ได้รับความสำคัญในกรณีที่ไม่ได้สอนกลุ่มสาระหลัก และต้องทำงานหนักไม่มีเวลาพัก เกิดความเบื่อหน่ายท้อแท้ ไม่มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ และการมีเงินเดือนน้อย สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุปัจจัยที่บั่นทอนขวัญกำลังใจในการทำงานของครู

๑๐) ครูขาดการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการพัฒนา โดยครูที่เข้าร่วม สทนากลุ่มให้ข้อมูลตรงกันว่า ปัจจุบันครูไม่ได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะสาขาวิชา มีเฉพาะการนิเทศภายในที่โรงเรียนดำเนินการเอง ซึ่งครูเห็นว่ายังไม่ได้ช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เท่าที่ควร

๑๑) การพัฒนาอบรมครูไม่สอดคล้องกับความต้องการของครู โดยการพัฒนาอบรมครูส่วนใหญ่เป็นการอบรมตามที่หน่วยงานต้นสังกัดเป็นผู้กำหนด ทั้งเรื่องเนื้อหาหลักสูตร และวิธีการฝึกอบรม ซึ่งมักไม่สอดคล้องกับความต้องการของครูและเป็นการอบรมที่ไม่ได้กำหนดแผนไว้ชัดเจน

นอกจากนี้ ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูเป็นปัจจัยอีกส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๓) ได้วิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียน สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านผู้เรียน

๑.๑) ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการคิด วิเคราะห์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนทั้งคุณลักษณะในด้านความรู้ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

๑.๒) ผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษา มีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการ รวมทั้งขาดทักษะพื้นฐานที่จำเป็น และผู้เรียนไม่นิยมเรียนอาชีวศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่มีความสามารถสูง เพราะมีภาพลักษณ์ เจตคติและค่านิยมของการเรียนอาชีวศึกษาไม่ดี ประกอบกับค่าตอบแทน และการยอมรับในสังคมต่ำ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ไม่ออกสู่ตลาดแรงงานแต่จะมุ่งศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ขาดแคลนครู บุคลากรทางการศึกษาด้านวิชาชีพ และขาดทิศทางการพัฒนากำลังคนของชาติโดยรวม

๑.๓) ผู้เรียนการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับต่ำ ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนมาก และไม่สนใจการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒) ด้านครูผู้สอน

๒.๑) ขาดแคลนครูผู้สอนทุกระดับและประเภทการศึกษา เพราะไม่ได้รับการจัดสรรอัตราบรรจุครูอย่างเพียงพอซึ่งมาตรการควบคุมอัตรากำลังภาครัฐทำให้กระทรวงศึกษาธิการถูกตัดอัตราเกษียณอายุราชการ และเกษียณก่อนกำหนด

๒.๒) ขาดแคลนครูผู้สอนในกลุ่มสาระวิชาหลักโดยเฉพาะภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ รวมทั้งยังมีปัญหาครูสอนไม่ตรงตามวุฒิรวมทั้งขาดครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีวุฒิตรงตามวิชาที่สอน และมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และนอกจากนี้ครูยังมีภาระงานอื่นมากนอกเหนือจากภาระงานสอน

๒.๓) ครูผู้สอนไม่ได้จบการศึกษาวิชาเอกที่ตรงกับกลุ่มสาระที่สอน โดยภาพรวมแล้วมีครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้อสอนไม่ตรงกับวิชาเอกที่จบมา โดยมีสาเหตุสำคัญจากการที่มีครูซึ่งจบวิชาเอกที่สอนไม่เพียงพอ และการขาดสมดุลของครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้อ ทำให้ต้องจัดครูที่จบวิชาเอกอื่นมาสอน

๒.๔) ไม่มีสถาบันผลิตครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ขาดการพัฒนาครูประจำการอย่างเป็นระบบ รวมทั้งขาดการศึกษาวิจัยและพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเป็นมืออาชีพและส่งเสริมสนับสนุนให้วิชาชีพครูเป็นที่ยอมรับในสังคม

๒.๕) ขาดแคลนครูด้านวิชาชีพทางอาชีวศึกษา และขาดผู้มีประสบการณ์จริง ในสถานประกอบการ ผู้จบครุศาสตรอุตสาหกรรมบัณฑิต วิศวกรรมศาสตรบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะไม่สามารถเป็นครูอาชีวศึกษาได้เนื่องจากไม่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนครู อาจารย์ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง

๒.๖) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนการสอนของครูยังมีน้อย ขาดความสามารถและทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะนำมาสร้างและใช้บทเรียนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และช่วยในการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ขาดการพัฒนาครู และบุคลากรให้รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอน

๓) ด้านหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการมีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และมีการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเข้าสู่หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับทุกช่วงชั้น ครูผู้สอนบางส่วนยังไม่สามารถปรับและพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาสาระที่ทันต่อประเด็นการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความไม่ชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ อาทิ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร แนวทางการวัดและประเมินผล และระบบนิเทศ ติดตามผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ไม่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ดีขึ้น

๔) ด้านการกระจายอำนาจ

๔.๑) การกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาได้ดำเนินการแล้วตามกฎหมาย แต่ยังมีอุปสรรคปัญหาในทางปฏิบัติ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมีความเคยชินของหน่วยปฏิบัติในการรับคำสั่งจากหน่วยงานส่วนกลาง และหน่วยงานส่วนกลางเคยชินกับการมอบหมาย/สั่งการให้หน่วยปฏิบัติดำเนินการตามประกอบกับหน่วยปฏิบัติบุคลากรในพื้นที่ และสถานศึกษาไม่คุ้นเคยในระบบการบริหารแบบเป็นอิสระด้วยตนเอง บุคลากรบางส่วนยังไม่มีความมั่นใจในการตัดสินใจในทิศทางของหน่วยงาน

๔.๒) การดำเนินงานการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความไม่พร้อมของระบบเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ ๔ ด้านสู่สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ระบบเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือทางวิชาการ ระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา ระบบการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา ระบบบัญชีการเงินของสถานศึกษา

๕) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๕.๑) ขาดกลไกที่จูงใจ และกฎระเบียบของรัฐยังเป็นอุปสรรค ส่งผลให้ภาคส่วนต่างๆ ไม่สามารถเข้ามีส่วนร่วมจัดการศึกษาและแข่งขันด้านการพัฒนาคุณภาพกับภาครัฐ

๕.๒) ขาดการสนับสนุนให้ชุมชน บัณฑิตชน ภาคเอกชน ฯลฯ เข้ามาร่วมจัดการศึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

๕.๓) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน สถานประกอบการ องค์กรวิชาชีพ ศิษย์เก่า พ่อแม่ ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการจัดการศึกษาและการพัฒนากำลังคน รวมทั้งร่วมกับสถานศึกษาในการดำเนินภารกิจต่างๆ ยังทำได้น้อย ขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการสร้างความเข้าใจให้หน่วยงาน/องค์กรต่างๆ เห็นความสำคัญของการศึกษาและเข้าร่วมจัดและ/หรือสนับสนุนการจัดการศึกษายังทำได้น้อย ขาดนโยบายและการปฏิบัติตามนโยบาย รวมทั้งการแบ่งภาระความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาระหว่างภาครัฐและเอกชนยังไม่ชัดเจน และขาดการรณรงค์ให้มีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

๖) ด้านการบริหารจัดการ

สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานขาดความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจของบุคลากรเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ การจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ตลอดจนปัญหาด้านวิชาการและการมีภาระงานประจำ รวมทั้งต้องประสานงานกับส่วนราชการต่างๆ ในพื้นที่มาก

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๐) ได้เสนอแนะแนวทางและปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาครู ที่ส่งผลให้การพัฒนาครูมีประสิทธิภาพ สรุปได้ว่าโรงเรียนควรมีหน้าที่หลายประการ คือ ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการพัฒนามตามความสมัครใจให้มากที่สุด มีแผนงานพัฒนาบุคลากรประจำปี มีงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาครู จัดเวทีให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ทั้งจากบุคคลภายนอกและภายในโรงเรียน จัดให้มีชั่วโมงการพัฒนาครูทุกสัปดาห์ ให้ครูตั้งเป้าหมายพัฒนาตนเองตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สร้างวัฒนธรรมองค์กรให้ครูใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดเวลา ผู้บริหารคอยนิเทศให้กำลังใจ กำกับ ดูแล นิเทศสม่ำเสมอ ให้ครูรายงานผลการปฏิบัติงานทุกงาน/โครงการที่ได้รับมอบหมาย ผู้บริหารวางระบบการทำงานให้ดี ครูจะปรับตนเองตามระบบ จัดซื้อจัดหาเอกสาร ตำรา สื่ออุปกรณ์ให้ครูได้ศึกษาพัฒนาตนเอง และจัดกิจกรรมพัฒนาจิต พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

๓.๓ สรุปผลการศึกษสถานภาพการพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพการพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สรุปได้ว่า ในแต่ละรอบปี ครูได้รับการพัฒนาค่อนข้างมาก แต่ยังคงขาดการติดตามและประเมินผลการนำความรู้ไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอน มีความซ้ำซ้อนของหลักสูตร และสาระในการพัฒนาครูไม่มีความชัดเจน ค่าใช้จ่ายเพื่อการพัฒนาของแต่ละหน่วยงานมีจำนวนสูงมาก รวมทั้งค่าใช้จ่ายจากตัวครูเองหรือสถานศึกษาต้องจ่ายอีกส่วนหนึ่งก็มีจำนวนค่อนข้างสูงเช่นกัน นอกจากนี้ครูยังขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขาดการวางแผนระยะยาว อีกทั้งวิธีการพัฒนาครูยังใช้รูปแบบเดิมๆ ส่วนใหญ่ใช้การอบรมเพื่อพัฒนาความรู้แต่ยังขาดการพัฒนาทักษะ สำหรับแนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรมีการจัดทำระบบข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มีการวิจัยและพัฒนา นโยบายพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ปรับหลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะ และเลื่อนวิทยฐานะโดยปรับหลักเกณฑ์ด้านคุณสมบัติของผู้รับการประเมิน วิธีการประเมินที่พิจารณาจากพฤติกรรม และกระบวนการทำงาน ประจักษ์พยานเอกสารที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่และผลงานการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อพัฒนาการของผู้เรียน และคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

สำหรับสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้การพัฒนาครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานขาดประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนที่ลดต่ำลง สรุปได้ว่า การจ้างครูที่ไม่มีคุณภาพ ครูจำนวนมากได้รับการฝึกอบรมแบบเก่า ครูขาดการใฝ่รู้ ไม่รักการอ่าน คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ไม่เป็น คนเก่ง คนดีไม่สนใจมาเป็นครู ครูมีรายได้น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ทำงานในภาคธุรกิจเอกชน และครูส่วนหนึ่งมีหนี้สินมากส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ครูขาดการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานอย่างเป็นระบบ ขาดการสนับสนุนส่งเสริมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา และทรัพยากรเพื่อการศึกษา และครูส่วนใหญ่อยู่ในระบบราชการแบบรวมศูนย์อำนาจ การบริหารยังใช้วิธีสั่งการจากบนลงล่าง ขาดความคล่องตัว และความโปร่งใสที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

จากข้อมูลสภาพการพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน มีประเด็นที่เกี่ยวข้องหลายประเด็น ซึ่งจะได้มีการวิเคราะห์ผลรายละเอียดในบทที่ ๔ ต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และข้อเสนอแนะ

สถานภาพการพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งได้จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและรายงานผลการวิจัยของหน่วยงานต่างๆ ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๓ ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู

ตอนที่ ๒ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
รายละเอียดแต่ละตอน มีดังนี้

ตอนที่ ๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู ผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ มีดังนี้

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและ ปัญหาการพัฒนาครู	ข้อเสนอแนะ
<p>๑. ระบบการพัฒนาครูในภาพรวม</p> <p>ระบบการพัฒนาครูของประเทศยังไม่มีหน่วยงานหรือเจ้าภาพหลักที่ทำหน้าที่ดูแลกำกับติดตาม วางระบบและวางแผนการพัฒนาในภาพรวม การพัฒนาครูมีหลายหน่วยงานจัดอบรม ขาดระบบฐานข้อมูลของครู ขาดการวางแผนร่วมกัน ทำให้การพัฒนาไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เกิดความซ้ำซ้อน ไม่เกิดความคุ้มค่า</p>	<p>๑. กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ต้องยกระดับสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) ให้เป็นองค์กรกลางระดับชาติที่มีขีดความสามารถและบทบาทในการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับครูและบุคลากรทางการศึกษา วางแผนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษารายบุคคลทั้งระบบ จัดทำหลักสูตรดำเนินการฝึกอบรม สร้างเครือข่าย รวมทั้งประสานงาน กำกับติดตาม ประเมินผลและให้การรับรองหลักสูตรฝึกอบรม</p> <p>๒. ทุกหน่วยงานที่มีหน้าที่พัฒนาครูร่วมกัน ทบทวนการจัดทำแผนพัฒนาครูในภาพรวมให้มีเอกภาพและบูรณาการอย่างแท้จริง เป็นแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว</p> <p>๓. ศธ. กำหนดให้มีคณะกรรมการระดับชาติเพื่อขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาสู่การปฏิบัติ โดยกำหนดหลักเกณฑ์แนวทางการปฏิบัติ และกำกับติดตามการดำเนินการตามนโยบายให้มีเอกภาพ และมีประสิทธิภาพ</p>
<p>๒. กลไกการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาครู</p> <p>การพัฒนาครูประจำการยังขาดกลไกในการรวมพลังขับเคลื่อน เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ไม่มีระบบการบริหารจัดการนิเทศติดตามผลที่จะช่วยในการพัฒนาครู ระบบการนิเทศช่วยเหลือครูมีความอ่อนแอ</p>	<p>๑. ศธ. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษากับสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา</p> <p>๒. ผู้บริหารทุกระดับสนับสนุนหลักการเพิ่มพลังใจ (empowerment) ในการรวมกลุ่มครูเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียน</p>

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและ ปัญหาการพัฒนาครู	ข้อเสนอแนะ
<p>๒. กลไกการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาครู (ต่อ)</p>	<p>๓. หน่วยงานต้นสังกัดของครูร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จัดหาพี่เลี้ยงที่ปรึกษาทางวิชาการที่เข้มแข็งคอยเยี่ยมเยียนนิเทศช่วยเหลือครู ให้คำแนะนำครู</p> <p>๔. ผู้บริหารสถานศึกษาเสริมพลังจูงใจครู จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียนและสร้างสัมพันธ์ภาพในกลุ่มเพื่อนร่วมวิชาชีพ</p> <p>๕. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการตั้งศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ของครูในระดับจังหวัดและระดับเขตพื้นที่การศึกษาโดยเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ และสนับสนุนให้มีการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครู โดยรวมกลุ่มเป็นชมรมวิชาชีพ/สมาคมครูเฉพาะทางทั้งในระดับสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัด และประเทศ</p> <p>๖. ศธ. ผลักดันให้มีการจัดตั้งคลังสมองครูแห่งชาติ เป็นศูนย์รวมประสบการณ์และผลงานของครูดี ครูเก่ง ครูเชี่ยวชาญ ครูภูมิปัญญา สำหรับส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาวิชาชีพครูให้มีมาตรฐานสูงขึ้น</p>
<p>๓. หลักสูตรการพัฒนาครูและความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของครู</p> <p>การพัฒนาครูยังขาดการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ทำให้กระบวนการพัฒนาไม่ตอบสนองต่อความต้องการของครู หลักสูตรการพัฒนาครูยังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของห้องเรียน ฝ่ายจัดอบรมและพัฒนาครูมักจะกำหนดหลักสูตรตามความจำเป็นของตนเอง ขาดการค้นหาความจำเป็นในการพัฒนาของครูที่แท้จริง</p>	<p>๑. ปรับแนวคิดการพัฒนาครูใหม่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่ส่งผลต่อผู้เรียน</p> <p>๒. หลักสูตรการพัฒนาครูทุกหลักสูตรต้องมีการหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูอย่างจริงจัง ครูแต่ละคนต้องวิเคราะห์ความจำเป็นของตนเองที่ต้องพัฒนา และครูไปอบรมพัฒนาต้องสอดคล้องกับความต้องการของตนเอง และต้องเป็นเรื่องที่ครูจะได้นำไปใช้จริงในห้องเรียน</p>

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและ ปัญหาการพัฒนาครู	ข้อเสนอแนะ
<p>๔. วิธีการและสาระหลักสูตรการพัฒนาครู</p> <p>การพัฒนาครูยังใช้รูปแบบเดิมๆ ไม่มีนวัตกรรมใหม่ ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของครู การพัฒนาครูมีระยะเวลาสั้นไม่เหมาะกับเนื้อหาส่วนใหญ่ใช้การบรรยายฝึกรูปแบบและพัฒนาในห้องประชุม ขาดการเชื่อมโยงกับกิจกรรม การเรียนการสอนในห้องเรียน เน้นในหลักการ/ ทฤษฎีมากกว่าการได้ลงมือปฏิบัติ จึงทำให้ครูไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้จากการอบรมพัฒนาได้ สาระจากการพัฒนาเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและเทคนิคการสอนมากกว่าด้านอื่นๆ เป็นการฝึกรูปแบบระยะสั้น ผลการพัฒนาไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูได้</p>	<p>๑. จัดให้มีหลักสูตรการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่หลากหลายและมีคุณภาพ เพื่อให้ครูสามารถเลือกหลักสูตรการฝึกอบรมได้ตามความต้องการ</p> <p>๒. กำหนดรูปแบบและแนวทางการพัฒนาครูโดยยึดภาระงาน มาตรฐาน และจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมทั้งปัญหาและความต้องการของครูและสถานศึกษาเป็นกรอบในการพัฒนา อาจใช้วิธีการพัฒนาวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีประกอบกันตามความเหมาะสม เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง ICT- based training, School - based training, Research - based training, Problem - based training ฯลฯ</p> <p>๓. หลักสูตรการพัฒนาครูต้องครอบคลุมทั้งหลักการแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ คุณธรรม จริยธรรมสำหรับครู เทคนิควิธีการสอนตามกลุ่มสาระต่างๆ องค์กรความรู้และเนื้อหาความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัยสอดคล้องกับศตวรรษที่ ๒๑ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ของครูเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการใช้และการผลิตสื่อการเรียนการสอนของครู</p>

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและ ปัญหาการพัฒนาครู	ข้อเสนอแนะ
<p>๔. วิธีการและสาระหลักสูตรการพัฒนาครู (ต่อ)</p>	<p>๔. กระบวนการพัฒนาครูเน้นการปรับเปลี่ยน กระบวนการทัศน์ทางวิชาชีพที่ทันต่อความก้าวหน้า และวิทยาการ เน้นให้ครูมีความรู้ความสามารถใน ด้านเนื้อหา และทักษะการจัดการเรียนรู้ให้ตรงกับ ภาระงานที่รับผิดชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการหาความรู้มากกว่าเรียนรู้ เนื้อหาสาระเพียงอย่างเดียว มีความสามารถในการ จัดการชั้นเรียน การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ให้สนุกและท้าทาย การวัดประเมินผล การวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ การบริหารจัดการ และการ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ</p> <p>๕. ส่งเสริมการพัฒนาครูให้มีโอกาสได้รับ การพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและ เป็นธรรม โดยเชื่อมโยงกับการเลื่อนวิทยฐานะ การต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพของครูและ บุคลากรทางการศึกษา</p>
<p>๕. สถานที่จัดอบรมพัฒนาครู</p> <p>การพัฒนาครูส่วนใหญ่เน้นการอบรมตาม ห้องประชุมในโรงแรม หรือในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งดึงครูออกจากห้องเรียนส่งผลกระทบต่อ การจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะจะมีปัญหา มากในโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้น</p>	<p>๑. ควรออกแบบวิธีการพัฒนาครูที่หลากหลาย ไม่ส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนของครู เช่น การพัฒนาในโรงเรียนแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน ใช้ สถานที่จริงเป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ ส่งเสริม ให้ครูพัฒนาตนเองโดยการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดแหล่งเรียนรู้ให้ครูได้ศึกษาด้วยตนเอง มีพี่เลี้ยง ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเข้าไปเป็นที่ปรึกษาในโรงเรียน เพื่อช่วยชี้แนะ เพื่อลดการดึงครูออกมาอบรมนอก โรงเรียน</p>

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและ ปัญหาการพัฒนาครู	ข้อเสนอแนะ
<p>๖. ระบบการติดตามผลการพัฒนาครู</p> <p>การพัฒนาครูของแต่ละหน่วยงานขาดระบบการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่น่ากังวลคือครูที่เข้ารับการอบรมทำรายงานส่งผู้บริหารเพื่อรับทราบเท่านั้น การติดตามผลหลังการอบรมเพื่อนำไปใช้ในห้องเรียนหรือขยายผลไม่ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม</p>	<p>๑. หน่วยงานพัฒนาครูต้องจัดให้มีระบบกำกับติดตาม และประเมินผลการพัฒนาครู โดยให้มีการประเมินผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน และนำผลการพัฒนาเชื่อมโยงกับความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครู</p> <p>๒. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นแกนหลัก ร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่พัฒนาระบบติดตามและช่วยเหลือครูและบุคลากรทางการศึกษาหลังได้รับการฝึกอบรมไปแล้ว ให้ครูสามารถนำไปพัฒนาการเรียนการสอนได้</p> <p>๓. หน่วยงานพัฒนาครูและหน่วยงานใช้ครูร่วมดำเนินการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ผ่านการพัฒนาเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนา และส่งเสริมความก้าวหน้าของครู</p>
<p>๗. แรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของครู</p> <p>ครูยังขาดแรงจูงใจในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน</p>	<p>๑. ศธ.ปรับระบบการยกย่องเชิดชูเกียรติครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นคนเก่ง คนดี มีจิตวิญญาณ รักและผูกพันต่อวิชาชีพทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้างให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีขวัญและกำลังใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง</p> <p>๒. ครูสภาและสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ใช้กลไกการต่อไปอนุญาตประกอบวิชาชีพ และการเลื่อนตำแหน่งและวิทยฐานะครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อกระตุ้นให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง</p>

ตอนที่ ๒ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผลการวิเคราะห์และข้อเสนอแนะมีดังนี้

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	ข้อเสนอแนะ
<p>๑. ระบบบริหารจัดการในการอบรมพัฒนาครู</p> <p>๑.๑ ครูส่วนใหญ่เป็นข้าราชการอยู่ในระบบราชการแบบรวมศูนย์อำนาจ การบริหารเน้นการสั่งการจากบนลงล่าง ขาดอิสระทางความคิด การกระจายอำนาจลงสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้ดำเนินการแล้วในบางเรื่อง แต่ยังมีประสพปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะข้าราชการครูยังมีความเคยชินกับระบบการมอบหมายการรับคำสั่งจากส่วนกลาง ไม่คุ้นเคยกับระบบบริหารแบบอิสระด้วยตนเอง และไม่มีความมั่นใจในการตัดสินใจในทิศทางของหน่วยงาน สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังขาดความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารงานบุคคล บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการกระจายอำนาจ</p>	<p>๑. ศธ. ทบทวนและปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและแนวปฏิบัติให้เอื้อต่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา</p>
<p>๑.๒ การปรับหลักสูตรการเรียนการสอนแต่ละครั้ง เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิด หลักการ เนื้อหาสาระ รวมทั้งวิธีการจัดการเรียนการสอน แต่ครูไม่สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้</p>	<p>๑. สพฐ. เร่งจัดระบบการบริหารจัดการหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ มีการประสานเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความพร้อมและความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรที่ตรงกัน โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการหลักสูตร ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมของครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา และสนับสนุนสื่อ วัสดุ เอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p>

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	ข้อเสนอแนะ
<p>๑.๓ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม สนับสนุนการจัดการศึกษา และการพัฒนากำลังคนในภาคการศึกษายังมีปัญหา เพราะขาดการประชาสัมพันธ์ การสร้างความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของการศึกษาและเข้ามามีส่วนรับผิดชอบ</p>	<p>๑. ศธ. สนับสนุนให้มีเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) องค์กรเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน พัฒนาสื่อนวัตกรรมการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล</p> <p>๒. ศธ. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ปรับพันธกิจการให้บริการทางวิชาการ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถานศึกษา โดยจัดงานนิเทศทางการศึกษาและการนิเทศการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้เป็นภาระงานของสถาบัน เพื่อให้คณาจารย์ออกไปปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ</p> <p>๓. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และสถานศึกษาสร้างกลไกส่งเสริมสนับสนุนให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมให้เห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชน</p>

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	ข้อเสนอแนะ
<p>๒. ประสิทธิภาพการใช้ครูและศักยภาพครู</p> <p>๒.๑ ครูที่บรรจุใหม่ และครูประจำการ บางส่วนขาดเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ใช้เหตุผล ขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจริงในวิชาที่สอน มีความสามารถไม่ตรงกับภารกิจงานสอนที่ได้รับมอบหมาย ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูไม่มีประสิทธิภาพ</p>	<p>๑. สพฐ. และ ก.ค.ศ. ต้องทบทวนกฎเกณฑ์การบรรจุและแต่งตั้งครูเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่สอนในสถานศึกษาต่างๆ โดยคำนึงถึงสาขาที่ขาดแคลน ควรบรรจุครูให้มีวุฒิตรงกับภาระงานที่สอน หรือสภาพความต้องการของโรงเรียน และควรมีการพัฒนาครูที่ผ่านการบรรจุแล้วอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง</p> <p>๒. สพฐ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเร่งรัดโรงเรียนที่รับครูที่ไม่ได้จบในวิชาเอกที่สอนโดยตรง โดยเฉพาะครูบรรจุใหม่จัดระบบส่งเสริมและสนับสนุนให้พัฒนาครูบรรจุใหม่ให้มีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ เกิดทักษะความเป็นครู มีจิตวิญญาณความเป็นครู โดยจัดให้ครูเก่งครูดีมาเป็นครูพี่เลี้ยงดูแลครูบรรจุใหม่ หรือจัดให้มีระบบสนับสนุนอื่นๆ</p>
<p>๒.๒ การคัดเลือกคนเข้าสู่อาชีพครูไม่ได้พิจารณาคัดเลือกอย่างพิถีพิถัน ทำให้ได้คนที่ไม่มีความเหมาะสมเป็นครู โรงเรียนประสบปัญหาได้ครูบรรจุที่ไม่ตรงตามวุฒิการศึกษาที่ต้องการใช้งาน ทำให้ครูที่ต้องสอนตามวิชาเอกไม่เพียงพอโรงเรียนต้องจัดครูที่จบวิชาเอกอื่นมาสอนแทน ทำให้ขาดสมดุลของครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และขาดแคลนครูผู้สอนทุกระดับและประเภทการศึกษา เพราะโรงเรียนไม่ได้รับการจัดสรรอัตราบรรจุครูตรงตามความต้องการ</p>	<p>๑. ศธ. โดย ก.ค.ศ. สพฐ. สอศ. สกอ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมกันวางแผนระบบการผลิตครู และการใช้ครูตามสาขาจำเป็นที่ต้องใช้งานในแต่ละพื้นที่ โดยมีแผนการผลิตที่ชัดเจนทั้งเรื่องปริมาณและคุณภาพ แผนการใช้ครูตั้งแต่การบรรจุแต่งตั้งเพื่อให้ครูไปปฏิบัติงาน ตามสาขาที่แต่ละโรงเรียนต้องการ รวมทั้งแผนการพัฒนาครูและการชำระรักษาครูให้สามารถประกอบวิชาชีพครูได้อย่างมีคุณภาพ มีความก้าวหน้าและภาคภูมิใจในวิชาชีพครู</p>

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	ข้อเสนอแนะ
<p>๒.๓ ครูยังขาดความเป็นนักวิชาการ ที่จะทำใหตนเองเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรการเรียนการสอน เทคนิคการสอน ขาดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ไม่สนใจพัฒนาตนเองในหลายๆ ด้าน ขาดการปรับปรุงการเรียนการสอน ให้ทันสมัยใช้ความเคยชินในการปฏิบัติงานสอน</p>	<p>๑. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นตัวอย่างในการเป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้นำครูพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียน ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ในการนำพาครูพัฒนาตนเองเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือในการทำงาน สนับสนุนให้ครูในโรงเรียนสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยสนับสนุนการจัดตั้งชมรมสมาคมวิชาชีพครูเพื่อช่วยเหลือครูในด้านวิชาการ</p> <p>๒. สพฐ. สพท. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยใช้เครือข่ายการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนและการจัดการศึกษา</p>
<p>๒.๔ ครูมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะครูขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร อย่างลึกซึ้ง เพราะครูบางส่วนไม่เคยอ่านหลักสูตร ไม่มีการนำหลักสูตรที่แต่ละโรงเรียนจัดทำไว้ไปใช้ปฏิบัติงานจริง ครูสอนตามตำราหรือหนังสือของสำนักพิมพ์ที่ขายตามท้องตลาด</p>	<p>๑. สพฐ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรที่หลากหลายวิธี ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเข้ารับการอบรมเฉพาะเรื่อง โดยอาจกำหนดมาตรฐานช่วงชั้น และให้ครูพัฒนาในช่วงชั้นที่ตนรับผิดชอบสอนนักเรียน</p>

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	ข้อเสนอแนะ
<p>๒.๕ ขาดแคลนครูที่มีความสามารถในการสอนกลุ่มสาระหลักที่สำคัญ เช่น ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย</p>	<p>๑. สกอ. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกับสถาบันผลิตครูวางแผนการผลิตครูให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการการใช้ครูของประเทศ และวิสัยทัศน์การผลิตครูระดับนานาชาติ ติดตามประเมินคุณภาพบัณฑิตครูให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการผลิตครูให้มีความเข้มข้นด้านวิชาการ ให้มีความรู้ความสามารถด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จิตวิทยาการเรียนรู้ และสามารถสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้สนุกและท้าทาย รวมทั้งมีจิตวิญญาณความเป็นครู ใฝ่เรียนรู้และมีจรรยาบรรณวิชาชีพ</p>
<p>๒.๖ ครูขาดความสามารถและทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่จะนำมาใช้สร้างและใช้บทเรียนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์</p>	<p>๑. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และสถานศึกษา สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูในด้านการผลิตและการใช้สื่อวัตกรรมการเรียนการสอน และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้สื่อวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนให้หลากหลาย รวมทั้งจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่มีผลงานด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนดีเด่น</p>
<p>๓. ผู้บริหารสถานศึกษา ๓.๑ ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความเป็นผู้นำทางวิชาการ</p>	<p>๑. ก.ค.ศ. เร่งรัด ปรับปรุงหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา โดยกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะมาเป็นผู้บริหารสถานศึกษาต้องเคยเป็นครูที่มีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอนมาก่อน เป็นผู้ที่มีความสนใจด้านการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ ให้ความสำคัญด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ ยึดหลักความถูกต้อง โปร่งใส และยุติธรรม</p>

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	ข้อเสนอแนะ
<p>๔. ภาระงานของครู</p> <p>๔.๑ ครูมีภาระงานสอนมาก สอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ และมีภาระงานอื่นที่ได้รับมอบหมายมาก ทำให้ไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาตนเอง</p>	<p>๑. สพฐ. สกสค. และหน่วยงานที่จัดการศึกษาต้องพัฒนาทักษะของครูนอกจากการจัดการเรียนการสอนแล้ว ครูควรได้รับการพัฒนาทักษะการบริหาร การจัดการเรื่องการใช้เวลา เพื่อให้ครูสามารถบริหารเวลา จัดสรรเวลา เพื่อพัฒนาตนเองมากขึ้น</p>
<p>๕. พฤติกรรมของครู</p> <p>๕.๑ ครูใช้เวลาในการทำผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนวิทยฐานะมากกว่าการสอนและพัฒนาตนเอง ทำให้มีผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอน</p>	<p>๑. ศธ. เร่งปรับระบบการประเมินวิทยฐานะของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลงานทางวิชาการของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เน้นกระบวนการจัดการเรียนการสอน และผลการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งจัดให้มีกลไกการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการเลื่อนวิทยฐานะให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา</p> <p>๒. สพท. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เร่งรัดพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน กำหนดระบบความก้าวหน้าทางวิชาชีพครูที่ชัดเจนใช้ผลงานที่เกิดกับผู้เรียนเป็นเกณฑ์ในการกำหนดทิศทางความก้าวหน้าของครูและสอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู</p>

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	ข้อเสนอแนะ
<p>๕.๒ ครูสอนโดยไม่ใช่สื่อการสอนและขาดแคลนการพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสารการเรียนรู้สมัยใหม่เพื่อช่วยการสอน</p>	<p>๑. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และสถานศึกษา สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูในด้านการผลิตและการใช้สื่อนวัตกรรมการเรียนการสอน และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้สื่อนวัตกรรม ในการจัดการเรียนการสอนให้หลากหลาย รวมทั้งจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่มีผลงานด้านสื่อนวัตกรรมการเรียนการสอนดีเด่น</p>
<p>๕.๓ ครูไม่รักการอ่าน ไม่รักการศึกษา ค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ และทักษะการสอน ไม่สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้ ดังนั้นการอบรมระยะสั้นๆ หรือบอกความรู้เพื่อให้ครูไปสอนนักเรียนให้รักการอ่าน คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ จึงทำไม่ได้ เพราะครูยังทำไม่เป็น</p>	<p>๑. สพฐ. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาครูให้เป็นผู้นำทางวิชาการ (master teacher) ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในสถานศึกษาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยทบทวน ปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือก การพัฒนา และการส่งเสริมการปฏิบัติงาน ตลอดจนการขยายผลสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน</p> <p>๒. สพท. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เร่งรัดพัฒนาครูให้เกิดความตระหนัก และมีจิตสำนึกในหน้าที่ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝัง อบรม ชัดเกล้าผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีนิสัยรักการอ่าน และมีสมรรถนะที่จำเป็นในด้านการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และการใช้ทักษะชีวิตอื่นๆ</p>

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	ข้อเสนอแนะ
<p>๕.๕ ครูมีปัญหาหนี้สิน บั่นทอนประสิทธิภาพการทำงานด้านการจัดการเรียนการสอน ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน</p>	<p>๑. สพท. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา พัฒนาครูให้มีทักษะการจัดการชีวิตและการจัดการทางวิชาชีพ โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด เสริมสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ และการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ ด้านการเงิน เวลา และการปฏิบัติงาน</p>
<p>๖. ขวัญและกำลังใจของครู</p> <p>๖.๑ ภาพลักษณ์วิชาชีพครูไม่จูงใจให้คนเก่งเข้าสู่วิชาชีพครู ส่วนครูที่ประจำการขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน เนื่องจากหลากหลายเหตุผลเช่น การได้รับมอบหมายให้ทำการสอนในวิชาที่ไม่ถนัด ความไม่เป็นธรรมในระบบสายงานการบังคับบัญชา ความไม่ชัดเจนในภารกิจปฏิบัติงานตามหน้าที่ เนื่องจากมีการมอบหมายงานอื่นนอกเหนือจากงานสอนนักเรียน</p>	<p>๑. สถานศึกษา เร่งรัดจัดระบบการทำงานระบบการนิเทศภายใน ปัจจัยและบรรยากาศให้เอื้อต่อการทำงานของครูและมอบหมายภาระงานสอนให้สอดคล้องกับวิชาเอก ความถนัด หรือความเชี่ยวชาญของครู</p> <p>๒. สพฐ. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา กำหนดภารกิจหลักของสถานศึกษาให้มุ่งจัดการศึกษาตามหลักสูตรและได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา วิเคราะห์และกำหนดภาระงานของครูให้ ชัดเจนโดยมุ่งเน้นงานด้านการเรียนการสอนเป็นสำคัญ มีการกำกับติดตาม ตรวจสอบให้ครูปฏิบัติตามภาระงานสอนที่กำหนดได้อย่างแท้จริง</p>
<p>๗. แหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาครู</p> <p>๗.๑ ครูมีแหล่งความรู้เพื่อพัฒนาตนเองไม่เพียงพอ</p>	<p>๑. โรงเรียนควรมีห้องสมุดเพื่อเป็นแหล่งเก็บเอกสาร ตำรา เพื่อให้ครูได้ศึกษาหาความรู้</p> <p>๒. รัฐจัดตั้งสถานีโทรทัศน์สำหรับครู (Teacher TV) ในลักษณะโทรทัศน์สาธารณะ (Free TV) เพื่อเป็นช่องทางในการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่ครูสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง</p>

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	ข้อเสนอแนะ
<p>๗. แหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาครู (ต่อ)</p>	<p>๓. ควรจัดทำเว็บไซต์ด้านการเรียนการสอน เพื่อให้ข้อมูลการจัดการเรียนการสอนสำหรับครู มีเอกสารองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับครูเพื่อใช้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ครูสามารถดาวน์โหลดข้อมูลองค์ความรู้จากเว็บไซต์ได้โดยสะดวก</p> <p>๔. สพท. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันสร้างเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายกับหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน/เอกชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษา และครูใช้ประโยชน์ร่วมกันในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p>
<p>๘. สมรรถนะในการพัฒนาครู</p> <p>๘.๑ สมรรถนะหลักของครูมีหลายหน่วยงานที่มีสมรรถนะเป็นของตนเอง ยิงขาดสมรรถนะกลางที่เป็นเอกภาพที่จะนำมาใช้เพื่อการพัฒนาครู</p>	<p>๑. ศธ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดสมรรถนะหลักของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นเอกภาพ เพื่อใช้เป็นหลักและแนวทางในการวางแผน พัฒนา ประเมินครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ ที่สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และเชื่อมโยงกับความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูและบุคลากรทางการศึกษา</p>
<p>๙. ระบบงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาครู</p> <p>๙.๑ ยังไม่มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ ทำให้ขาดแหล่งงบประมาณในการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและไม่ทั่วถึง</p>	<p>๑. รัฐบาลเร่งรัดสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาและกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ และนำผลประโยชน์จากกองทุนมาใช้ในการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม</p>

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	ข้อเสนอแนะ
<p>๙.๒ ระบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาครูยังขาดความเหมาะสม งบประมาณพัฒนาครูส่วนใหญ่ยังอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานส่วนกลาง ระดับสถานศึกษาไม่ได้รับงบประมาณเพื่อคิดวางแผนพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาของตนเอง ต้องรองบประมาณและการสั่งการจากส่วนกลาง</p>	<p>๑. สพฐ. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ปรับหลักเกณฑ์ และวิธีการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาให้มีความเสมอภาค และเป็นธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษา และสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน</p>

จากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู ผลการวิเคราะห์พบว่า มีปัญหาในเรื่องการจัดการระบบการพัฒนาครูเนื่องจากมีหน่วยงานต่างๆ จำนวนมากจัดการอบรมพัฒนาครูตามบทบาทหน้าที่ แต่ยังไม่มีความชัดเจนในหน้าที่ดูแล กำกับ ติดตาม วางระบบการพัฒนาครูในภาพรวม ทำให้ขาดฐานข้อมูลในการดำเนินงาน ขาดการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ส่งผลต่อการดำเนินงานที่ขาดเอกภาพ เรื่องกลไกการขับเคลื่อนพัฒนาครูยังมีอีกหลายเรื่องที่ต้องมีการส่งเสริมเพื่อให้การพัฒนาครูมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาครูระหว่างหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียนในพื้นที่ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดตั้งคลังสมองครูแห่งชาติเพื่อเป็นศูนย์รวมประสบการณ์และผลงานของครูดี ครูเก่งครูเชี่ยวชาญด้านการสอน นอกจากนี้การหาความจำเป็นในการพัฒนาครูยังมีความจำเป็นที่ทุกหน่วยงานต้องคำนึงถึงการพัฒนาครูเพราะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาครูประสบความสำเร็จ รวมทั้ง วิธีการและสาระหลักสูตรในการพัฒนาครูยังต้องมีการปรับปรุงและแสวงหาวิธีการใหม่ๆ ที่มีความหลากหลาย เนื้อหาหลักสูตรการพัฒนาครูจำเป็นต้องตรงกับความต้องการของครูอย่างแท้จริง เช่น การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้ในทศวรรษที่ ๒๑ คุณธรรมสำหรับครู เทคนิคการสอนตามสาระการเรียนรู้ ฯลฯ กระบวนการพัฒนาครูต้องเน้นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางวิชาชีพที่ทันต่อความก้าวหน้าและวิทยาการใหม่ๆ สำหรับสถานที่ดำเนินการพัฒนาครูในสภาพปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังคงยึดโรงแรมเป็นฐานในการอบรม ขาดการบูรณาการกับสภาพความเป็นจริงของห้องเรียน ส่งผลต่อการเรียนของนักเรียนเพราะดึงครูออกจากห้องเรียนมาเข้ารับการอบรม ควรออกแบบวิธีการพัฒนาครูที่ไม่ส่งผลกระทบต่อเรียนการสอนของนักเรียน สภาพการติดตามผลการพัฒนาครูของหน่วยงานต่างๆ ยังมีปัญหาขาดการติดตามประเมินผลหลังการอบรม ขาดระบบการติดตามผล

ที่เป็นรูปธรรม ดังนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลการพัฒนาครู และนำมาใช้อย่างจริงจัง เพื่อปรับระบบและวิธีการพัฒนาครูให้สอดคล้องกับความต้องการของครู และการนำไปใช้ได้จริงในห้องเรียน ครูยังต้องการแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ เพื่อความมั่นคงและความก้าวหน้าทางวิชาชีพ

สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สรุปได้ว่า เหตุปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาครูที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน มีหลายประเด็นได้แก่ ระบบบริหารจัดการครูส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ระบบการบริหารงานยังเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ แม้จะมีการกระจายอำนาจในบางเรื่องไปยังสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแล้ว แต่ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการกระจายอำนาจ และยังคงมีความเคยชินกับวิธีการสั่งการจากหน่วยงานต้นสังกัด ทำให้ขาดความเป็นอิสระและจินตนาการในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องทบทวนกฎระเบียบที่ยังเป็นปัญหานั้นก่อนประสิทธิภาพการทำงานของครู นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนแต่ละครั้งมีปัญหาในการบริหารจัดการ ครูไม่สามารถปรับตัวได้กับหลักสูตรที่มีการปรับเปลี่ยนใหม่ในแต่ละครั้ง และระบบการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมยังขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และขาดกลไกในการสนับสนุน ทำให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานและบุคคลในภาครัฐและเอกชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ทำให้เสียโอกาสในการมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาของชาติ ในเรื่องประสิทธิภาพการใช้ครูและศักยภาพครูมีปัญหาเรื่องทักษะและประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูเช่น ครูบรรจุใหม่ยังขาดประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากได้รับมอบหมายงานที่ไม่ตรงกับสาขาที่เรียนมา ครูประจำการบางส่วนมีศักยภาพไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน มีความสามารถไม่ตรงกับภารกิจที่สอน ระบบการคัดเลือกครูยังมีปัญหาส่งผลให้ได้ครูที่สอนไม่ตรงสาขาตามที่โรงเรียนต้องการ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งจัดระบบส่งเสริมครูบรรจุใหม่และครูที่ไม่มีศักยภาพเพียงพอในการจัดการเรียนการสอนให้มีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ มีทักษะทางวิชาชีพครู มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ อาจใช้วิธีให้ครูพี่เลี้ยง ครูเก่ง ดูแลครูบรรจุใหม่ ผู้บริหารประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านวิชาการ พัฒนาครูในโรงเรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลายตรงกับความต้องการของครู หรือมีระบบการสนับสนุนอื่นๆ เพื่อเสริมศักยภาพครู รวมทั้งต้องมีการปรับปรุงระบบการผลิตครู ระบบการบรรจุแต่งตั้งครูให้ตรงกับสภาพความต้องการของโรงเรียน ด้านภาระงานของครู พบว่า ครูมีงานมากทั้งงานสอนและนอกเหนืองานสอน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะการทำผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนวิทยฐานะของครูส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ดังนั้นจำเป็นต้องปรับระบบการประเมินวิทยฐานะใหม่ให้สอดคล้องกับคุณภาพผู้เรียน การได้เลื่อนวิทยฐานะของครูควรเป็นผลมาจากการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง และ

พฤติกรรมของครูในบางเรื่องเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน เช่น ครูไม่รักการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ สอนโดยไม่ใช้สื่อการสอน มีหนี้สินที่บั่นทอนประสิทธิภาพในการทำงาน ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของครูหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องหาทางแก้ไขพฤติกรรมครูดังกล่าว เพื่อคุณภาพลักษณ์ของครูให้ดีขึ้น ซึ่งจะช่วยเสริมภาพลักษณ์ความเป็นวิชาชีพครูที่เป็นวิชาชีพชั้นสูงให้สังคมยอมรับ เพื่อจูงใจให้คนดี คนเก่งเข้าสู่วิชาชีพครู สำหรับปัจจัยอื่นๆ ซึ่งจำเป็นต้องสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดขึ้น คือ การจัดให้มีแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองของครูอย่างเพียงพอ การหลอมรวมสมรรถนะในการพัฒนาครูของหน่วยงานต่างๆ ให้เป็นเอกภาพเพื่อนำไปใช้พัฒนาครู และการปรับระบบงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาครูโดยจัดให้มีกองทุนพัฒนาครู เพื่อให้งานพัฒนาครูของทุกหน่วยงานมีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษา

เอกสารบทวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบ และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน นี้ เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ข่าวสาร ข้อมูล สถิติ บทสัมภาษณ์ บทความ และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ โดยมีกรอบประเด็นที่ศึกษาวิเคราะห์ประกอบด้วย ๑) สถานภาพการพัฒนาครู และ ๒) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู

วัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาของครูและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนและจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครู กรอบแนวคิดและวิธีการศึกษาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับสภาพปัญหา สถานภาพการพัฒนาครู และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน โดยขั้นตอนการดำเนินงานมีดังนี้

๑. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ข่าวสาร ข้อมูล สถิติ บทความ สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์จัดทำเป็นเอกสารร่างรายงานผลการศึกษา

๒. นำร่างเอกสารผลการศึกษาศึกษาปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

๓. ปรับปรุงร่างเอกสารผลการศึกษาดำเนินการตามข้อแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

๔. นำเสนอรายงานต่อคณะกรรมการสภาการศึกษาด้านส่งเสริมศักยภาพและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

๕. ปรับปรุงรายงานผลการศึกษาดำเนินการตามข้อแนะนำของคณะกรรมการสภาการศึกษาด้านส่งเสริมศักยภาพและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา และจัดพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบเอกสารและเผยแพร่ทางเว็บไซต์เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

เหตุผลและความสำคัญในการศึกษา เนื่องจากการพัฒนาครูมีความสำคัญ เพราะคุณภาพของผู้เรียน สะท้อนถึงคุณภาพของครู ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข คุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้าน การเรียนรู้ของผู้เรียนเพราะมีข้อค้นพบจากงานวิจัยหลายฉบับที่พบว่า นักเรียนที่มีโอกาสได้เรียนกับครูที่สอนเก่งจะมีพัฒนาการที่

กำหนดมากกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่สอนไม่เก่งถึง ๓ เท่า ซึ่งการยกระดับคุณภาพผู้เรียนเป็นการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทยให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของนโยบายด้านการศึกษาของชาติอย่างเป็นรูปธรรม สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่และภารกิจหลักด้านการศึกษาของชาติ ตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาครูทั้งระบบ ประกอบด้วย การผลิตครู การพัฒนาครู การใช้ และการธำรงรักษาครู ให้เป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพรองรับการเป็นศูนย์กลางของประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกในศตวรรษที่ ๒๑ และตั้งเป้าหมายที่จะยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น ตามการประเมินของโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) และผลการศึกษานี้จะได้นำเสนอเพื่อเผยแพร่แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

๕.๑ ผลการศึกษาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู

จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานการวิจัย ข่าวสาร ข้อมูล สถิติต่างๆ บทสัมภาษณ์ บทความ และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สามารถจำแนกสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู ได้ ๕ ประเด็นหลัก คือ ๑) การจัดการเรียนการสอนของครู ๒) คุณธรรมจริยธรรมของครู ๓) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ของครูเพื่อการจัดการเรียนการสอน ๔) องค์ความรู้ใหม่สำหรับครูในศตวรรษที่ ๒๑ และ ๕) การใช้และการผลิตสื่อการเรียนการสอนของครู สรุปได้ ดังนี้

๑. การจัดการเรียนการสอนของครู มีหลักคิดที่สำคัญคือ ผู้เรียนต้องได้รับประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้ นั่นคือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การเรียนการสอนของครูต้องปรับเปลี่ยนวิธีการโดยการให้โอกาสแก่ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสรับรู้ เพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของแต่ละคนให้ได้มากที่สุด โดยปราศจากข้อจำกัด ทั้งระดับสติปัญญา ความสามารถในการรับรู้ ครูในฐานะผู้จัดการเรียนการสอนต้องมีแนวคิดที่ยึดมั่นว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับ เวลา และสถานที่ โดยครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดทั้งในการแก้ปัญหา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ความรู้ ในทุกมิติและทุกระดับ

๒. คุณธรรมจริยธรรมของครู คุณธรรมจริยธรรมถือเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ครู” ซึ่งเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศมากที่สุดวิชาชีพหนึ่ง การพัฒนาวิชาชีพครูจึงต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับ “คุณธรรมจริยธรรม” เพราะตัวอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน การมีครูซึ่งเป็นต้นแบบที่ดีย่อมส่งผลให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีครูเป็นแบบอย่างที่ดีชี้แนะทางแก่ศิษย์ “ครู” ซึ่ง

เป็นต้นแบบแห่งการเรียนรู้ควรมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ ต้นแบบสอนให้รู้ ต้นแบบทำให้ดู และต้นแบบอยู่ให้เห็น โดยมีคุณธรรมจริยธรรมกำกับ ซึ่งทำให้เกิดความศรัทธาและแรงบันดาลใจใฝ่เรียนรู้ ใฝ่เรียนและส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

๓. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ของครูเพื่อการจัดการเรียนการสอน

ครูต้องติดตามและเรียนรู้ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัลที่มีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการเรียนรู้ของครูสามารถกระทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ครูจึงต้องติดตามเพื่อเรียนรู้และเข้าใจในการนำสื่อเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพราะสื่อเทคโนโลยีสามารถเข้าถึงผู้เรียนโดยใช้ ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว รวมถึงการสร้างสถานการณ์เสมือนจริงได้ โดยสื่อเทคโนโลยีเหล่านี้ต้องมีการคัดสรรให้เหมาะกับบริบทของการเรียนรู้ พร้อมทั้งการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีให้สามารถสร้างเครือข่ายบุคคลที่เป็นผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ได้อย่างไร้ขอบเขต

๔. องค์ความรู้ใหม่สำหรับครูในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งเป็นยุคที่มีโฉมหน้าและรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างและเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก องค์ความรู้ใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นเรื่องที่ครูต้องเรียนรู้และเข้าถึง นั่นคือ ครูต้องเปลี่ยนจากบาทบาทผู้สอนหรือการชี้นำความรู้ (Teacher) ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ (Facilitator) ส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาปัญญา ความสามารถในการคิด ความสามารถทางอารมณ์ ปลุกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและเข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหา ข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ครูต้องติดตามและเรียนรู้การใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อนำข้อมูลของผู้เรียนมาใช้ในการออกแบบจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสาระการเรียนรู้อันสอน จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกันเรียนรู้กับผู้อื่น รวมทั้งเรียนรู้จากธรรมชาติ ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นระยะและนำผลการประเมินมาปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำให้ครูทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างเต็มที่

๕. การใช้และการผลิตสื่อการเรียนการสอนของครู เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน แต่ต้องคำนึงถึงความพร้อมและไม่ยึดติดกับสื่อจนละเลยกระบวนการอื่นๆ ครูต้องทำให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า “สื่อการเรียนรู้อื่นๆ” ซึ่งสื่อการเรียนรู้อื่นๆมีหลากหลายประเภท เช่น ของตัวอย่าง เอกสาร หนังสือประกอบการสอน รูปภาพ

ภาพโปสเตอร์ การ์ตูน เครื่องคอมพิวเตอร์ และเครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น ในด้านของเทคนิคการสอนที่ใ้ช้มากที่สุดคือ วิธีการสอนแบบทดลอง การปฏิบัติการและการสาธิต นอกจากการใช้สื่อของจริง ของตัวอย่าง แผ่น/งานบันทึกใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ แถบวีดิทัศน์ ชุดการสอน บทเรียนสำเร็จรูป เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องรับโทรทัศน์ และเครื่องฉายวีดิทัศน์แล้ว ครูผู้สอนควรเป็นผู้ผลิตสื่อขึ้นใช้เอง เพราะจะได้ตรงกับความต้องการในการเรียนการสอน นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่ครูไม่ควรละเลยคือ ความรัก ความห่วงใย ความผูกพัน และความเอื้ออาทรที่ครูมีให้กับผู้เรียน ซึ่งถือเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญที่สุด

๕.๒ ผลการศึกษาสถานภาพการพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครู เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ผลการศึกษาสถานภาพการพัฒนาครูและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมีผลการวิเคราะห์สรุปได้ ดังนี้

๕.๒.๑ สภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู

ผลการวิเคราะห์พบว่า มีประเด็นสภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครู รวม ๗ ประเด็น คือ

๑) **ระบบการพัฒนาครูในภาพรวม** พบว่า ระบบการพัฒนาครูของประเทศยังไม่มีหน่วยงานหรือเจ้าภาพหลักที่จะทำหน้าที่ดูแล กำกับติดตาม วางระบบและวางแผนการพัฒนาในภาพรวม การพัฒนาพัฒนาครูมีหลายหน่วยงานจัดอบรม ขาดระบบฐานข้อมูลของครูขาดการวางแผนร่วมกัน ทำให้การพัฒนาไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เกิดความซ้ำซ้อน ไม่เกิดความคุ้มค่า

๒) **กลไกการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาครู** พบว่า การพัฒนาครูประจำการยังขาดกลไกในการรวมพลังขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ไม่มีระบบการบริหารจัดการนิเทศติดตามผลที่จะช่วยในการพัฒนาครู ระบบการนิเทศช่วยเหลือครูยังมีความอ่อนแอ

๓) **หลักสูตรการพัฒนาครูและความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของครู** พบว่า การพัฒนาครูยังขาดการวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ทำให้กระบวนการพัฒนาไม่ตอบสนองต่อความต้องการของครู หลักสูตรการพัฒนาครูยังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของห้องเรียน ฝ่ายจัดอบรมและพัฒนาครูมักจะกำหนดหลักสูตรตามความจำเป็นของตนเอง ขาดการค้นหาคำจำเป็นในการพัฒนาของครูที่แท้จริง

๔) **วิธีการและสาระการพัฒนาครู** พบว่า การพัฒนาครูยังใช้รูปแบบเดิมๆ ไม่มีนวัตกรรมใหม่ ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของครู การพัฒนาครูมีระยะเวลาอย่างไม่เหมาะสมเนื้อหา ส่วนใหญ่ใช้การบรรยายฝึกอบรมและพัฒนาในห้องประชุม ขาดการเชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เน้นในหลักการ/ทฤษฎีมากกว่าการได้ลงมือปฏิบัติ จึงทำให้ครูไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้จากการอบรมพัฒนาได้ สาระจากการพัฒนาเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและเทคนิคการสอนมากกว่าด้านอื่นๆ เป็นการฝึกอบรมระยะสั้น ผลการพัฒนาไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูได้

๕) **สถานที่จัดอบรมพัฒนาครู** พบว่า การพัฒนาครูส่วนใหญ่เน้นการอบรมตามห้องประชุมในโรงแรม หรือในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งตั้งครูออกจากห้องเรียน ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะจะมีปัญหามากในโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้น

๖) **ระบบการติดตามผลการพัฒนาครู** พบว่า การพัฒนาครูของแต่ละหน่วยงานขาดระบบการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่ปรากฏคือครูที่เข้ารับการอบรมทำรายงานส่งผู้บริหารเพื่อรับทราบเท่านั้น การติดตามผลหลังการอบรมเพื่อนำไปใช้ในห้องเรียนหรือขยายผลไม่ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม

๗) **แรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของครู** พบว่า ครูยังขาดแรงจูงใจในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

๕.๒.๒ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ผลการวิเคราะห์พบว่าประเด็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรวม ๙ ประเด็น คือ

๑) ระบบบริหารจัดการ พบว่า

๑.๑) ครูส่วนใหญ่เป็นข้าราชการอยู่ในระบบราชการแบบรวมศูนย์อำนาจ การบริหารเน้นการสั่งการจากบนลงล่าง ขาดอิสระทางความคิด การกระจายอำนาจลงสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้ดำเนินการแล้วในบางเรื่องแต่ยังประสบปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะข้าราชการครูยังมีความเคยชินกับระบบการมอบหมาย การรับคำสั่งจากส่วนกลาง ไม่คุ้นเคยกับระบบบริหารแบบอิสระด้วยตนเอง และไม่มีความมั่นใจในการตัดสินใจในทิศทางของหน่วยงาน สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังขาดความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารงานบุคคล บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการกระจายอำนาจ

๑.๒) การปรับหลักสูตรการเรียนการสอนแต่ละครั้ง เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิด หลักการ เนื้อหาสาระ รวมทั้งวิธีการจัดการเรียนการสอน แต่ครูไม่สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้

๑.๓) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม สนับสนุนการจัดการศึกษา และการพัฒนากำลังคนในภาคการศึกษายังมีปัญหา เพราะขาดการ ประชาสัมพันธ์ การสร้างความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของการศึกษาและเข้ามามี ส่วนรับผิดชอบ

๒) ประสิทธิภาพการใช้ครูและศักยภาพครู พบว่า

๒.๑) ครูที่บรรจุใหม่ และครูประจำการบางส่วนขาดเทคนิคการจัด การเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ใช้เหตุผล ขาดประสบการณ์ในการ ปฏิบัติงานจริงในวิชาที่สอน มีความสามารถไม่ตรงกับภารกิจงานสอนที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ การจัดการเรียนการสอนของครูไม่มีประสิทธิภาพ

๒.๒) การคัดเลือกคนเข้าสู่อาชีพครูไม่ได้พิจารณาคัดเลือกอย่าง พิถีพิถัน ทำให้ได้ครูไม่มีคุณภาพมาเป็นครู โรงเรียนประสบปัญหาได้ครูบรรจุที่ไม่ตรงตามวุฒิ การศึกษาที่ต้องการใช้งาน ทำให้ครูที่ต้องสอนตามวิชาเอกไม่เพียงพอ โรงเรียนต้องจัดครูที่จบ วิชาเอกอื่นมาสอนแทน ทำให้ขาดสมดุลของครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และขาดแคลนครู ผู้สอนทุกระดับและประเภทการศึกษา เพราะโรงเรียนไม่ได้รับการจัดสรรอัตราบรรจุครูตรงตาม ความต้องการ

๒.๓) ครูยังขาดความเป็นนักวิชาการ ที่จะทำให้ตนเองเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรการเรียนการสอน เทคนิคการสอน ขาดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ไม่สนใจพัฒนา ตนเองในหลายๆ ด้าน ขาดการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ทันสมัย ใช้ความเคยชินในการ ปฏิบัติงานสอน

๒.๔) ครูมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะครูขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรอย่างลึกซึ้ง เพราะครูบางส่วนไม่เคยอ่านหลักสูตร ไม่มีการนำหลักสูตรที่แต่ละโรงเรียนจัดทำไว้ไปใช้ปฏิบัติงานจริง ครูสอนตามตำราหรือหนังสือ ของสำนักพิมพ์เอกชนที่มีขายตามท้องตลาด

๒.๕) ขาดแคลนครูที่มีความสามารถในการสอนในกลุ่มสาระหลัก ที่สำคัญ เช่น ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย

๒.๖) ครูขาดความสามารถและทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ที่จะนำมาใช้สร้างและใช้บทเรียนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

๓) **ผู้บริหารสถานศึกษา** พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความเป็นผู้นำ ทางวิชาการ

๔) **ภาระงานของครู** พบว่า ครูมีภาระงานสอนมาก สอนหลายกลุ่มสาระ การเรียนรู้ และมีภาระงานอื่นที่ได้รับมอบหมายมาก ทำให้ไม่มีเวลาย่อมเยาให้กับการจัดการเรียน การสอนและการพัฒนาตนเอง

๕) พฤติกรรมของครู พบว่า

๕.๑) ครูใช้เวลาในการทำผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนวิทยฐานะมากกว่าการสอนและพัฒนาตนเอง ทำให้มีผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอน

๕.๒) ครูสอนโดยไม่ใช้สื่อการสอนและขาดแคลนการพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสาร การเรียนรู้สมัยใหม่เพื่อช่วยการสอน

๕.๓) ครูไม่รักการอ่าน ไม่รักการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้และทักษะการสอน ไม่สามารถคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ได้ ดังนั้น การอบรมระยะสั้นๆ หรือบอกความรู้เพื่อให้ครูไปสอนให้นักเรียนรักการอ่าน คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ จึงทำไม่ได้ เพราะครูยังทำไม่เป็น

๕.๔) ครูมีปัญหาหนี้สิน บั่นทอนประสิทธิภาพการทำงานด้านการจัดการเรียนการสอน ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน

๖) ขวัญและกำลังใจของครู พบว่า ภาพลักษณ์วิชาชีพครูไม่จูงใจให้คนเก่งเข้าสู่วิชาชีพครู ส่วนครูที่ประจำการขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน เนื่องจากหลากหลายเหตุผล เช่น การได้รับมอบหมายให้ทำการสอนในวิชาที่ไม่ถนัด ความไม่เป็นธรรมในระบบสายงานการบังคับบัญชา ความไม่ชัดเจนในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ เนื่องจากมีการมอบหมายงานอื่นนอกเหนือจากงานสอนนักเรียน

๗) แหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาครู พบว่า ครูมีแหล่งความรู้เพื่อพัฒนาตนเองไม่เพียงพอ

๘) สมรรถนะในการพัฒนาครู พบว่า สมรรถนะหลักของครูมีหลายหน่วยงานที่มีสมรรถนะเป็นของตนเอง ยังขาดสมรรถนะกลางที่เป็นเอกภาพที่จะนำมาใช้เพื่อการพัฒนาครู

๙) ระบบงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาครู พบว่า

๙.๑) ยังไม่มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ ทำให้ขาดแหล่งงบประมาณในการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและไม่ทั่วถึง

๙.๒) ระบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาครูยังขาดความเหมาะสม งบประมาณการพัฒนาครูส่วนใหญ่ยังอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานส่วนกลาง ระดับสถานศึกษาไม่ได้รับงบประมาณเพื่อคิดวางแผนเพื่อพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาของตนเอง ต้องรองบประมาณและการสั่งการจากส่วนกลาง

๕.๓ ข้อเสนอแนะการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพการพัฒนาครู และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู มีข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียนดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงระบบบริหารจัดการของหน่วยงาน และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๑. กระทรวงศึกษาธิการต้องยกระดับสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) ให้เป็นองค์กรกลางระดับชาติที่มีขีดความสามารถและบทบาทในการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับครูและบุคลากรทางการศึกษา วางแผนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษารายบุคคลทั้งระบบ จัดทำหลักสูตร ดำเนินการฝึกอบรม สร้างเครือข่าย รวมทั้งประสานงาน กำกับติดตาม ประเมินผล และให้การรับรองหลักสูตรฝึกอบรม และกำหนดให้มีคณะกรรมการระดับชาติเพื่อขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาสู่การปฏิบัติ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ แนวทางการปฏิบัติ และกำกับติดตามการดำเนินการตามนโยบายให้มีเอกภาพ และมีประสิทธิภาพ

๒. หน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ ควรทบทวนและปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและแนวปฏิบัติให้เอื้อต่อการพัฒนาครู ได้แก่

๑) ระบบการยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่เป็นคนเก่ง คนดี มีจิตวิญญาณรักและผูกพันต่อวิชาชีพครู

๒) ปรับปรุงกลไกการต่อไปอนุญาตประกอบวิชาชีพ และการเลื่อนตำแหน่งและวิทยฐานะครู เพื่อกระตุ้นให้ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

๓) เร่งปรับระบบการประเมินวิทยฐานะของครู โดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลงานทางวิชาการของครูที่เน้นกระบวนการจัดการเรียนการสอนและผลการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งจัดให้มีกลไกการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการเลื่อนวิทยฐานะให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา

๔) ทบทวนกฎเกณฑ์การบรรจุและแต่งตั้งครูเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่สอนในสถานศึกษาต่างๆ โดยคำนึงถึงสาขาที่ขาดแคลน ต้องบรรจุครูให้มีวุฒิตรงกับภาระงานที่สอน หรือสภาพความต้องการของโรงเรียน และมีการพัฒนาเพื่อธำรงรักษาครูที่ผ่านการบรรจุแล้วอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ให้สามารถประกอบวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความก้าวหน้าและภาคภูมิใจในวิชาชีพครู

๕) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดสมรรถนะหลักของครูให้เป็นเอกภาพ เพื่อใช้เป็นหลักและแนวทางในการวางแผนพัฒนา ประเมินครูให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ และเชื่อมโยงกับความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครู

๖) ปรับหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาให้มีความเสมอภาคและเป็นธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาครู

๓. รัฐบาล เร่งรัดสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาและกองทุนส่งเสริมคุณครู และบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ และนำผลประโยชน์จากกองทุนมาใช้ในการพัฒนาครู คุณครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

๔. ปรับระบบการบริหารจัดการด้านการวางแผนการผลิตครู การใช้ครูและพัฒนาครู โดย

๑) ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันวางแผนระบบการผลิตครูให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการการใช้ครูของประเทศ และการใช้ครูตามสาขาจำเป็นที่ต้องใช้งานในแต่ละพื้นที่ โดยมีแผนการผลิตที่ชัดเจนทั้งเรื่องปริมาณและคุณภาพ

๒) หน่วยงานใช้ครูและสถาบันผลิตครูสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันในการติดตามประเมินคุณภาพบัณฑิตครูให้เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการผลิตครูให้มีความเข้มข้นด้านวิชาการ ให้มีความรู้ความสามารถด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จิตวิทยาการเรียนรู้ และสามารถสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้สนุกและท้าทาย รวมทั้งมีจิตวิญญาณความเป็นครู ใฝ่เรียนรู้และมีจรรยาบรรณวิชาชีพส่งเสริมและพัฒนาครูให้เป็นผู้นำทางวิชาการ

๕. สถาบันผลิตครูปรับพันธกิจการให้บริการทางวิชาการ โดยจัดให้อาจารย์ของสถาบันมีภาระงานออกไปปฏิบัติงานด้านการนิเทศการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับต่างๆ และมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถานศึกษา

๖. สถานศึกษาทุกแห่งกำหนดภารกิจหลัก โดยมุ่งเน้นจัดการศึกษาตามหลักสูตรและได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา เร่งรัดจัดระบบการทำงาน ระบบการนิเทศภายใน มอบหมายภาระงานสอนให้สอดคล้องกับวิชาเอก ความถนัด หรือความเชี่ยวชาญของครู วิเคราะห์และกำหนดภาระงานของครูให้ ชัดเจนโดยมุ่งเน้นงานด้านการเรียนการสอนเป็นสำคัญ มีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบให้ครูปฏิบัติตามภาระงานที่กำหนดได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการสร้างกลไก และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

๑. ทุกหน่วยงานที่มีหน้าที่พัฒนาครูร่วมกันทบทวนการจัดทำแผนพัฒนาครูในภาพรวมให้มีเอกภาพและบูรณาการอย่างแท้จริง เป็นแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว

๒. สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาครู เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาครู ให้มี

ทักษะความสามารถด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อนวัตกรรม การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล โดยจัดหาพี่เลี้ยงที่ปรึกษาทางวิชาการที่เข้มแข็งคอย เยี่ยมเยียนนิเทศช่วยเหลือครู ให้คำแนะนำครู

๓. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการตั้งศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ของครูในระดับจังหวัดและระดับ เขตพื้นที่การศึกษาโดยเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ และสนับสนุนให้มีการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูโดยรวมกลุ่มเป็นชมรมวิชาชีพ/ สมาคมครูเฉพาะทางทั้งในระดับสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัด และประเทศ

๔. ผู้บริหารสถานศึกษาเสริมพลังจูงใจครู จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียน และสร้างสัมพันธ์ภาพในกลุ่มเพื่อนร่วมวิชาชีพ

๕. หน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการผลักดันให้มีการจัดตั้งคลังสมองครูแห่งชาติ เป็นศูนย์รวมประสบการณ์และผลงานของครูดี ครูเก่ง ครูเชี่ยวชาญ ครูภูมิปัญญา สำหรับ ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาวิชาชีพ ครูให้มีมาตรฐานสูงขึ้น

๖. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและ สถานศึกษา สร้างกลไกส่งเสริมสนับสนุนให้พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมให้เห็นความ สำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชน

๗. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ร่วมกันสร้างเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายกับหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน/เอกชน เพื่อ ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาและครูใช้ประโยชน์ร่วมกันในการจัดการเรียนการสอนอย่างมี ประสิทธิภาพ และสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้สำหรับครูและ บุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ข้อเสนอแนะกิจกรรมและวิธีการพัฒนาครู

๑. ปรับแนวคิดการพัฒนาครูใหม่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่ส่งผลต่อผู้เรียน

๒. หลักสูตรการพัฒนาครูทุกหลักสูตรต้องมีการหาความต้องการจำเป็นในการ พัฒนาครูอย่างจริงจัง ครูแต่ละคนต้องวิเคราะห์ความจำเป็นของตนเองที่ต้องพัฒนา และหลักสูตรที่ ครูไปอบรมพัฒนาต้องสอดคล้องกับความต้องการของตนเอง และต้องเป็นเรื่องที่ครูจะได้นำไป ใช้จริงในห้องเรียน

๓. กำหนดแนวทางการพัฒนาครู โดยยึดภาระงาน มาตรฐาน และจรรยาบรรณ วิชาชีพ รวมทั้งปัญหาและความต้องการของครูและสถานศึกษาเป็นกรอบในการพัฒนา

๔. รูปแบบการพัฒนาครูควรใช้วิธีการที่หลากหลาย ไม่ส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนของครู เช่น การพัฒนาในโรงเรียนแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน ใช้สถานที่จริงเป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองโดยการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดแหล่งเรียนรู้ให้ครูได้ศึกษาด้วยตนเอง การเข้ารับการอบรมเฉพาะเรื่องที่จำเป็นและใช้งานจริง มีพี่เลี้ยงที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเข้าไปเป็นที่ปรึกษาในโรงเรียน เพื่อช่วยชี้แนะ เพื่อลดการดึงครูออกมาอบรมนอกโรงเรียน

๕. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นตัวอย่างในการเป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้นำครูพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียน ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ในการนำพาครูพัฒนาตนเองเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือในการทำงาน สนับสนุนให้ครูในโรงเรียนสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยสนับสนุนการจัดตั้งชมรม สมาคมวิชาชีพครูเพื่อช่วยเหลือครูในด้านวิชาการ

ข้อเสนอแนะหลักสูตรและเนื้อหาการพัฒนาครู

๑. จัดให้มีหลักสูตรการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่หลากหลายและมีคุณภาพ เพื่อให้ครูสามารถเลือกหลักสูตรการฝึกอบรมได้ตามความต้องการ

๒. หลักสูตรการพัฒนาครูต้องครอบคลุมทั้งหลักการแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การบริหารจัดการหลักสูตร การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู เทคนิควิธีการสอนตามกลุ่มสาระต่างๆ องค์ความรู้และเนื้อหาความรู้ใหม่ที่ทันสมัยสอดคล้องกับศตวรรษที่ ๒๑ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ของครูเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการใช้และการผลิตสื่อการเรียนการสอนของครู การพัฒนาทักษะการบริหารจัดการเรื่องการใช้เวลา เพื่อให้ครูสามารถบริหารเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ทุกหลักสูตรการพัฒนาครูควรเน้นให้ครูเกิดความตระหนัก และมีจิตสำนึกในหน้าที่ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝัง อบรม ชัดเกล้าผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีนิสัยรักการอ่าน และมีสมรรถนะที่จำเป็นในด้านการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และ การใช้ทักษะชีวิต การจัดการทางวิชาชีพ โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด เสริมสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ และการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ ด้านการเงิน เวลา และการปฏิบัติงาน

๔. กระบวนการพัฒนาครูเน้นการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางวิชาชีพที่ทันต่อความก้าวหน้าและวิทยาการ เน้นให้ครูมีความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหา และทักษะการจัดการเรียนรู้ให้ตรงกับภาระงานที่รับผิดชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการหาความรู้มากกว่าเรียนรู้เนื้อหาสาระเพียงอย่างเดียว มีความสามารถในการจัดการชั้นเรียน การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้สนุกและท้าทาย การวัดประเมินผล การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียน การบริหารจัดการ และการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะกิจกรรมส่งเสริมเพื่อการพัฒนาครู

๑. รัฐจัดตั้งสถานีโทรทัศน์สำหรับครู (Teacher TV) ในลักษณะโทรทัศน์สาธารณะ (Free TV) เพื่อเป็นช่องทางในการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่ครูสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง

๒. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูให้มีโอกาสได้รับการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยเชื่อมโยงกับการเลื่อนวิทยฐานะ การต่อไปอนุญาตประกอบวิชาชีพของครู

๓. ทุกหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เร่งรัดโรงเรียนที่รับครูที่ไม่ได้จบในวิชาเอกที่สอนโดยตรงโดยเฉพาะครูบรรจุใหม่จัดระบบส่งเสริมและสนับสนุนให้พัฒนาครูบรรจุใหม่ให้มีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ เกิดทักษะความเป็นครู มีจิตวิญญาณความเป็นครู โดยจัดให้ครูเก่งครูดีมาเป็นครูพี่เลี้ยงดูแลครูบรรจุใหม่ หรือจัดให้มีระบบสนับสนุนอื่น ๆ

๔. ทุกโรงเรียนควรมีห้องสมุดเพื่อเป็นแหล่งเก็บเอกสาร ตำราเพื่อให้ครูได้ศึกษาหาความรู้

๕. กระทรวงศึกษาธิการควรจัดทำเว็บไซต์ด้านการเรียนการสอนเพื่อให้ข้อมูลการจัดการเรียนการสอนสำหรับครู มีเอกสารองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับครูเพื่อใช้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ครูสามารถดาวน์โหลดข้อมูลองค์ความรู้จากเว็บไซต์ได้โดยสะดวก

ข้อเสนอแนะด้านการติดตามและประเมินผลการพัฒนาครู

๑. หน่วยงานพัฒนาครูต้องจัดให้มีระบบกำกับ ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาครู โดยจัดให้มีการประเมินผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน และนำผลการพัฒนาเชื่อมโยงกับความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครู

๒. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นแกนหลักร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ พัฒนาระบบติดตามและช่วยเหลือครูและบุคลากรทางการศึกษาหลังได้รับการฝึกอบรมไปแล้ว ให้ครูสามารถนำไปพัฒนาการเรียนการสอนได้

๓. หน่วยงานพัฒนาครูและหน่วยงานใช้ครู ร่วมดำเนินการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ผ่านการพัฒนาเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าของครู

๕.๔ สรุปส่งท้าย

ในช่วงระยะเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมา ทุกประเทศทั่วโลกได้ริเริ่มและดำเนินการปฏิรูปการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพสู่ยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ ครูเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการปฏิรูปการศึกษาเพราะเป็นด้านหน้าและกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาครูและเตรียมครูที่จะเข้าสู่วิชาชีพให้มีสมรรถนะสูง เพราะครูต้องพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาครู ได้แก่

๑. การเสริมสร้างและปลูกฝังเจตคติที่ดี (Good Attitude) และถูกต้องในการเป็น “ครูมืออาชีพ” เนื่องจาก เจตคติที่ดีจะเป็นพลังสำคัญที่ผลักดันให้ครูเกิดความรัก (ฉันทะ) ในการทำหน้าที่ครูอย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนการสอน กล่าวคือ ครูต้องมีความภาคภูมิใจ มีคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน และตระหนักรู้ว่างานของครู เป็นงานที่มีความสำคัญต่อการสร้าง “มนุษย์ที่สมบูรณ์” ซึ่งส่งผลต่อครอบครัว ชุมชน สังคมประเทศชาติ และสังคมโลก นอกจากนี้ครูยังต้องปรับเปลี่ยนเรื่อง “ความเชื่อ” เรื่องการถ่ายทอดความรู้ จากการป้อนความรู้ใส่ลูกศิษย์เพียงอย่างเดียว ไปสู่การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักที่จะคิดและใฝ่หาวิธี หากคำตอบด้วยตนเอง ดังที่งานวิจัยจำนวนมากได้สรุปตรงกันว่า การเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จมีหัวใจสำคัญ คือการแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน (Discussion) มีการทดลองปฏิบัติ (Practice doing) และสามารถถ่ายทอด (Teaching) ให้ผู้อื่นได้ รวมทั้งการพูดคุย สะท้อนความคิดความรู้สึกหลังกิจกรรมการเรียนรู้ (After Action Review = AAR)

๒. การสร้างและสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลให้ครูมีองค์ความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ (Knowledge & Skill) เนื่องจากครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนอย่างลุ่มลึกเพื่อที่จะถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังต้องมีความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ทักษะในการจัดการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งรูปแบบและวิธีการในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project Based Learning) การเรียนรู้เป็นกลุ่ม (Team Learning) การเรียนรู้โดยอ้างอิงการทำงานของสมอง (Brain Based Learning = BBL) นอกจากนี้ยังมีกระบวนการจัดกลุ่มการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาการสอนของครู (Professional Learning Community = PLC) แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ อีกมากมาย ตลอดจนความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อชนิดต่างๆ ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน เนื่องจาก “ครู” มีบทบาทสำคัญยิ่งกว่าเดิมแต่ไม่ใช่ในฐานะผู้สอน ครูเป็นผู้สร้างกระบวนการให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะที่จำเป็น (Facilitator) ครูต้องปรับตัวมาสู่การเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ ตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและลงมือปฏิบัติ เพราะการลงมือทำ จะช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะการเรียนรู้ (Learning skill)

๓. การส่งเสริมให้มีระบบการสนับสนุน (Support System) ให้ครูสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ โดยไม่จำเป็นต้องเริ่มจากหน่วยงานระดับชาติ ซึ่งต้องใช้เวลาและมีข้อจำกัดในการจัดตั้งองค์กร แต่ระบบสนับสนุนดังกล่าวอาจเป็นการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเครือข่าย ภาควิชา หน่วยงาน สำนักงานฯ โดยสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายเดียวกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างองค์ความรู้ กำหนดวิธีการและกลยุทธ์ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาครู ซึ่งคุณภาพของครูย่อมส่งผลโดยตรงกับคุณภาพของผู้เรียน โดยการรวมกลุ่มเพื่อสร้างระบบสนับสนุนนี้ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายในและเกิดจากความต้องการของครูอย่างแท้จริง และจากความต้องการอย่างแท้จริงนี้จะ เป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (๒๕๔๓). **จอมปราชญ์นักการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเดีย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๕). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. ๒๕๔๘ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๒ หน้า ๓๙ ตอนพิเศษ ๗๖ ง. วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๔๘.
- เฉลียว บุรีภักดีและคณะ. (๒๕๒๐). **รายงานผลการวิจัยเรื่องลักษณะของครูที่ดี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ.
- ปิยะพร ศรีพลวงษ์. (๒๕๔๖). **โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการศึกษาอบรมครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน กรณีศึกษา : คุรุบูรณาการประสานใจสู่ดวงใจผู้เรียน**. ในสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา การประชุมทางวิชาการการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล.
- ประเวศ วะสี. (๒๕๔๓). **ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อแก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน**. สานปฏิรูป. ๓ (ตุลาคม).
- พระบรมราชาวาท. (๒๕๕๒). **พระราชาวาทพระโอวาทพิธีพระราชทานปริญญาบัตร กิตติมศักดิ์และปริญญาบัตร วิทยาลัย วิชาการศึกษาและมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒพุทธศักราช ๒๕๐๒-๒๕๕๑**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรี ชันอาสาละ. (๒๕๔๘). **การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์และพรทิพย์ แข่งขัน. (๒๕๕๑). **รายงานการวิจัยสมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- มนตรี จุฬาวัฒนทล. (๒๕๔๓). นโยบายการผลิตและการพัฒนาครู. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- บุญเลิศ ช้างใหญ่. ครูขาดแคลน-ขาดขวัญกำลังใจ ส่งผลร้ายแรงต่อนักเรียน. <http://student.nu.ac.th/fon/tea1.htm>
- ทีศนา แคมมณี. (๒๕๕๑). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธำรง บัวศรี. (๒๕๔๒). ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ธนรัชการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๒๕). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- วิจารณ์ พานิช (๒๕๕๕). วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ (๒๕๔๓). ปฏิรูปการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการพิเศษ.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (๒๕๔๒). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร : แอล ที เพรส.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (๒๕๔๕). การจัดหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (๒๕๔๕). เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- วิทยากร เขียงกุล (๒๕๔๔). ทางรอดของประเทศไทย ปฏิวัติกรอบวิธีคิดและระบบการเรียนรู้ใหม่. กรุงเทพมหานคร : เรือนปัญญา.
- วันเพ็ญ มัฒยานนท์. (๒๕๔๕). สภาพปัญหาและความต้องการการใช้สื่อการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์. (๒๕๔๔). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาข้าราชการครูสายงานการสอนระหว่างประจำการ. (เอกสารอัดสำเนา).

- วิลาศ มณีวัต. (๒๕๓๑). **อารมณืขั้นของสมเด็จพระเทพฯ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัท พี. วาทินพับลิเคชั่น จำกัด.
- วอยซ์ทีวี. (๒๕๕๕). **เด็กไทยอีคิวต่ำกว่ามาตรฐาน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://news.voicetv.co.th/thailand/42920.html> (๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๕)
- สกาวัฒน์ ชุ่มเชย. (๒๕๔๓). **การนำเสนอรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการสำหรับการพัฒนาครูประถมศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. (๒๕๕๐). **การวิจัยการติดตามสภาวะการณืครูรายจังหวัด (Teacher Watch) และการสร้างตัวแบบการพัฒนาครูที่สนองตอบสภาวะการณืและปัญหาในการทำงานของครู**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. (ม.ป.ป.) **รายงานประจำปี ๒๕๕๐**.
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. (ม.ป.ป.) **ยุทธศาสตร์การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาปี ๒๕๔๙-๒๕๕๑**. (เอกสารอัดสำเนา)
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (๒๕๕๕). **เรียนหนักคะแนนต่ำ “ทีดีอาร์ไอ”ระบุเด็กไทยสอบโอเน็ตต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ๕๐%** [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.sorndee.com/node/578> (๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕).
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (๒๕๔๕). **ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : บุคส์ลิงค์.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (๒๕๔๔). **เอกสารคำสอนวิชาพฤติกรรมองค์การ**. เชียงราย : สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. “สู่มิติการเป็นนักบริหารการศึกษามีอาชีพ” **วารสารวิชาการ**. ๓(๖) : ๗๐-๗๔; มิถุนายน, ๒๕๔๓.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภกรณื และคณะ. (๒๕๔๕). **รูปแบบเครือข่ายการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒**. (เอกสารอัดสำเนา).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (๒๕๕๑). **แผนยุทธศาสตร์การยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ**. (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (๒๕๕๒). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑**. กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (๒๕๕๕). **คู่มืออบรมปฏิบัติการบูรณาการใช้คอมพิวเตอร์พกพา (Tablet) เพื่อยกระดับการเรียนการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (๒๕๒๙). **ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เล่ม ๑ เปลวเทียนที่ดำนลม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (๒๕๔๕). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (๒๕๕๕). **คุณภาพการศึกษา...อนาคตประเทศไทย**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/citizen/news/news_edu.jsp

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (๒๕๕๑). **ผลดอกออกผล...๙ ปีแห่งการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๗). **ข้อเสนอยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซ็นจูรี่.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๗). **แนวทางการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๘). **ผลการศึกษาสถานภาพการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน : ความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคระดับปฏิบัติ**. (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๘). **นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๘). **รายงานสรุป สภาวะการขาดแคลนครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๘). **รายงานการวิจัย การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๗**. กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๙). รายงานผลการสังเคราะห์ ผลการติดตามและประเมินการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา นับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ถึงสิ้นสุดปีงบประมาณ ๒๕๔๘. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๙). รายงานการวิจัย เรื่อง คุณวุฒิของครูและคุณภาพงานครู. (เอกสารอัดสำเนา).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๙). รายงานการประเมิน การปฏิรูปการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : พหุกรณีศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๐). รายงานการสังเคราะห์สภาวะการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๐). สภาวะการศึกษาไทย ปี ๒๕๔๙/๒๕๕๐ “การแก้ปัญหา และการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบองค์รวม”. กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๐). รายงานการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๐). การสังเคราะห์สภาวะการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๑). การสังเคราะห์งานวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ รุ่นที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๑). นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๑). ผลการติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๑). ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา : ระเบียบวาระแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๕). กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๑). สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๑). รายงานการติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : เพลิน สตูดิโอ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๒). โครงการจัดตั้งสถาบันครูศึกษาแห่งชาติ. (เอกสารอัดสำเนา)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๒). รายงานความก้าวหน้าการจัดการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี ๒๕๕๑ - ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร : เพลิน สตูดิโอ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๒). สภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๒). สภาวะการศึกษาไทย ปี ๒๕๕๐ / ๒๕๕๑ “ปัญหาความเสมอภาคและคุณภาพของการศึกษาไทย.” กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๒). สรุปผลการดำเนินงาน ๙ ปี ของการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ.๒๕๔๒- ๒๕๕๑). กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๒). สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษา : การวิเคราะห์อภิมาน(Meta-analysis). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๒). วิกฤตคุณภาพการศึกษา ประชาชาติในความเสี่ยง. กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๓). รายงานการวิจัยและพัฒนานโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๕). รายงานการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก ระยะที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๕). ระบบโรงเรียนคุณภาพระดับโลกขึ้นมาสู่ความเป็นโรงเรียนคุณภาพชั้นนำได้อย่างไร. พิมพ์ครั้งที่ ๓ : กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๖). **สถิติการศึกษาของประเทศไทยปี ๒๕๕๕**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๖). **รายงานการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็กระยะที่ ๒ (ฉบับสรุป)**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. “คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่” . (๒๕๕๕) **วารสารวิชาการ**. ๕(๗) : ๑๖-๑๗; กรกฎาคม.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (๒๕๕๕). “การบริหารตามแนวปฏิรูปการศึกษา” **วารสารวิชาการ**. ๕(๖) : ๒๓-๓๐; พฤษภาคม.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. **แผนปฏิบัติการ ๔ ปี พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๕** กระทรวงศึกษาธิการ (เอกสารอัดสำเนา).
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (๒๕๕๓). **ข้อเสนอเชิงนโยบายการผลิตและพัฒนาครู**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (๒๕๕๗). **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. ในคู่มือการประเมินคุณภาพสถานศึกษาสำหรับผู้ประเมินภายนอก**. กรุงเทพฯ : ภาควิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารอัดสำเนา)
- หาญศึก เล็บครุฑและคณะ. “แนวคิดการใช้สารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดกระบวนการคิด”. **วารสารวิทยบริการ** ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๓.
- อินทรีรา ศิลปาจารย์. (๒๕๕๔). **ความต้องการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษา เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- เอกราช ดีนาง. (๒๕๕๙). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพระระดับกับความคิดสร้างสรรค์ต่อการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาษาอังกฤษ

Bernie Trilling, Charles Fadel.(2009). **21st Century Skills : Learning for Life in Our Times.** Jossey-Bass; 1 edition.

Daniel T. Willingham. (2010). **Why Don't Students School? : A Cognitive Scientist Answer Questions About How the Mind Works and What it Means for the Classroom.** Jossey-Bass; 1 edition.

Johnson, C.E. (2001). **Meeting the ethical challenges of leadership.** Thousand Oaks, CA : Sage Publications.

เว็บไซต์

<http://eric.Uregon.edu/publications/digests/digest107.html>-Ethical Leadership

www.fisheries.go.th/foreign/images/download/Law/article1.doc

<http://www.okkbkk.net/index.php?mo=3&art=585992>

<http://www.kroobannok.com/30340>

<http://www.okkbkk.net/index.php?mo=3&art=589412>

<http://felingout.myreadyweb.com/article/topic-812.html>

<http://school.obec.go.th/bankudchiangmee/vicakan7.html>

<http://blog.msu.ac.th/?p=11548>

www.kroobannok.com/blog/27170

<http://www.gotoknow.org/blogs/posts/470440>

www.drmanage.com/images/1203859038/Ethics.doc

<http://www.kroobannok.com/2601>

<http://thaihist.blogspot.com/2011/01/blog-post.html>

<http://educ105.wordpress.com/>

<http://km.cmarea3.go.th/?name=research&file=readresearch&id=33>

<http://www.google.co.th/search?q=nites.takesa1.go.th>

<http://payu49.blogspot.com>
http://sps.lpru.ac.th/script/show_article.pl?mag_id=5&group_id=23&article_id=194
<http://www.idis.ru.ac.th/report/index.php?topic=6192.0>
<http://www.dailynews.co.th/education/104417>
<http://www.sahavicha.com/?name=blog&file=readblog&id=2751>
<http://sayan204.blogspot.com>
http://sps.lpru.ac.th/script/show_article.pl?mag_id=5&group_id=23&article_id=194
www.school.net.th/library/create-web/10000/.../10000-13295.html
<http://www.obec.go.th> ข้อมูลแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ๒๕๕๕ แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจ ระยะ
 ที่ ๒ : ๒๕๕๓-๒๕๕๕
http://www3.ipst.ac.th/annual_report.htm
 (http://www.kroobannok.com/view_php?article_id=3153)
<http://nawaporn.files.wordpress.com>,
http://www.sobkroo.com/img_news/file/A19163017.pdf
<http://www.bowlingthailand.com>
<http://thunyalukkiller1.blogspot.com>
<http://www.sriputtangul.com>
<http://school.obec.go.th/npt3/ICT%20for%20learning.pdf>
http://www.moe.go.th/main2/article_sagob/article45_6.htm
<http://www.addkutec3.com>
<http://www.otpc.in.th/aboutus.html>

การจัดทำรายงาน
บทวิเคราะห์สถานการณ์การพัฒนาครูทั้งระบบ
และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน

ที่ปรึกษา

ดร.ศศิธารา พิชัยชาญณรงค์	เลขาธิการสภาการศึกษา
ดร.สุทธศรี วงษ์สมาน	รองเลขาธิการสภาการศึกษา
นางทิพย์สุดา สุเมธเสนีย์	ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษา และพัฒนาระบบการเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิให้คำปรึกษาการจัดทำรายงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชิต ฤทธิ์จรูญ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผู้พิจารณารายงาน

นางสาวสมรชเน็กร อ่องเอิบ	หัวหน้ากลุ่มพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
--------------------------	--

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางสาวสมรชเน็กร อ่องเอิบ	หัวหน้ากลุ่มพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
นายสำเนา เนื้อทอง	นักวิชาการศึกษานโยบายพิเศษ
นางสาวจักษณา อธิรัตน์ปัญญา	นักวิชาการศึกษานโยบาย
นางสาวสมพร พรมดี	นักวิชาการศึกษานโยบาย
ดร.วัลภา เล็กวัฒนานนท์	นักวิชาการศึกษานโยบาย
นางสาวจันทิมา ศุภรพงศ์	นักวิชาการศึกษานโยบาย
นางสาวณัฐตรา แทนขำ	นักวิชาการศึกษานโยบาย
นางสาวพิกุล กันทะวัง	นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นายณัฐพงศ์ มณีจักร	นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

